

Monitoringsonderzoek Gezonde Schoolpleinen

Monitor van het proces Gezonde Schoolpleinen van 70 Icoonscholen, inspiratie voor een gezond schoolplein en landelijke bekendheid van het proces Gezonde Schoolpleinen

Martin Goossen, Marcel Pleijte, Fransje Langers, Josine Donders en Sjerp de Vries

WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

Monitoringsonderzoek Gezonde Schoolpleinen

Monitor van het proces Gezonde Schoolpleinen van 70 Icoonscholen, inspiratie voor een gezond schoolplein en landelijke bekendheid van het proces Gezonde Schoolpleinen

Martin Goossen, Marcel Pleijte, Fransje Langers, Josine Donders en Sjerp de Vries

Dit onderzoek is uitgevoerd door Wageningen Environmental Research (Alterra) in opdracht van en gefinancierd door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), in het kader van de monitor van 70 Icoonscholen voor het onderzoekthema 'Gezonde Schoolpleinen' (projectnummer 5241481).

Wageningen Environmental Research
Wageningen, mei 2017

Rapport 2814
ISSN 1566-7197

Martin Goossen, Marcel Pleijte, Fransje Langers, Josine Donders en Sjerp de Vries, 2017.
Monitoringsonderzoek Gezonde Schoolpleinen; Monitor van het proces Gezonde Schoolpleinen van 70 Icoonscholen, inspiratie voor een gezond schoolplein en landelijke bekendheid van het proces Gezonde Schoolpleinen. Wageningen, Wageningen Environmental Research, Rapport 2814. 90 blz.; 15 fig.; 18 tab.; 6 ref.

Vanuit de onderwijsagenda Sport, Bewegen en een Gezonde Leefstijl hebben 70 scholen in de periode 2014-2016 ondersteuning gekregen bij het realiseren van een Gezond Schoolplein. Het doel is een plein te realiseren waar leerlingen volop kunnen spelen en bewegen in een uitdagende, groene en rookvrije omgeving. De voortgang en het proces zijn jaarlijks gemonitord. Het onderzoek laat zien dat de oude situatie van de schoolpleinen onaantrekkelijk werd gevonden. Door het efficiënt en effectief inzetten van de middelen en activiteiten van de ondersteunende partners liep het proces goed. Het nieuwe gezonde schoolplein wordt goed gebruikt door leerlingen en buurtkinderen. Ook het buitenleslokaal wordt veelvuldig ingezet. Aanbeveling voor andere scholen is dat het belangrijk is om voldoende diversiteit bij de samenstelling van het projectteam te krijgen. Andere aanbevelingen zijn het blijven betrekken van buurtbewoners, het waarborgen van de openbaarheid van het schoolplein (ook buiten schooltijden), het inzetten op het rookvrij maken van het schoolplein bij vo- en mbo-scholen, letten op de uitvoering en kosten van het beheer, het halen van een gezonde-schoolvignet en het realiseren van een buitenlokaal. Het project heeft minimaal 51% van de landelijke scholen geïnspireerd om ook een gezond schoolplein te willen. De landelijke bekendheid met het vignet gezonde school is 83%.

Trefwoorden: gezonde schoolpleinen, monitoring, groen, bewegen, rookvrij

Dit rapport is gratis te downloaden van <http://dx.doi.org/10.18174/416523> of op www.wur.nl/environmental-research (ga naar 'Wageningen Environmental Research' in de grijze balk onderaan). Wageningen Environmental Research verstrekt *geen* gedrukte exemplaren van rapporten.

© 2017 Wageningen Environmental Research (instituut binnen de rechtspersoon Stichting Wageningen Research), Postbus 47, 6700 AA Wageningen, T 0317 48 07 00, E info.alterra@wur.nl, www.wur.nl/environmental-research. Wageningen Environmental Research is onderdeel van Wageningen University & Research.

- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking van deze uitgave is toegestaan mits met duidelijke bronvermelding.
- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking is niet toegestaan voor commerciële doeleinden en/of geldelijk gewin.
- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking is niet toegestaan voor die gedeelten van deze uitgave waarvan duidelijk is dat de auteursrechten liggen bij derden en/of zijn voorbehouden.

Wageningen Environmental Research aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Wageningen Environmental Research Rapport 2814 | ISSN 1566-7197

Foto omslag: Martin Goossen

Inhoud

	Woord vooraf	5
	Samenvatting	7
1	Inleiding	11
	1.1 Aanleiding tot het project Gezonde Schoolpleinen	11
	1.1.1 Maatschappelijke en politieke context	11
	1.1.2 Project Gezonde Schoolpleinen	12
	1.1.3 70 Icoonscholen	12
	1.1.4 Doelstellingen Gezond Schoolplein	13
	1.2 Doel van de monitor	13
	1.3 Kader	14
	1.4 Methode	15
2	Communicatie, Inspiratie en Bekendheid	18
	2.1 Inleiding	18
	2.2 Communicatie	19
	2.3 Inspiratie	20
	2.3.1 Ambassadeursrol van Icoon-scholen	21
	2.4 Bekendheid	22
	2.5 Gezond schoolplein als output	25
	2.5.1 Redenen om geen gezond schoolplein te willen	28
3	Inventarisatie oude schoolplein	31
	3.1 Inleiding	31
	3.2 Het oude schoolplein	31
	3.3 Conclusie	33
4	Het proces om tot een gezond schoolplein te komen	34
	4.1 Inleiding	34
	4.2 Fasen	34
	4.3 Startfase	34
	4.4 Fase van analyse en ideeën	41
	4.5 Fase van ontwerp	42
	4.6 Fase van realisatie	45
	4.7 Fase van beheer en onderhoud	47
	4.8 Overallbeeld planning/procesverloop	48
	4.9 Eigenaarschap	48
	4.10 Buitenlokaal	49
	4.11 Toekomst	50
	4.12 Tips voor andere scholen	51
5	Effecten van het gezonde schoolplein	53
	5.1 Inleiding	53
	5.2 Gebruik van het gezonde schoolplein	53
	5.3 Ervaren effecten	54
	5.4 Fysiek effect	54
	5.5 Sociaal-emotioneel effect	55
	5.6 Cognitief effect	55

6	Vignet gezonde school	56
6.1	Inleiding	56
6.2	Icoonscholen en het vignet	56
6.3	Landelijke bekendheid vignet	56
7	Conclusies en aanbevelingen	59
7.1	Inleiding	59
7.2	Conclusies	59
7.3	Aanbevelingen	63
	Literatuur	65
	Bijlage 1 Toevoeging definitie gezond schoolplein	66
	Bijlage 2 Onlinevragenlijst	67
	Bijlage 3 Antwoorden onlinevragenlijst	76

Woord vooraf

Dit rapport was er niet gekomen als niet zeer veel directeuren(trices), leerkrachten, coördinatoren, projectleiders en vele anderen de tijd hadden genomen om onze vragenlijsten in te vullen. Ook de interviews met Sebastiaan Kuijper van ROC A12 – locatie Reehorsterweg (RHW), Kenny van Kempen van Echnaton in Almere, Clemens van der Zwet, Sietske van der Zijl, Karin I. Staal en David Devilee van de St. Bonifatiuschool, Monique Aretz van De Driesprong, Martine Poolen en Angélica Sluijter van De Zonnewereld en Rob Groenhart en Remco Schippers van De Cirkel, waren zeer waardevol om dieper op het proces van het ontwikkelen van een gezond schoolplein in te gaan.

Ook de bijdragen van Tijs den Uijl van Jantje Beton, Daan Bleichrodt van Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid (IVN), Jan Faber van MBO Raad en Lise Albers van RIVM waren zeer nuttig voor dit project.

Ten slotte willen we Jonneke Reichert van het ministerie van VWS bedanken voor haar constructieve bijdrage.

Samenvatting

In Nederland vinden we het van groot belang dat kinderen de kans krijgen om zich op gezonde wijze te ontwikkelen. Daarom is vanuit de onderwijsagenda Sport, Bewegen en een Gezonde Leefstijl (SBGL) een project Gezonde Schoolpleinen (GSP) ontwikkeld, in opdracht van de ministeries van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en Volksgezondheid, Welzijn en Sport. 70 scholen hebben in de periode 2014-2016 ondersteuning gekregen bij het realiseren van een Gezond Schoolplein. Zij werden hierin ondersteund door Jantje Beton, IVN en RIVM/Centrum Gezond Leven in samenwerking met de regionale GGD'en. Het doel is een plein te realiseren waar leerlingen volop kunnen spelen en bewegen in een uitdagende, groene en rookvrije omgeving. Een Gezond Schoolplein wordt ook gebruikt als buitenlokaal. De bedoeling is dat een school minimaal één themacertificaat van het vignet Gezonde School haalt. De 70 scholen krijgen een ambassadeursrol in hun omgeving, zodat ook andere scholen worden gestimuleerd om een gezond schoolplein te gaan ontwikkelen.

Het ministerie van VWS heeft Wageningen Environmental Research (Alterra) gevraagd de voortgang van het project Gezonde Schoolpleinen jaarlijks te monitoren op:

1. het proces om tot een gezond schoolplein te komen op alle 70 deelnemende scholen, met het doel bevorderende en belemmerende factoren te identificeren en hiervan te leren;
2. de gerealiseerde uitkomsten op alle 70 deelnemende scholen: in welke mate zijn de doelstellingen gehaald en in overeenstemming met de geformuleerde uitgangspunten;
3. de effecten van de ambassadeursrol van de 70 Gezonde Schoolpleinscholen op andere scholen ten aanzien van het geïnformeerd zijn over de voordelen van een gezond schoolplein, het (hierdoor) geïnspireerd zijn om zelf actie te ondernemen op dit vlak, en het bekend zijn met het vignet Gezonde School;
4. het geven van een zo goed mogelijke inschatting van de effecten van de gerealiseerde uitkomsten op de leerlingen op de scholen waar geen effectmetingen heeft plaatsgevonden.

De methoden die voor dit monitoringsonderzoek zijn toegepast, bestaan uit het opvragen en doornemen van dossierinformatie per school van de ondersteunende organisaties, inventarisatie van de communicatiemiddelen, inventarisatie van de oude schoolpleinen en een onlinevragenlijst onder de contactpersonen van de 70 Icoonscholen en diepte-interviews bij 6 van deze 70 scholen.

Daarnaast is een onlinevragenlijst gestuurd naar scholen die zich hadden opgegeven voor een regiobijeenkomst die de ondersteunende partners in 2015 en 2016 hebben gehouden om informatie over gezonde schoolpleinen te geven. Deze scholen noemen we inspiratiescholen. Ten slotte is aan onderzoeksbureau DUO gevraagd om een representatieve steekproef te trekken uit hun scholenbestand om de bekendheid van een gezond schoolplein en het vignet Gezonde School te onderzoeken via een onlinevragenlijst. Dit worden de landelijke scholen genoemd.

Er zijn 6 specifieke doelstellingen voor het project Gezonde Schoolpleinen geformuleerd.

- a. In 2016 zijn 70 scholen de verplichting aangegaan om een gezond schoolplein te realiseren.
- b. Het streven is dat minimaal 1/3 van de 70 scholen zich bevindt in een JOGG-wijk en/of achterstandswijk.
- c. In 2016 hebben alle 70 gezonde scholen een of meer themacertificaten van het vignet Gezonde School behaald.
- d. In 2016 zijn andere scholen geïnspireerd om ook een gezond schoolplein te realiseren.
- e. Eind 2016 is 80% van alle scholen (po, vo en mbo) in Nederland geïnformeerd over de voordelen van een gezond schoolplein.
- f. 80% van alle scholen in Nederland is op de hoogte van de mogelijkheden van het vignet Gezonde School.

Vijf van deze zes doelstellingen zijn gehaald; alleen de vijfde doelstelling (e) is niet gehaald.

Ad 1) het proces

Alle 70 Icoonscholen hebben in 2016 een gezond schoolplein.

De bevorderende factoren zijn in dit onderzoek als de 'input'-indicatoren geduid. Deze factoren zijn vooral de middelen en de activiteiten van de ondersteunende partners die professioneel zijn opgezet en er is effectief en efficiënt gewerkt. Uit het onderzoek blijkt dat de scholen hier gebruik van hebben gemaakt. **De 70 scholen weten in totaal bijna € 1,4 miljoen extra te vinden voor de realisatie van de Gezonde Schoolpleinen, bovenop het totale GSP-subsidiebedrag van € 3,5 miljoen.**

De inspiratiescholen zijn vooral bekend geraakt met een gezond schoolplein via een uitnodiging om een bijeenkomst bij te wonen. Op www.gezondeschool.nl en www.gezondeschoolpleinen.nl staat informatie over gezonde schoolpleinen. Bijna de helft van de landelijke scholen heeft de website www.gezondeschool.nl weleens bezocht.

Belemmerende factoren om een gezond schoolplein te realiseren, zijn zowel intern als extern van karakter. Intern belemmerende factoren zijn echter vaak persoonlijk van aard en moeilijk te veranderen. Wel blijkt te weinig tijd soms een belemmerende factor te zijn. Externe factoren lijken soms buurtbewoners te zijn die zich niet betrokken voelen of niet geïnteresseerd zijn en gemeenten met belemmerende regelgeving en/of restricties waardoor de planning onder druk komt te staan. Ook lijkt het ontwerp van een nieuw gezond schoolplein soms een dusdanige hoge kwaliteit te bevatten, dat het budget een belemmerende factor is.

Ad 2) Doelstellingen

De drie doelstellingen (a, b, c) die betrekking hebben op de 70 Icoonscholen zijn allemaal gehaald.

Alle 70 Icoonscholen hebben eind 2016 een gezond schoolplein gerealiseerd. En minimaal 1/3 van de 70 scholen bevindt zich in een JOGG-wijk en/of achterstandswijk. Ook hebben alle 70 gezonde scholen eind 2016 één of meer themacertificaten van het vignet Gezonde School behaald. Het vignet "Bewegen en groen" is het meest gehaald, gevolgd door het vignet "Welbevinden en sociale veiligheid/sociaal-emotionele ontwikkeling" en het vignet "Voeding".

Uit het onlineonderzoek blijkt dat de meeste respondenten van de 70 Icoonscholen zeer tevreden zijn met het nieuwe gezonde schoolplein. De meeste respondenten van de Icoonscholen hebben de workshop buitenlokaal gevolgd en de ideeën opgenomen in het project. Ze geven aan dat het buitenlokaal ook gebruikt wordt. Wel blijkt uit de diepte-interviews dat er veel energie op het gebruik van het buitenlokaal moet worden gezet. Verwacht wordt dat het gebruik zal toenemen als er meer voorlichting komt en het buitenlokaal in het lesprogramma wordt opgenomen.

In de meeste gevallen wordt een gezond schoolplein samen met leerlingen ingericht, onderhouden en beheerd.

De drie doelstellingen (d, e, f) die niet betrekking hebben op de Icoonscholen zijn niet allemaal gehaald.

d. In 2016 zijn andere scholen geïnspireerd om ook een gezond schoolplein te realiseren.

Van de inspiratiescholen zegt 72% "iets" te willen met een gezond schoolplein. Dit "iets" bestaat uit het feit dat ze plannen hebben om een gezond schoolplein te gaan ontwikkelen, of zelfs al bezig zijn of al een gezond schoolplein bezitten. Het landelijke beeld ziet er iets anders uit, maar toch zegt **bijna de helft van alle scholen in Nederland met gezonde schoolpleinen bezig** te zijn via plannen, of zelfs al bezig zijn of al een gezond schoolplein te bezitten. Uit de rapportage van Jantje Beton blijkt dat op dit moment in 2017 meer dan 100 scholen van de provincie, gemeente of lokaal bestuur de mogelijkheid krijgen aan hun Gezonde Schoolplein te gaan werken.

Mbo-scholen zeggen significant vaker dat ze geen plannen hebben om een gezond schoolplein te realiseren. Po-scholen blijken al vaker de kenmerken beweegvriendelijk, rookvrij en buiten schooltijd toegankelijk gerealiseerd te hebben dan vo-scholen en mbo-scholen. Mbo-scholen hebben vaker geen plannen voor deze kenmerken, behalve bij het rookvrij maken van het schoolplein. Opvallend is ook dat mbo-scholen in verhouding vaak geen plannen hebben voor een buitenlokaal of leerlingen betrekken bij het beheer en onderhoud van het schoolplein. Er wordt gesteld dat de gezonde schoolpleinaanpak meer gericht is op basisscholen en minder op mbo-scholen.

Er is een potentieel voor meer gezonde schoolpleinen. De helft (51%) van alle Nederlandse scholen kan in de toekomst een gezond schoolplein hebben volgens de kenmerken van een gezond schoolplein. Dit kan nog meer worden als niet alle kenmerken verplicht zouden zijn.

Ad 3 Ambassadeursrol, inspiratie, vignet

De ambassadeursrol van de Icoonscholen is beperkt. De ambassadeursrol van de scholen met een nieuw schoolplein wordt vooral ingevuld door rondleidingen te geven aan docententeams of ambtenaren van gemeenten. Ook worden andere scholen in de omgeving uitgenodigd bij de opening. De ambassadeursrol wordt als iets extra's beschouwd wat ook tijd en energie vergt. Men ziet het meer als een taak van de gemeente om andere scholen in contact te brengen met de Icoonscholen. Van de inspiratiescholen is 7%, en uit de landelijke enquête blijkt dat 13% geïnspireerd is door een Icoonschool.

e. Eind 2016 is 80% van alle scholen (po, vo en mbo) in Nederland geïnformeerd over de voordelen van een gezond schoolplein.

Alle communicatie uitingen en inspiratie acties hebben ertoe geleid dat uit de landelijke vragenlijst blijkt dat 55% van de Nederlandse scholen weleens van het project gezond schoolplein heeft gehoord.

De doelstelling dat 80% van de scholen (po, vo en mbo) geïnformeerd is over de voordelen van een gezond schoolplein lijkt dus niet gehaald. De voordelen van een gezond schoolplein worden echter wel ondersteund. De inspiratiescholen en de landelijke scholen vinden de meeste kenmerken van een gezond schoolplein (zeer) belangrijk. Het rookvrij zijn, haalt met 87% de hoogste score. Maar ook het beweegvriendelijk zijn/uitnodigen tot bewegen (75%) en het groen zijn (71%), vinden de meeste scholen (zeer) belangrijk.

f. 80% van alle scholen in Nederland is op de hoogte van de mogelijkheden van het vignet Gezonde School.

Uit de landelijke vragenlijst blijkt dat 83% van de scholen weleens gehoord heeft van het vignet Gezonde school. **De doelstelling dat 80% van alle scholen in Nederland op de hoogte is van de mogelijkheden van het vignet Gezonde School, is gehaald.** Van de scholen die bekend zijn met het vignet Gezonde School, heeft een meerderheid (54%) het gehaald of is van plan het te gaan halen; 26% heeft een vignet gehaald, 14% is ermee bezig en eveneens 14% heeft het vignet nog niet aangevraagd, maar is het wel van plan. Er zit nog potentiële groei in het aantal scholen dat een vignet wil halen als ze er de tijd voor kunnen vinden of weten hoe het moet. Het certificaat "Voeding" is het meest gehaald, gevolgd door "Bewegen en sport" en "Welbevinden en sociale veiligheid".

De inspiratiescholen zijn gemiddeld redelijk neutraal in hun opvatting dat een school alleen een gezond schoolplein kan hebben als het vignet Gezonde School is gehaald. Een deel vindt het (zeer) belangrijk en een deel (totaal) niet belangrijk. Bijna 20% van de inspiratiescholen heeft het vignet gehaald, is er al aan begonnen of heeft daar plannen voor. Ongeveer 6% van de inspiratiescholen zegt dat het voor hun lastig is om het vignet te halen.

Ad 4) Effecten

Het effect van het nieuwe gezonde schoolplein is dat het door leerlingen wordt gebruikt en daarmee de beweging stimuleert.

De hoge tevredenheidsscore die de respondenten geven aan de gerealiseerde gezonde schoolpleinen stemmen hoopvol op toekomstig gebruik. Alleen bij mbo-scholen kan het rookverbod tot minder gebruik leiden. Bij dit type scholen lijkt het dat meer zitgelegenheden belangrijk zijn om leerlingen naar buiten te krijgen. Het gezonde schoolplein wordt zodoende gebruikt voor ontspanning en niet voor inspanning of meer bewegen. Bij de meerderheid van de Icoonscholen wordt het nieuwe schoolplein ook gebruikt als buitenlokaal.

Uit de diepte-interviews blijkt dat scholen positief zijn over de fysieke effecten van het gezonde schoolplein: kinderen hangen minder, kinderen vervelen zich minder, kinderen bewegen meer en zijn minder druk in en na de pauzes. Er worden zichtbare veranderingen waargenomen over sociaal-emotionele effecten na realisatie van het gezonde schoolplein en de situatie hiervoor, zoals minder opstootjes. Maar er wordt ook gewaarschuwd voor negatieve sociaal-emotionele effecten; een nieuwe speellocatie op een gezond schoolplein kan meer leerlingen aantrekken dan de speellocatie aankan, waardoor er hiërarchie tussen kinderen kan ontstaan.

Volgens leerkrachten van de scholen zijn geen meetbare veranderingen waargenomen over verbeterd concentratievermogen of verbeterde leerprestaties, maar dat leerlingen toch wat meer geprikkeld worden en zodoende hun concentratie iets langer kunnen vasthouden.

Op basis van de uitkomsten zijn de volgende aanbevelingen gedaan.

Scholen

Scholen die ook een gezond schoolplein willen, moeten vooral zoeken naar enthousiaste leerlingen, leerkrachten en ouders, maar ook dat van het begin af aan alle geledingen in het project deelnemen. Daarbij moet vooral gekeken worden naar de competenties van mensen waardoor je ze ook kunt aanspreken om mee te helpen. Belangrijk is ook dat er een duidelijk doel of visie achter het geheel zit en dat je deelnemers ook faciliteert in tijd. Belangrijk is ook dat moet worden gezorgd voor een goede (interne) communicatie. Zorg voor draagvlak bij leerlingen, leerkrachten en ouders (maar ook in de buurt en bij de gemeente). Verdeel de taken en maak deelnemers daar verantwoordelijk voor.

Sluit het proces van een Gezond Schoolplein aan op het reguliere schoolproces en informeer elkaar tijdig. Het neerzetten van een duidelijke organisatiestructuur en taak- en bevoegdheidsverdeling is vooral aan de orde in grotere, complexe structuren. Op mbo's of grote scholen heeft opdeling van taken en verantwoordelijkheden als prettig neveneffect dat er meteen meerdere probleemeigenaren ontstaan, ingegeven vanuit hun interesse of vakgebied. Bij basisscholen gaat het opdelen van taken vaak niet op. Leerkrachten hebben uren om les te geven, hun primaire doel blijft onderwijs geven. De leerkracht die zich inzet naast een directeur doet dat vanuit bevlogenheid. Ondersteunende partners, zoals de GGD, zouden leerkrachten kunnen ontlasten als zij een aantal uren financieel vergoeden.

Andere aanbevelingen zijn het blijven betrekken van buurtbewoners, het waarborgen van de openbaarheid van het schoolplein (ook buiten schooltijden), het inzetten op het rookvrij maken van het schoolplein bij vooral vo- en mbo-scholen, een gedragen uitvoering van het gezonde schoolplein en zorgen voor handelbare kosten van het beheer, het halen van een vignet Gezonde School en het realiseren van een buitenlokaal.

In het ontwerp van het gezonde schoolplein zal er ook meer aandacht moeten zijn om het zwerfvuil op het schoolplein tegen te gaan en om meer schaduwplekken te creëren.

Gemeenten

Een aantrekkelijke ruimte in de directe omgeving van een school heeft een positieve relatie met de aantrekkelijkheid van het schoolplein zelf. Dit betekent voor gemeenten dat zij mee kunnen helpen om deze omgeving aantrekkelijker te maken door bijvoorbeeld deze omgeving te vergroenen. Het is dan ook belangrijk dat een vertegenwoordiging van een gemeente bij de start- en andere fasen betrokken is en meedenkt over de rol die een gemeente hierbij kan spelen. Wellicht kan er dan ook iets gedaan worden aan belemmerende regelgeving en/of restricties en/of op voorhand aangeven vanuit een gemeente wat wel en wat niet kan volgens de regelgeving.

Ondersteunende partners

De beschikbare input ofwel middelen vanuit de ondersteunende partners hebben voor veel scholen een duidelijke meerwaarde. Deze middelen zouden dan ook na 2016 beschikbaar moeten blijven voor scholen die dan een gezond schoolplein willen ontwikkelen. Ook het organiseren van regiobijeenkomsten om de voordelen van een gezond schoolplein te laten zien, helpen bij het stimuleren van een gezond schoolplein. Er is bijvoorbeeld behoefte om meer uitleg te krijgen wat een buitenlokaal is en wat je ermee kunt doen. Ook voorlichting op directieniveau zou kunnen helpen om meer steun te krijgen voor een gezond schoolplein.

De hulp van de ondersteunende partners valt weg na beëindiging van het gehele project. Gezien het belang van de ondersteunende partners zou gedacht moeten worden aan een vervolgtask voor startende scholen na 2016. Het blijkt namelijk dat van de inspiratiescholen een substantieel deel zegt behoefte te hebben aan ondersteuning bij het realiseren van een gezond schoolplein. Bij de landelijke steekproef zegt 20% van de scholen behoefte te hebben aan ondersteuning. Individuele ondersteuning scoort hoger dan een landelijke helpdesk.

Het onderdeel gezond schoolplein van de Website www.gezondeschool.nl moet een apart deel hebben dat speciaal voor vo- en mbo-scholen is ontwikkeld.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het project Gezonde Schoolpleinen

1.1.1 Maatschappelijke en politieke context

In Nederland vinden we het van groot belang dat kinderen de kans krijgen om zich op gezonde wijze te ontwikkelen. Een belangrijk aspect van een gezonde ontwikkeling is volgens het projectplan van de Partners Gezonde Schoolpleinen¹ dat:

- kinderen dagelijks voldoende bewegen. Te veel kinderen/jongeren voldoen helaas niet aan de beweegnorm². Daarom is het van belang dat kinderen uitgedaagd worden om meer te bewegen. Uit onderzoek weten we dat beweegvriendelijke, groene publieke ruimtes, waaronder openbaar toegankelijke schoolspeelpleinen, daartoe een belangrijke bijdrage kunnen leveren³. In deze ruimtes spelen en bewegen kinderen vaker en gevarieerder, en zullen daardoor eerder voldoen aan de beweegnorm. Groene, rookvrije en beweegvriendelijke schoolpleinen bieden kinderen en jongeren de gelegenheid om gezond te bewegen en te spelen. Bewegen en spelen hebben niet alleen een positieve invloed op de gezondheid, maar ook op de motorische, sociale en cognitieve ontwikkeling van kinderen. Dit kan leiden tot betere schoolprestaties en minder uitval⁴.
- jongeren gezonde voeding krijgen. Als ze met de klas werken in een moestuin, gaan leerlingen meer groente en fruit eten⁵. Ook laat onderzoek zien dat regelmatig contact met de natuur een buffer kan opwerpen tegen de negatieve invloed van ingrijpende gebeurtenissen op de psychische gezondheid⁶.
- er een rookvrije omgeving voor leerlingen is. De verhoging van de leeftijdsgrens voor de verkoop van tabak is een goede aanleiding om scholen te stimuleren de pleinen geheel rookvrij te maken (vo en mbo).

Deze ontwikkelingen hebben tot drie moties in de Tweede Kamer geleid: de motie Biskop over rookvrije schoolpleinen (1 december 2011)⁷, de motie Ouwehand over groene speelplekken (5 maart 2012)⁸ en de motie van Van Dekken over het reserveren van 3% speel- en sportruimte (17 december 2012)⁹. De steeds terugkerende aandacht voor gezonde schoolpleinen van de Tweede Kamer en de media zijn voor de ministeries van OCW en VWS aanleiding om in te zetten op gezonde schoolpleinen.

¹ Partners Gezonde Schoolpleinen, 22 juli 2013. Projectvoorstel Gezonde Schoolpleinen. Pagina 5.

² <http://www.nationaalkompas.nl/gezondheidsdeterminanten/leefstijl/lichamelijke-activiteit/hoeveel-mensen-zijn-voldoende-lichamelijk-actief/>

³ De Vries, Bakker, Van Overbeek, Boer, Hopman-Rock, 2005. Kinderen in prioriteitswijken: lichamelijke (in)activiteit en overgewicht.

⁴ Taras H. Physical activity and student performance at school. *J Sch Health* 2005; 75(6):214-218. En Trudeau F, Shephard RJ. Physical education, school physical activity, school sports and academic performance. *Int J Behav Nutr Phys Act* 2008; 5:10.

⁵ Langellotto, G. A., & Gupta, A. (2012). Gardening increases vegetable consumption in school-aged children: A meta-analytical synthesis. *HortTechnology*, 22(4), 430-445.

⁶ Wells & Evans (2003). Nearby nature: a buffer of life stress among rural children.

⁷ Tweede Kamer der Staten Generaal. Vergaderjaar 2011-2012. Kamerstuk 33000 VIII, nr. 94. Motie van het lid Biskop 1 december 2011. Motie Biskop over rookvrije schoolpleinen – Vaststelling van de begrotingsstaten van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2012.

⁸ Tweede Kamer der Staten Generaal. Vergaderjaar 2011-2012. Kamerstuk 32793, nr. 42. Motie van het lid Ouwehand op 5 maart 2012. Motie Ouwehand over groene schoolplekken.

⁹ Tweede Kamer der Staten Generaal. Vergaderjaar 2012-2013. Kamerstuk 33400 XVI, nr. 110. Motie van het lid Van Dekken op 17 december 2013. Motie Van Dekken over 3% reservering ruimte voor sport en spel bij inrichting van nieuwe woonwijken.

1.1.2 Project Gezonde Schoolpleinen

De PO Raad, VO Raad en MBO Raad hebben de handen ineengeslagen voor een groter en beter sport-, bewegen- en gezond leefstijlaanbod in en rondom primair, voortgezet (speciaal) en middelbaar beroepsonderwijs. Van 2012 tot en met 2016 hebben de ministeries van Onderwijs Cultuur en Wetenschap (OCW) en Volksgezondheid Welzijn en Sport (VWS) in totaal acht miljoen euro beschikbaar gesteld voor de uitvoering van de Onderwijsagenda Sport, Bewegen en een Gezonde Leefstijl (SGBL). De Onderwijsagenda Sport, Bewegen en Gezonde Leefstijl stimuleert scholen om werk te maken van een 'gezonde leeromgeving' en daarbij nauw samen te werken met landelijke en regionale partners. Vanuit de onderwijsagenda SBGL is een projectvoorstel Gezonde Schoolpleinen ingediend. Het project Gezonde Schoolpleinen is een uitvoerings- en stimuleringsproject voor de inrichting, aanleg, beheer, onderhoud en (educatief) gebruik van groene, rookvrije, beweeg- en speelvriendelijke schoolpleinen. De ministeries van OCW (Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) en VWS (Volksgezondheid, Welzijn en Sport) stellen samen € 6 miljoen beschikbaar voor een periode van 3,5 jaar (juli 2013 - december 2016). Het gaat om € 1,8 miljoen in 2013, € 1,6 miljoen in 2014, € 1,4 miljoen in 2015 en € 1,2 miljoen in 2016. Het plan beoogt een zo groot mogelijk deel (85%) van de middelen direct ten gunste van de school terecht te laten komen. De overige middelen (15%) worden gebruikt voor projectleiding en communicatie (Partners Gezonde Schoolpleinen, 2013). Het doel van de ministeries is om bij Icoonscholen de aanleg van gezonde schoolpleinen te stimuleren, zodat ook andere scholen en gemeenten het uiteindelijk verder zelf gaan oppakken.

Het project Gezonde Schoolpleinen wordt in opdracht van het ministerie van VWS en OCW gecoördineerd door de Onderwijsraden PO Raad (primair onderwijs), VO-raad (voortgezet onderwijs) en MBO Raad (middelbaar beroepsonderwijs). De uitvoering vindt plaats door Jantje Beton, het Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid (IVN), Onderwijsagenda SBGL en het RIVM Centrum Gezond Leven (CGL in samenwerking met lokale GGD'en). In het vervolg van dit rapport worden zij de ondersteunende partners genoemd.

1.1.3 70 Icoonscholen

Er is gekeken welke ervaringen Jantje Beton had in het aanpakken van schoolpleinen om een bepaald budget per school te kunnen vaststellen. Er is € 50.000 per schoolplein geraamd, omdat volgens Jantje Beton een school dan echt iets kan laten zien en bereiken en een regionale uitstraling kan vertolken. Naast de € 50.000 voor de herinrichting van het schoolplein (hardware) is € 20.000 per school begroot aan begeleidingskosten (orgware en software). Het uitgangspunt was: wat is per school nodig om het goed te doen. Met een beschikbaar bedrag van 85% van € 6 miljoen en het benodigde bedrag van € 70.000 per school is men uitgekomen op een aantal van 70 Icoonprojecten. Het aantal Icoonprojecten is dus ingegeven door het beschikbare totaalbedrag. Het doel van het project Gezonde Schoolpleinen is om in 2016 dan ook 70 voorbeeldschoolpleinen te hebben gerealiseerd. Samen met 70 scholen realiseren de ondersteunende partners 70 unieke 'Gezonde Schoolpleinen' met een regionale uitstraling. De bedoeling is dat 1/3 van de scholen ligt in achterstandswijken en/of in JOGG (Jongeren op Gezond Gewicht)-gemeenten. De scholen krijgen intensieve begeleiding en ondersteuning van de ondersteunende partners bij het realiseren van de Gezonde Schoolpleinen en bij het behalen van het vignet Gezonde School. Met behulp van de 70 Gezonde Schoolpleinen genereren de ondersteunende partners enthousiasmerende publiciteit om andere scholen te inspireren om hun schoolplein ook beweegvriendelijk, groen en rookvrij te maken. Daarnaast wordt breed gecommuniceerd naar alle scholen in Nederland om hen te verleiden ook met dit onderwerp aan de slag te gaan.

De ondersteunende partners hebben besloten om te kiezen voor kwaliteit en focus en zetten in op een serieuze 'make-over'. Hun aanpak leidt tot 70 unieke schoolpleinen. Met 70 unieke pleinen is het volgens hen makkelijker om andere scholen te inspireren dan met één standaardoplossing.

1.1.4 Doelstellingen Gezond Schoolplein

Voor een Gezond Schoolplein zijn diverse uitgangspunten geformuleerd. Deze uitgangspunten zijn¹⁰:

1. Een Gezond Schoolplein stimuleert beweging.
2. Een Gezond Schoolplein bevat groene elementen.
3. Een Gezond Schoolplein wordt gebruikt als buitenlokaal. Een gezond schoolplein wordt geïntegreerd in het lesprogramma, bijvoorbeeld door het te benutten als buitenlokaal of integraal en structureel educatie te verbinden aan een van de elementen (groen, sport en bewegen, rookvrij).
4. Een Gezond Schoolplein is onderdeel van de openbare ruimte en ook na schooltijd beschikbaar als speelplek (bv. door openstelling of sleutelbeheer).
5. Een Gezond Schoolplein wordt samen met leerlingen ingericht, onderhouden en beheerd. Het plein biedt ruimte voor avontuur en fantasie.
6. De school haalt minimaal één themacertificaat van het vignet Gezonde School. De school kiest zelf voor welk themacertificaat het gaat.
7. Een school met een Gezond Schoolplein heeft een ambassadeursrol naar scholen in de omgeving.
8. Een Gezond Schoolplein is geheel rookvrij. Docenten, leerlingen en omwonenden roken niet op het schoolplein.

Er zijn 6 specifieke doelstellingen voor het project Gezonde Schoolpleinen geformuleerd¹¹.

1. In 2016 zijn 70 scholen de verplichting aangegaan om een gezond schoolplein te realiseren. Deze gezonde schoolpleinen zijn dusdanig inspirerend dat ze een regionale uitstraling hebben.
2. Het streven is dat minimaal 1/3 van de 70 scholen zich bevindt in een JOGG-wijk en/of achterstandswijk.
3. In 2016 zijn andere scholen geïnspireerd om ook een gezond schoolplein te realiseren¹².
4. Eind 2016 is 80% van alle scholen (po, vo en mbo) in Nederland geïnformeerd over de voordelen van een gezond schoolplein. Goede voorbeelden en werkzame elementen worden verzameld en via betrokken partner- en kennisorganisaties verspreid.
5. In 2016 hebben alle 70 gezonde scholen één of meer themacertificaten van het vignet Gezonde School behaald.
6. Daarnaast is 80% van alle scholen in Nederland op de hoogte van de mogelijkheden van het vignet Gezonde School¹³.

1.2 Doel van de monitor

Het ministerie van VWS heeft Wageningen Environmental Research (voorheen Alterra) gevraagd de voortgang van het project Gezonde Schoolpleinen jaarlijks te monitoren¹⁴ en wel zo dat hierdoor meer inzicht wordt verkregen in het verloop en de resultaten van de verrichte werkzaamheden, zowel die van de ondersteunende partners als die van de scholen en overige betrokken partijen. Dit betreft zowel de voortgang van het project, als geïdentificeerde bevorderende en belemmerende factoren. Ook de communicatie- en stimuleringsactiviteiten van de uitvoerders en deelnemende scholen behoren hiertoe; daarbij gaat het zowel om de uitgevoerde activiteiten op dit terrein (door 'zenders'), als om het effect van die activiteiten bij de ontvangers.

De hoofddoelstelling van de Monitor Gezonde Schoolpleinen is op hoofdlijnen zicht verkrijgen op de resultaten van verrichtte werkzaamheden binnen het project Gezonde Schoolpleinen. Het Monitoringsonderzoek kent vier subdoelstellingen:

¹⁰ Website www.gezondeschool.nl/schoolpleinen.

¹¹ Idem.

¹² Oorspronkelijk was de doelstelling dat de 70 icoonscholen 350 andere scholen hebben geïnspireerd. Deze inspiratierol is meer door de ondersteunende partners overgenomen via het organiseren van regiobijeenkomsten om andere scholen te inspireren. Vanaf 2015 hebben scholen meer vrijheid om zelf aanpassingen aan het schoolplein te doen, omdat gemeenten de rijksbijdrage voor de inrichting van het schoolplein overdragen aan de scholen (lumpsum).

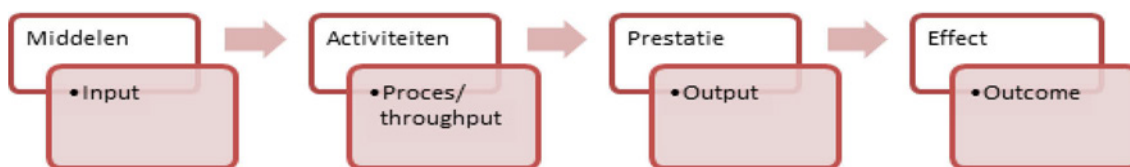
¹³ Dit onderzoek levert een bijdrage aan deze doelstelling, er wordt ook vanuit andere verbanden gewerkt aan deze doelstelling. Daarmee is het niet een resultaatverplichting alleen vanuit dit onderzoek.

¹⁴ Van 2014 en 2015 zijn aparte voortgangsrapportages opgeleverd.

1. Monitoring van het proces om tot een gezond schoolplein te komen op alle 70 deelnemende scholen, met onder meer het doel bevorderende en belemmerende factoren te identificeren en hiervan te leren (ook al gedurende het onderzoekstraject).
2. Monitoring van de gerealiseerde uitkomsten op alle 70 deelnemende scholen: in welke mate zijn de doelstellingen (op het niveau van de deelnemende school) gehaald en in overeenstemming met de geformuleerde uitgangspunten?
3. Monitoring van de effecten van de ambassadeursrol van de 70 Gezonde Schoolplein scholen op andere scholen ten aanzien van het geïnformeerd zijn over de voordelen van een gezond schoolplein, het (hierdoor) geïnspireerd zijn om zelf actie te ondernemen op dit vlak, en de landelijke bekendheid met gezond schoolplein en met het vignet Gezonde School.
4. Het geven van een zo goed mogelijke inschatting van de effecten van de gerealiseerde uitkomsten op de leerlingen op de scholen waar geen effectmeting heeft plaatsgevonden.

1.3 Kader

Voor monitoring van het proces wordt het VBTB (Van Beleidsbegroting tot Beleidsverantwoording)-model van het ministerie van Financiën (1999) gevolgd. Binnen dit model neemt de beleids- en beheercyclus een belangrijke plaats in. Die beleids- en beheercyclus omvat het onderscheid in 'input', 'throughput', 'output' en 'outcome'. Met monitoring wordt bedoeld het verzamelen van gegevens over de voortgang van het programma in deze termen (zie Figuur 1). De procesmonitoring gaat uit van de Gezonde Schoolplein (GSP)-school als eenheid van observatie.

Figuur 1 Schematische weergave van het onderzoeksmodel (Mulier Instituut, 2014).

De 'output'-indicatoren brengen de gerealiseerde prestaties in beeld. Het monitoren van de 'throughput' heeft vooral betrekking op werkprocessen. Het is de schakel waarin de 'input' wordt omgezet tot 'output'. 'Input'-indicatoren hebben betrekking op de middelen (personeel, materiaal, geld, plannen, handboeken etc.) die worden ingezet om doelstellingen te realiseren. 'Throughput'-indicatoren hebben betrekking op de verzameling van activiteiten die worden uitgevoerd en de wijze waarop dit geschiedt. Goede resultaten op de 'output'-indicatoren betekenen niet noodzakelijkwijs dat het proces dan ook goed is verlopen of dat aan het proces niets te verbeteren valt. Misschien heeft het proces te veel moeite, tijd en/of geld gekost en kan dit een volgende keer beter of efficiënter.

De procesevaluatie richt zich op de manier waarop de resultaten tot stand zijn gekomen (of juist niet tot stand zijn gekomen). Denk hierbij bijvoorbeeld aan de manier waarop het gezonde schoolplein gerealiseerd is, hoe afspraken zijn gemaakt of hoe de samenwerking was. Door het onderscheid tussen de inzet van middelen ('input'), het uitvoeren van activiteiten (proces), de resultaten van deze activiteiten ('output') en de mate waarin de beoogde effecten van het beleid worden gerealiseerd ('outcome'), kan worden nagegaan welke implementatievormen het meest in een behoefte voorzien.

Het Monitoringsonderzoek Gezonde Schoolpleinen is in eerste instantie gericht op beleidsvorming bij scholen ('output') en beoogt daarmee uiteindelijk op leerlingenniveau resultaten te bereiken ('outcome'). De focus van deze monitoring ligt daarom op voortgangsindicatoren rondom de levering door het programma (activiteiten, proces) en de resultaten bij scholen ('output'). Waarbij we proberen resultaten bij scholen inzichtelijk te maken op verschillende niveaus (leerlingen, docent, directie en bestuur).

Twee kanttekeningen hierbij zijn dat:

- a. de activiteiten van de ondersteunende partners die (deels) ten behoeve van de school zijn uitgevoerd hier nadrukkelijk ook toe behoren (zijn vaak 'input' en/of 'throughput') en
- b. het bij de resultaten nadrukkelijk niet om 'outcomes' gaat.

Het onderzoek betreft het volgen van het proces, onderzoek naar de mate van inspiratie met en de mate van bekendheid van gezonde schoolpleinen. Deze monitoring richt zich op het al dan niet behalen van de vooraf in het project Gezonde Schoolpleinen geformuleerde doelstellingen. Het betreft een globale monitoring van de deelnemende 70 scholen (in dit rapport verder Icoonscholen genoemd) en onderzoek van meer diepgaande procesmonitoring en -evaluatie op 6 van de 70 deelnemende scholen. Dit onderzoek is gerelateerd aan twee andere onderzoeksactiviteiten. Het eerste betreft het in opdracht van VWS door Alterra in samenwerking met TNO uit te voeren onderzoek naar hoe tot een duurzaam succesvol gezond schoolplein te komen, genaamd Begeleidend Onderzoek Gezonde Schoolpleinen (BOGS). Een tweede activiteit is onderzoek op 6 scholen naar effectmetingen bij de leerlingen ten aanzien van hun beweeggedrag en sociaal-emotioneel welbevinden.

Daarnaast heeft het voorgestelde onderzoek expliciet het doel om aan te sluiten bij de monitoring van de andere activiteiten in het kader van de Onderwijsagenda SBGL, zoals die door het Mulier Instituut wordt uitgevoerd. Dit betreft zowel de werkwijze als de rapportage, inclusief de tijdsplanning. Dit rapport beschrijft de resultaten van de procesmonitoring van de deelnemende 70 scholen, aangevuld met de resultaten van de meer diepgaande procesmonitoring en -evaluatie op 6 van de 70 deelnemende scholen. Daarnaast worden de resultaten gepresenteerd in hoeverre andere scholen zijn geïnspireerd met betrekking tot een gezond schoolplein en de resultaten van een landelijke steekproef over de bekendheid van een gezond schoolplein en het vignet Gezonde School.

1.4 Methode

De volgende methoden van onderzoek voor dit project zijn toegepast:

- Inventarisatie communicatiemiddelen
- Inventarisatie oude schoolpleinen
- Onlinevragenlijsten en diepte-interviews
- Interne rapportage van de ondersteunende partners

Het project is begeleid door een stuurgroep waarin de directeur van Jantje Beton, Rob van Gaal, de directeur van IVN, Jelle de Jong, vanuit het RIVM CGL, Vivian Bos en de projectleider vanuit de Onderwijsagenda, Jan Faber zitting hebben. Tijs den Uijl (Jantje Beton) is de inhoudelijke projectleider en ondersteuner van de stuurgroep.

Inventarisatie communicatiemiddelen

De ondersteunende partners hebben diverse communicatiemiddelen ingezet om het project Gezonde Schoolpleinen landelijk, regionaal en lokale bekendheid te geven. In deze rapportage wordt ingegaan op de middelen die per jaar zijn ingezet op basis van toegeleverde informatie van de ondersteunende partners.

Inventarisatie oude schoolpleinen

Voor de inventarisatie van het plein zijn indicatoren vastgesteld om te achterhalen hoe de situatie van het schoolplein was om dit te kunnen vergelijken met de situatie na oplevering van het nieuwe schoolplein. Daarnaast dient de inventarisatie bij te dragen om te achterhalen welke indicatoren van een schoolplein mogelijk effect hebben op gezondheid en bewegen. Deze potentieel kansrijke indicatoren zijn gebaseerd op literatuurstudie¹⁵. De lijst met indicatoren is in 2014 besproken met de klankbordgroep en aangepast op basis van dit commentaar.

¹⁵ Vries, S. de (2013). Groene schoolpleinen beter voor kinderen. In: Environmental sciences 2013, voorbeelden van onderzoek en onderwijs / Jansen, ing. G.J., Ridder, S. de, Wageningen : Wageningen UR, (Environmental Sciences 2013) - p. 52 - 52.

Onlinevragenlijst

Om het proces te kunnen monitoren, is de vragenlijst uit het monitoringsdeel van het Begeleidend Onderzoek Gezonde Schoolpleinen BOGS-onderzoek als uitgangspunt gebruikt. Deze vragenlijst is ingedeeld volgens een structuur van de verschillende fasen waarin een schoolpleinproject zich heeft begeven. Per fase zijn vragen geselecteerd die geschikt waren voor de onlinevragenlijst en waar bij zes scholen via een diepte-interview een nadere toelichting is gevraagd. Deze zes scholen zijn de vier basisscholen De Zonnewereld in Vleuten, de Driesprong in Geleen, De Cirkel in Haarlem en de St. Bonifatius in Sneek. Daarnaast is er met vo-school Echnaton in Almere en mbo-school ROC A12 in Ede gesproken.

De conceptonlinevragenlijst is in 2014 besproken met de klankbordgroep en aangepast op basis van dit commentaar. Vervolgens is de onlinevragenlijst met behulp van het programma SurveyMonkey gebouwd. De link naar de vragenlijst is elk najaar per e-mail aan de contactpersonen van alle 70 scholen verstuurd. De e-mails van deze contactpersonen zijn afkomstig uit het bestand van het project. De contactpersonen hebben hun individuele vragenlijst toegestuurd gekregen. Dat wil zeggen dat ze door konden gaan met de onlinevragenlijst waar ze in het afgelopen jaar gebleven waren. De contactpersonen zijn dus allemaal individueel aangeschreven. Uit efficiëntieoverwegingen zijn de inventarisatievragen en de procesmonitorvragen in één onlinevragenlijst gesteld. Deel A gaat over de inventarisatie en deel B over de procesmonitoring.

Daarnaast is een onlinevragenlijst gestuurd naar scholen die zich hadden opgegeven voor een regiobijeenkomst die de ondersteunende partners in 2015 en 2016 hebben gehouden om informatie over gezonde schoolpleinen te geven. Deze vragenlijst richt zich vooral op de vraag in hoeverre scholen geïnspireerd zijn geraakt. De e-mails van de deelnemers van de regiobijeenkomsten zijn door de ondersteunende partners verzameld. De ondersteunende partners hebben ook zelf de link naar de onlinevragenlijst verstuurd in verband met privacyoverwegingen. Ook deze onlinevragenlijst is met behulp van het programma SurveyMonkey gebouwd en wordt in dit rapport inspiratievragenlijst genoemd en de scholen inspiratiescholen. Een aantal vragen is hetzelfde als in de onlinevragenlijst van de 70 scholen om vergelijkingen te kunnen maken.

Ten slotte is aan onderzoeksbureau DUO gevraagd om een representatieve steekproef te trekken uit hun scholenbestand om de bekendheid van een gezond schoolplein en het vignet Gezonde School te onderzoeken via een onlinevragenlijst die door Wageningen Environmental Research is opgesteld. De vragenlijst heeft bijna dezelfde vragen als de inspiratievragenlijst om vergelijkingen te kunnen maken. In dit rapport wordt dit landelijke vragenlijst genoemd. De periode van onderzoek was 16 t/m 29 november 2016. DUO maakt gebruik van hun onderzoekspanel bestaande uit (adjunct- en sector-) directeuren, leraren en teamleiders. Panelleden ontvangen voor het invullen van een vragenlijst een vergoeding. Om de resultaten representatief te maken voor de Nederlandse scholen is een wegingsfactor ingevoerd. Deze wegingsfactor is gebaseerd op schooltype, de regio van de school, aantal leerlingen en denominatie. De resultaten van de landelijke steekproef zijn in dit rapport representatief voor de Nederlandse scholen dus gebaseerd op de herwogen antwoorden, tenzij anders vermeld. Om een representatief beeld te krijgen van de landelijke situatie, moeten er minstens 200 scholen uit het primaire onderwijs (po) meedoen, 100 scholen uit het voortgezet onderwijs (vo) en 100 scholen uit het Middelbaar Beroeps Onderwijs (mbo).

Interne rapportage van de ondersteunende partners

De partners hebben een interne rapportage opgesteld van de scholen die aan de slag zijn gegaan met de realisatie van gezonde schoolpleinen. Het bevat een beoordeling per individuele school van het proces door de partners met aangrijpingspunten voor sturing om mogelijke knelpunten op te heffen dan wel kansen te benutten. Om scholen niet te veel te belasten met het verzamelen van onderzoekdata, hebben de partners de interne rapportage aan Wageningen Environmental Research beschikbaar gesteld voor een secundaire analyse. Met de gegevens van individuele scholen dient vertrouwelijk te worden omgegaan. Dat betekent dat de informatie gebruikt wordt om een analyse te maken, maar niet dat elke individuele school uitvoerig wordt behandeld.

Figuur 2 Oude (links) en nieuw gezond schoolplein (rechts) van Echnaton in Almere.

2 Communicatie, Inspiratie en Bekendheid

2.1 Inleiding

Om tot een gezond schoolplein te komen, dienen schoolbesturen wel eerst van het begrip gehoord te hebben. De bekendheid met het begrip gezond schoolplein is dan van wezenlijk belang. Om de bekendheid te vergroten, zijn er allerlei communicatie-uitingen geweest. Ook de communicatie- en stimuleringsactiviteiten van de ondersteunende partners behoren hiertoe. De ondersteunende partners bedienen zich van communicatie op landelijk niveau en op regionaal/lokaal niveau.

De doelstelling is dat in 2016 80% van de scholen (po, vo en mbo) geïnformeerd is over de voordelen van een gezond schoolplein. Een tweede doelstelling is dat in 2016 ook andere dan de 70 Icoonscholen geïnspireerd zijn om ook een gezond schoolplein te realiseren. Om dit te onderzoeken is een vragenlijst gestuurd naar scholen die zich hadden opgegeven voor een regiobijeenkomst die de ondersteunende partners in 2015 en 2016 hebben gehouden om informatie over gezonde schoolpleinen te geven. De vragenlijst is gestuurd via een onlinelink van SurveyMonkey. De resultaten van deze scholen noemen we in dit rapport inspiratiescholen. In totaal zijn er 551 e-mails verstuurd naar diverse medewerkers van scholen die naar een bijeenkomst zijn geweest of een workshop hadden gevolgd. De respons was uiteindelijk een deelname van 96 medewerkers van scholen, ofwel 17%.

Daarnaast is er een landelijk steekproef getrokken onder alle Nederlandse scholen via onderzoeksbureau DUO. Ook deze scholen hebben een onlinevragenlijst toegestuurd gekregen. Om een representatief beeld te krijgen van de landelijke situatie, moeten er minstens 200 scholen uit het primaire onderwijs (po) meedoen, 100 scholen uit het voortgezet onderwijs (vo) en 100 scholen uit het Middelbaar Beroeps Onderwijs (mbo). Het streefaantal scholen in de landelijke vragenlijst is gehaald zoals Tabel 1 laat zien. Deze scholen noemen we in dit rapport landelijke scholen. Er zijn dus vragenlijsten verstuurd naar Icoonscholen, inspiratiescholen en landelijke scholen.

Tabel 1 Verdeling (%) type school per vragenlijst.

Type school	Icoonscholen		Inspiratiescholen		Landelijk	
	N	%	N	%	N	%
Primair Onderwijs (po)	48	76	61	88	252	54
Voortgezet Onderwijs (vo)	11	18	6	9	110	23
Middelbaar Beroeps Onderwijs (mbo)	4	6	2	3	106	23
Totaal	63	100	69	100	468	100

Van de 70 Icoonscholen hebben 63 scholen de onlinevragenlijst (deels) ingevuld, ofwel 90%. Van alle 70 Icoonscholen behoort 77% tot het primaire onderwijs. Uit de antwoorden op de vragen in de vragenlijst blijkt dat de meeste respondenten (76%) ook inderdaad betrokken zijn bij het primaire onderwijs. Bij de inspiratiescholen is die 61% en bij de landelijke steekproef 54%.

Van de 70 Icoonscholen behoort 15% tot het voortgezet onderwijs. Van de respondenten die de vragenlijst hebben ingevuld, behoort 18% tot het voortgezet onderwijs. Bij de inspiratiescholen is die 6% en bij de landelijke steekproef 23%.

Ten slotte behoort 9% van de 70 Icoonscholen tot het middelbaar beroeps onderwijs. Uit de onlinevragenlijst blijkt dat 6% afkomstig is van dit type onderwijs. Bij de inspiratiescholen is die 2% en bij de landelijke steekproef 23%. 27 inspiratiescholen hebben geen opgave gedaan over type school.

Alle 4 mbo-scholen uit de deelnemende 70 Icoonscholen hebben de vragenlijst (deels) ingevuld. De conclusie is dat de verdeling van de respondenten van de Icoonscholen over het type onderwijs overeenkomt met de verdeling van alle 70 Icoonscholen.

Uit Tabel 2 blijkt dat directeuren van Icoonscholen en landelijke scholen veelal de vragenlijsten hebben ingevuld, maar bij de inspiratiescholen juist de leerkrachten.

Tabel 2 Verdeling (%) functie respondent per vragenlijst.

Functie	Icoonscholen		Inspiratiescholen		Landelijk	
	N	%	N	%	N	%
Directeur	40	60	16	21	381	82
Leerkracht	14	21	35	46	20	4
Coördinator	9	13	8	10	27	6
Afdeling/Teamleider	0	0	4	5	23	5
Directie/Managementlid	0	0	1	1	4	1
Leerling	1	1	1	1	0	0
Ouder	2	3	7	9	0	0
Buurtbewoner	1	1	0	0	0	0
Overig	0	0	4	5	9	2
Totaal	67	100	76	100	464	100

Dit hoofdstuk behandelt de hoeveelheid communicatie-uitingen, de mate van inspiratie en de mate van bekendheid op landelijke schaal met het begrip gezond schoolplein. Ten slotte wordt ingegaan op de vraag of al deze inspiratie en bekendheid gaan leiden tot nieuwe gezonde schoolpleinen.

2.2 Communicatie

Vanaf 2014 hebben de ondersteunende partners diverse landelijke activiteiten ondernomen, zoals diverse berichten op de websites www.gezondschool.nl/schoolpleinen, website van IVN en www.jantjebeton.nl, via nieuwsbrieven en op Facebook en Twitter. De berichten gaan onder andere over openingen van nieuwe gezonde schoolpleinen en over nieuw lesmateriaal die scholen kunnen gebruiken bij het ontwikkelen van een gezond schoolplein. Ook is er aandacht voor het Gezonde Schoolpleinproject geweest op de websites van onderwijsraden. Voor de gezonde schoolpleinscholen en andere geïnteresseerden zijn tips en inspiratiemateriaal over het gebruik van een gezond schoolplein gemaakt en via nieuwsbrieven rondgestuurd, en zijn er filmpjes gemaakt over de ontwikkeling van een gezond schoolplein. Speciaal voor de gezonde schoolpleinscholen zijn het inspiratiedocument 'Ambassadeur van het GSP' en de voorbeeldpresentatie GSP ontwikkeld. Daarnaast zijn er presentaties geweest op beurzen, congressen, bijeenkomsten en workshops. De doelgroepen waren GGD'en en andere partners, mbo-/ROC-scholen en scholen, gemeenten, besturen en andere geïnteresseerden.

Er zijn diverse media gebruikt met berichten over gezonde schoolpleinen. Het totaal aan communicatie-uitingen in de drie jaar dat het project loopt, is ruim 600 geweest. Vooral het aantal nieuwsberichten via radio, televisie en social media is groot geweest (Tabel 3). Het landelijk bereik daarvan is groot, zoals NOS radio 1 met een bereik van 265.000 mensen, NOS-website en -app (629.000 mensen), NOS Journaal (978.000 mensen), NOS Jeugdjournaal (297.000 mensen), NOS Jeugdjournaal website (22.000 mensen), Trouw (320.000 mensen) en Nederlands Dagblad (118.000 mensen).

Tabel 3 Aantal en type communicatie-uitingen per jaar.

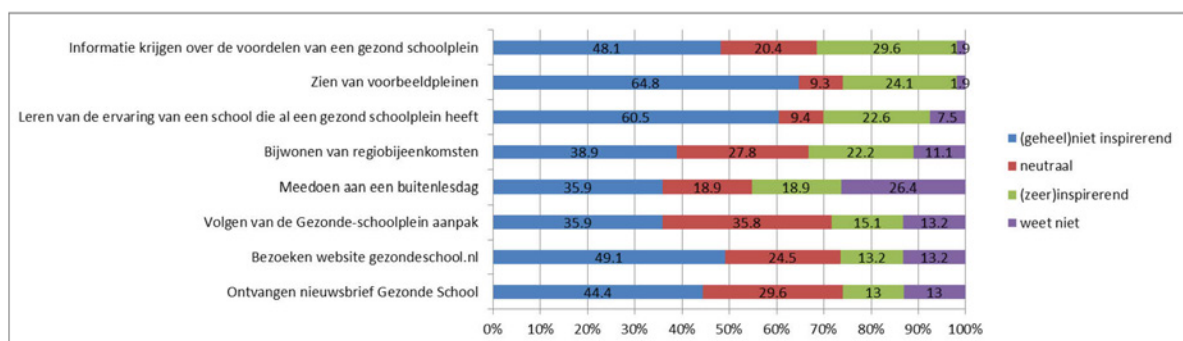
Communicatie uiting	2104	2015	2016	Totaal
presentaties	5	2		7
bijeenkomsten	2	2		4
geschreven artikelen	2		3	5
landelijke fondsenwerving	2			2
persbericht startmoment	32	36		68
persbericht opening	2	20	32	54
eerste Nationale Buitenlesdag			135	135
nieuwsbericht radio, tv, social media		198	21	219
nieuwsbrief			125	125
regiobijeenkomsten		2	8	10
Totaal	45	260	324	629

Dat er een blijvende interesse is voor het Gezonde Schoolplein, blijkt uit de drukbezochte regiobijeenkomsten en het succes van de Buitenlesdag 2016. Geïnteresseerde scholen en organisaties bezoeken de regiobijeenkomsten met workshops over de elementen die een schoolplein tot een Gezond Schoolplein maken.

Aan de Buitenlesdag deden 135 scholen mee en de dag was volop in de media. Uit onderzoek bleek dat 70% van de docenten vaker buitenles zou willen geven.

2.3 Inspiratie

Al deze communicatie-inspanningen hebben als doel scholen te inspireren om ook met een gezond schoolplein aan de slag te gaan. Aan de inspiratiescholen is gevraagd welke acties het inspirerendst zijn geweest om na te denken over plannen voor of realisatie van een gezond schoolplein. De 54 inspiratiescholen (56%) die op deze vraag hebben gereageerd, geven aan dat informatie krijgen over de voordelen van een gezond schoolplein het (30%) inspirerendst was (Figuur 3). Ook het zien van voorbeeldpleinen werkt (zeer) inspirerend (24%), evenals het leren van de ervaring van een school die al een gezond schoolplein heeft (23%) en het bijwonen van regiobijeenkomsten (22%). Inspirerend is ook het meedoen aan een buitenlesdag (19%). Redelijk neutraal wordt gereageerd op het volgen van de Gezonde-schoolplein aanpak. Relatief minder inspirerend is het ontvangen van de nieuwsbrief Gezonde School (13%) en het bezoeken van de website gezondschool.nl (13%).

Figuur 3 Mate van inspiratie (%) van diverse acties voor een gezond schoolplein.

Op de website www.gezondeschool.nl en www.gezondeschoolpleinen.nl staat informatie over gezonde schoolpleinen. De meeste (47%) landelijke scholen hebben de website www.gezondeschool.nl weleens bezocht. Toch heeft 44% die website niet bezocht (Tabel 4). Het blijkt dat mbo-scholen de website significant minder hebben bezocht dan vo- en po-scholen.

Tabel 4 Bezoek (%) website *www.gezondeschool.nl* van de landelijke scholen per type school¹⁶.

Type school	Ja	Nee	Weet niet	N
Primair Onderwijs (po)	54	38	8	251
Voortgezet Onderwijs (vo)	53	35	12	110
Middelbaar Beroeps Onderwijs (mbo)	26	68	6	106
Totaal	47	44	8	467

De test "Hoe gezond is jouw school?" is voor een overgroot deel (78%) niet gedaan. 22% van de Nederlandse scholen heeft de test wel gedaan. In verhouding hebben vo-scholen de test vaker (28%) gedaan dan po-scholen (21%) en mbo-scholen (16%).

2.3.1 Ambassadeursrol van Icoon-scholen

Een voorwaarde van de 70 Icoon-scholen om aan het project deel te nemen, is dat ze een ambassadeursrol moeten vervullen voor andere scholen. Ze moeten andere scholen inspireren en enthousiasmeren om ook een gezond schoolplein te willen. 44 respondenten van de 70 Icoonscholen hebben op deze vraag gereageerd. De ambassadeursrol proberen de scholen in te vullen door meestal (76%) andere scholen uit te nodigen bij de opening van hun nieuwe schoolplein. Bij 10 Icoonscholen (31%) is geen reactie van de andere scholen ontvangen, maar bij 10 andere Icoonscholen (31%) zijn andere scholen wel gekomen en willen ook een gezond schoolplein. Bij 12 Icoonscholen (39%) zijn andere scholen niet naar de opening gekomen, maar vragen wel om informatie hoe de Icoonscholen het gedaan hebben. Het aantal scholen dat potentieel een gezond schoolplein wil, is daarmee 70%. Daarnaast geeft 56% van de respondenten aan rondleidingen aan docententeams of ambtenaren van gemeenten te geven, maar ook werkbezoeken van stichtingsbesturen (29%) of open dagen/informatie bijeenkomsten te geven (23%) of presentaties op congressen en werkbezoeken (11%). 27% van de respondenten geeft aan de ambassadeursrol nog niet te hebben ingevuld.

Uit de diepte-interviews blijkt dat de vier basisscholen de ambassadeursrol passief en niet actief hebben vervuld: ze hebben scholen uitgenodigd bij de officiële opening en bieden scholen, die ook een gezond schoolplein willen realiseren, aan om contact op te nemen. In sommige gevallen reageren scholen niet en als ze wel reageren, is het vaak om valkuilen te vernemen. Scholen hebben tijdens het proces voor realisatie van het gezonde schoolplein geen plan gemaakt hoe zij de rol van ambassadeur kunnen invullen. Tijdens het proces om tot een gezond schoolplein te komen zijn scholen, om verschillende redenen, niet tot nauwelijks bezig geweest met het invulling geven aan de ambassadeursrol. Aan de ambassadeursrol wordt formeel invulling gegeven door enkele andere scholen uit te nodigen voor de officiële opening van het gezonde schoolplein. De scholen geven overigens wel aan open te staan om op verzoek van andere scholen informatie te geven of een bezoek mogelijk te maken. De ambassadeursrol wordt als iets extra's beschouwd, wat ook tijd en energie vergt. Men ziet het als een taak van de gemeente om andere scholen in contact te brengen met de Icoonscholen. Vooralsnog lijkt het te veel gevraagd om alleen van de scholen te verwachten dat ze invulling geven aan de ambassadeursrol. Juist hier kunnen ondersteunende partners zoals gemeenten en schoolraden steun bieden.

Voor De Zonnewereld speelt mee dat de gemeente zich terugtrekt en haar beheerfunctie bij gebouwen daarmee deels wegvalt én de sociale cohesie in het gebied niet als groot wordt ervaren: in hoeverre is dat ideaal om scholen aan te zetten tot een gezond schoolplein? Scholen met een dergelijke problematiek in Vleuten of Utrecht hebben eerst andere urgente knelpunten weg te nemen voordat zij zich inlaten met een gezond schoolplein, is de ervaring van de coördinator. Basisschool De Driesprong nodigt zelf tijdens het proces niet bewust scholen uit en is ook niet door scholen uit de buurt aangezocht om het gedachtegoed van een gezond schoolplein uit te dragen. De coördinator is al zeer druk om het proces van het gezonde schoolplein te doorlopen. Basisschool De Cirkel heeft volgens de coördinator vrij passief invulling gegeven aan de ambassadeursrol: bij het directieurenberaad is aangegeven dat De Cirkel een gezond schoolplein realiseert en is een aantal directeuren van andere scholen uitgenodigd bij de officiële opening. De coördinator van ROC A12 – locatie Reehorsterweg

¹⁶ Significant Pearson R=0,15 bij p<0,01.

(RHW)¹⁷ trekt de werkgroep Gezonde scholen van scholen die in de Kenniscampus Ede zitten. Dit netwerk betreft gezamenlijke inspanningen van de aangesloten onderwijsinstellingen (vo-mbo-hbo) om naast doorlopende lijnen op gebied van onderwijs en innovatie ook aandacht te besteden aan een gezonde omgeving voor leerling/student en medewerker. De coördinator geeft presentaties bij andere scholen. Er is geen actieplan om andere scholen te bereiken. Bij de officiële opening van het gezonde schoolplein zijn ook andere scholen in de buurt uitgenodigd. Zij zitten in het kenniscampusnetwerk in de werkgroep gezonde scholen. ROC Ede vervulde de ambassadeursrol ook door een promotiefilm over hun gezonde schoolplein op YouTube te plaatsen. Dit was in samenwerking met IVN, die hiervoor een extern mediabedrijf heeft ingeschakeld om specifiek een film te maken over het gezonde schoolplein in het mbo. Focus ligt hierbij over het gebruik van het plein als buitenlokaal. Echnaton Almere communiceert over het project via de interne nieuwsbrief en extern via de sportbuurtcoach en nieuwsbrief van Almerestad-west (komt drie keer per jaar uit). Echnaton geeft aan al een soort natuurlijke ambassadeursrol te hebben. Ze hebben intensief contact met een andere school over het idee van een gezond schoolplein, maar ook via "gezondste school gezondste wijk" met 10 basisscholen, ze geven workshops over gezonde scholen etc. Leerlingen gaan een documentaire maken over de aanleg van het schoolplein.

2.4 Bekendheid

Alle communicatie-uitingen en inspiratieacties hebben ertoe geleid dat uit de landelijke vragenlijst blijkt dat 55%¹⁸ van de Nederlandse scholen weleens van het project gezond schoolplein heeft gehoord. De doelstelling dat 80% van de scholen (po, vo en mbo) geïnformeerd is over de voordelen van een gezond schoolplein lijkt dus niet gehaald. Uit Tabel 5 blijkt dat het primaire onderwijs significant net iets meer over het project gezond schoolplein heeft gehoord dan het voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs.

Tabel 5 Bekendheid met gezond schoolplein (%) van de landelijke scholen per type school¹⁹.

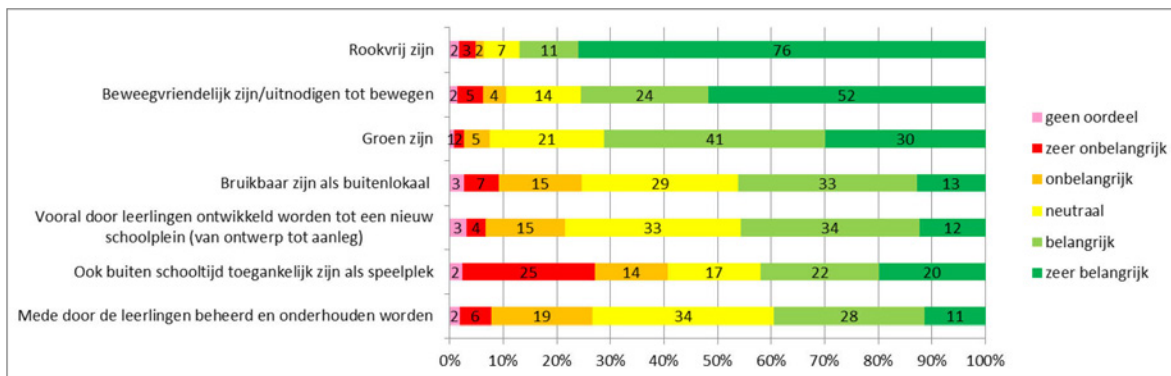
Type school	Ja	Nee	N
Primair Onderwijs (po)	61	39	252
Voortgezet Onderwijs (vo)	51	49	110
Middelbaar Beroeps Onderwijs (mbo)	45	55	106
Totaal	55	45	468

De voordelen van een gezond schoolplein worden echter wel ondersteund. De Nederlandse scholen vinden de meeste kenmerken van een gezond schoolplein (zeer) belangrijk zoals Figuur 4 laat zien. Het rookvrij zijn haalt met 87% de hoogste score. Maar ook het beweegvriendelijk zijn/uitnodigen tot bewegen (75%) en het groen zijn (71%), vinden de meeste scholen (zeer) belangrijk. Het onderdeel dat het gezonde schoolplein vooral door leerlingen ontwikkeld wordt (van ontwerp tot aanleg) en bruikbaar moet zijn als buitenlokaal wordt ook belangrijk gevonden (46%). Iets minder belangrijk vindt men dat het schoolplein mede door de leerlingen beheerd en onderhouden wordt en ook buiten schooltijd toegankelijk moet zijn als speelplek.

¹⁷ In het vervolg van dit rapport ROC Ede genoemd.

¹⁸ Een aantal scholen heeft geen schoolplein en dan is het logisch dat die scholen niet gefocust zijn op informatie over een schoolplein. Uit de landelijke vragenlijst blijkt dat 5% geen schoolplein heeft, waarvan 68% een mbo-school is. Deze scholen zijn niet meegenomen in de analyse over bekendheid.

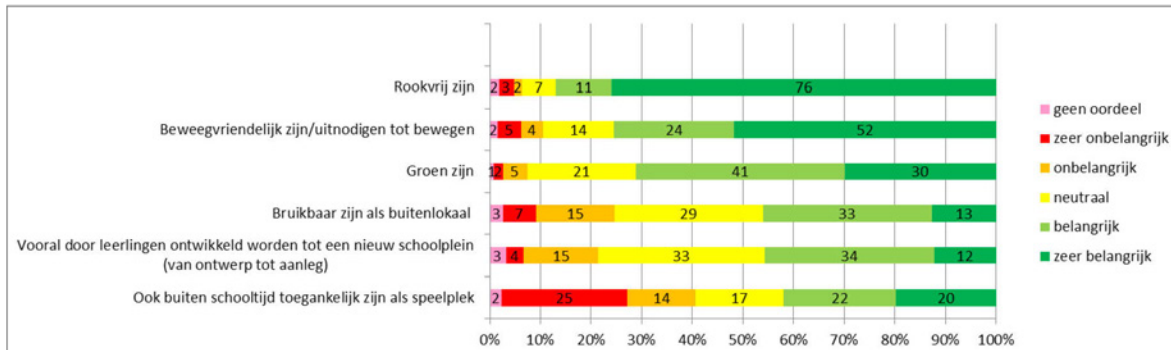
¹⁹ Significant Pearson R=0,017 bij p<0,01.

Figuur 4 Mate van belangrijkheid (%) van kenmerken gezond schoolplein bij de Nederlandse scholen.

Uit de landelijke vragenlijst blijkt dat de Nederlandse scholen nog diverse aanvullingen hebben ten aanzien van een gezond schoolplein. Een gezond schoolplein moet ook een schone en vooral veilige plek zijn. Ongeveer 10% van de Nederlandse scholen geeft deze aanvulling (zie Bijlage 1). Wellicht heeft dit te maken met de relatief lage score van het kenmerk dat een gezond schoolplein ook buiten schooltijd toegankelijk moet zijn als speelplek. Maar het schoolplein moet ook avontuurlijk, creatief en uitdagend zijn, betaalbaar en duurzaam (kijkend naar het onderhoud), overzichtelijk en transparant en genoeg ruimte bieden aan de leerlingen.

Bij de mate van belangrijkheid van kenmerken van een gezond schoolplein is bij de inspiratiescholen eenzelfde patroon terug te vinden (Figuur 5) als bij de landelijke vragenlijst. Ook nu worden de kenmerken rookvrij (87%), beweegvriendelijk zijn/uitnodigen tot bewegen (76%) en het groen (70%) als de belangrijkste genoemd.

Figuur 5 Mate van belangrijkheid (%) van kenmerken van een gezond schoolplein bij de inspiratie scholen.

Wanneer we naar het type school kijken, blijkt dat po-scholen het significant belangrijker vinden dat een gezond schoolplein beweegvriendelijk is/uitnodigt tot bewegen²⁰, rookvrij en ook buiten schooltijd toegankelijk moet zijn dan vo-scholen en vooral mbo-scholen. Mbo-scholen vinden het weer significant belangrijker dan vo- en po-scholen dat een gezond schoolplein groen moet zijn.

De bekendheid met een gezond schoolplein is vooral gekomen door communicatie-uitingen via de media, vooral bij de scholen die de landelijke vragenlijst hebben ingevuld (Tabel 6). Niet opvallend is dat de inspiratiescholen vooral bekend zijn geraakt met een gezond schoolplein via een uitnodiging om een bijeenkomst bij te wonen. De e-mailadressen van deze scholen zijn namelijk gebruikt om deze scholen te benaderen mee te doen met het onderzoek.

²⁰ Alleen dit kenmerk is ook bij de inspiratiescholen het geval.

Tabel 6 Wijze van bekendheid met gezond schoolplein per vragenlijst.

Wijze van bekendheid	Icoon		Inspiratie		Landelijk	
	N	%	N	%	N	%
door zelf te zoeken op websites en/of zoekmachines	20	34	9	9	22	8
hoorde het van anderen (ouders, leerkrachten, andere scholen)	15	26				
via een collega			4	4	63	24
via een uitnodiging voor een bijeenkomst/seminar/workshop/lezing			48	50	31	12
via overleg met andere scholen in de buurt			5	5	21	6
via een school die meedoet aan het project Gezonde Schoolpleinen			7	7	34	13
hoorde het via de media	15	26	13	14	96	37
actief benaderd door Jantje Beton/IVN en/of GGD	12	21	8	8	28	11
kreeg folder over gezond schoolplein	9	16	2	2	57	22
ontvang nieuwsbrieven over Gezonde Schoolpleinen			18	19	32	13
zelf projectvoorstel ingediend om mee te doen met het project Gezonde Schoolpleinen			9	9	20	8
informatie via de gemeente	4	7			1	1
via project gezonde school			1	1	4	2
via Bewegen & Sport	2	3	1	1	1	1
tip van onze combinatiefunctionaris	1	2	1	1		
via vertegenwoordiger speelpleinmaterialen	1	2				
voorganger	1	2				
besturenraad	1	2			3	1
Totaal	58		96		258	

De Icoonscholen hebben in het verleden zelf acties moeten ondernemen om informatie over een gezond schoolplein te krijgen. Andere personen hebben ook bijgedragen aan de bekendheid, vooral collega's, bijeenkomsten en via overleg met andere scholen. De ambassadeursrol van de Icoonscholen komt terug als vraag in de vragenlijst die naar inspiratiescholen is gestuurd (7%) en de landelijke enquête (13%). Ook het verspreiden van folders en de acties van Jantje Beton/IVN en/of GGD hebben bijgedragen aan de bekendheid.

Door al deze acties zijn de voordelen van een gezond schoolplein naar de scholen gecommuniceerd. Uit de antwoorden van alle vragenlijsten blijkt dat het uitdagen om te bewegen als belangrijkste reden/voordeel wordt gezien.

Tabel 7 Redenen/voordelen van een gezond schoolplein per vragenlijst.

Redenen/voordelen	Icoon		Inspiratie		Landelijk	
	N	%	N	%	N	%
uitdagen om te bewegen	49	83	54	56	352	75
leerlingen kunnen zich beter concentreren na gebruik van een gezond schoolplein			38	40	281	60
er is nu ondersteuning vanuit Jantje Beton/IVN/GGD beschikbaar	40	68				
educatieve reden met betrekking tot gezond leven	37	63				
er is nu subsidie beschikbaar	34	58				
leerlingen in contact brengen met gezondheid	34	58	39	41	182	39
leerlingen leren beter bij een les buiten			31	32	89	19
het is goed voor leerlingen om veel buiten te zijn			1	1		
leerlingen spelen dan beter samen	29	49	46	48	205	44
beter contact met de buurt	23	39	18	19	100	21
voorziet in behoefte om zich te profileren vanuit concurrentieoverwegingen	13	22	18	19	107	23
leerlingen blijven langer op school en dat vraagt om meer variatie van het schoolplein	13	22	11	12	79	17
nieuwbouw/vernieuwing	3	5	2	2	1	0
aanvulling op educatie m.b.t. natuur en voedsel	2	3	2	2	3	1
leren/ontwikkeling vindt zowel binnen als buiten plaats	1	2			2	1
meer behoefte aan ontdekken, plekjes om te rusten en buitenles	1	6	2	2		
behoefte aan speelplekken in de buurt	1	2				
past in streven gezonde school te zijn	1	2				
stimuleren, fantasie prikkelen	1	2	3	3	1	0
voorziet in behoefte aan diversiteit van speelplekken in de wijk	1	2				
duurzaamheid en rentmeesterschap			1	1		
aantrekkelijk om te verblijven, variatie aan activiteiten, mooi, aantrekkelijk uitzien					3	1
door onderhoud uit te voeren verantwoordelijkheidsgevoel voor omgeving ontwikkelen					5	1
even kunnen ontspannen en communiceren met anderen					12	3
het draagt bij aan het welbevinden van leerlingen					2	0
leef- en gebruikruimte om te bewegen					5	1
meer dilemma, verplaatst rookgedrag dan buiten het schoolplein en krijgt de buurt last?					1	0
ook belangrijk voor de kinderen die op de bso zitten					1	0
rookvrij					2	0
spelende kinderen hebben geen tijd om te vervelen/klieren/pesten					3	1
Totaal	59		96		468	

Maar ook dat leerlingen zich beter kunnen concentreren na gebruik te hebben gemaakt van een gezond schoolplein en ze beter samen leren spelen. In hoeverre dat ook daadwerkelijk gebeurt, wordt in het onderzoek van De Vries et al. (2017) beschreven. Leerlingen in contact brengen met gezondheid wordt ook gezien als belangrijk voordeel van een gezond schoolplein. Daarnaast zijn er ook meer pragmatische redenen zoals profileringsdrang, en voor de Icoonscholen vooral dat er ondersteuning en subsidie was. Vooral bij de inspiratiescholen verwacht een groot deel van de respondenten dat leerlingen beter leren bij een les buiten.

2.5 Gezond schoolplein als output

De belangrijkste output is dat er een gezond schoolplein is gerealiseerd. Of in ieder geval dat scholen dusdanig zijn geïnspireerd dat ze aan de slag gaan om een gezond schoolplein te realiseren. Ten tijde van de invulling van de vragenlijst (november 2016) zegt 71% van de 63 respondenten van de Icoonscholen dat het nieuwe schoolplein klaar is (N=45). 18% van de respondenten heeft deze vraag niet beantwoord en 11% zegt dat ze nog bezig zijn met de aanleg van het nieuwe schoolplein (N=7). Volgens de opgave van de ondersteunende partners hebben eind 2016 alle 70 scholen een nieuw gezond schoolplein. Van deze 70 scholen zijn er eind 2016 twee nog bezig met aanleggen. De doelstelling dat in 2016 de 70 scholen een gezond schoolplein hebben gerealiseerd, is dus gehaald.

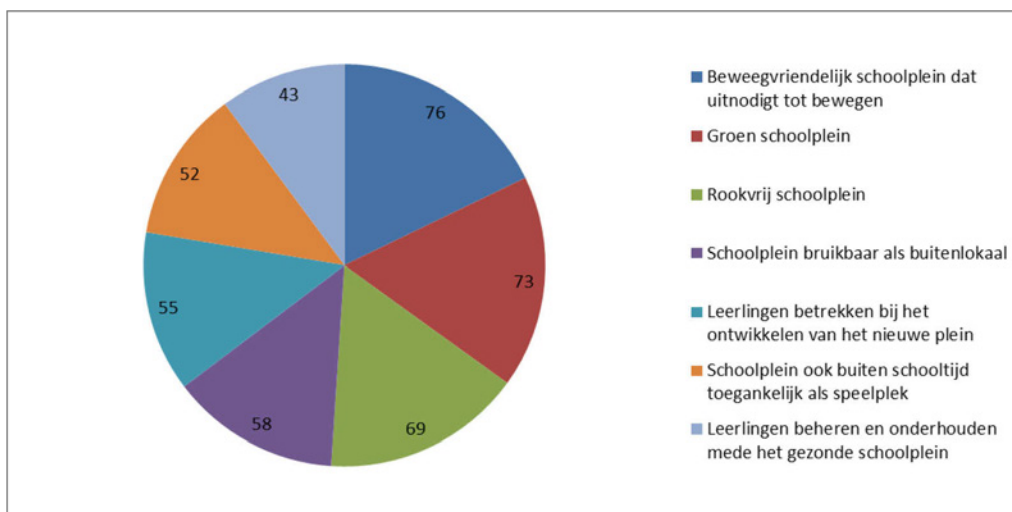
Figuur 6 Een nieuw gerealiseerd gezond schoolplein.

De doelstelling dat in 2016 ook andere scholen zijn geïnspireerd om een gezond schoolplein te realiseren, is ook gehaald (Tabel 8). Van de inspiratiescholen zegt 72% "iets" met een gezond schoolplein te willen doen. Dit "iets" bestaat uit het feit dat ze plannen hebben om een gezond schoolplein te gaan ontwikkelen (26%), zelfs al bezig zijn (33%) of al een gezond schoolplein bezitten (13%). Ouders (22%) blijken vaak met het idee te komen om plannen voor een gezond schoolplein te maken. Maar ook willen de scholen leerlingen meer uitdagingen geven (13%). Ook de informatie op bijeenkomsten (9%) is soms een aanleiding om met het idee te komen. Pragmatische redenen, zoals de bouw van een nieuwe school (15%) of het vervangen van speeltoestellen (5%), worden ook vaak genoemd om plannen te maken voor een gezond schoolplein.

Tabel 8 Aantal scholen met plannen voor een gezond schoolplein.

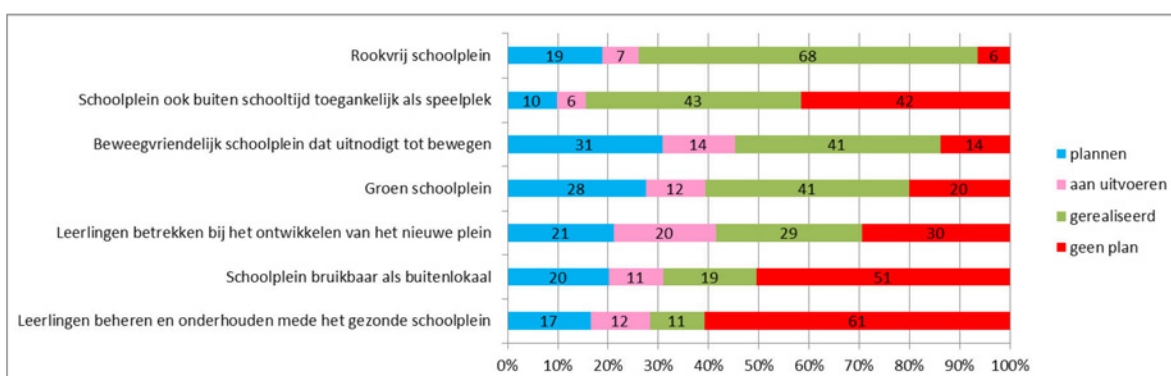
Plannen	Inspiratie		Landelijk	
	N	%	N	%
Ja	24	26	93	20
Wij zijn al met het realiseren van een gezonder schoolplein begonnen	31	33	77	16
Nee, want wij hebben al een gezond schoolplein	12	13	53	11
Nee, want we hebben geen schoolplein	0	0	21	5
Nee	27	29	224	48
Totaal	94	100	468	100

Het landelijke beeld ziet er iets anders uit, maar toch zegt bijna de helft van alle scholen in Nederland met gezonde schoolpleinen bezig te zijn via plannen (20%), zelfs al bezig zijn (16%) of al een gezond schoolplein te bezitten (11%). Het blijkt dat vo-scholen en po-scholen significant meer (respectievelijk 58% en 51%) met gezonde schoolpleinen bezig zijn dan mbo-scholen. Mbo-scholen zeggen significant vaker (57%) dat ze geen plannen hebben om een gezond schoolplein te realiseren.

Figuur 7 Kenmerken (%) bij inspiratiescholen waarvoor plannen zijn, mee bezig of al gerealiseerd.

De inspiratiescholen geven aan voor alle kenmerken waar een gezond schoolplein uit moet bestaan plannen te hebben, er al mee bezig te zijn of al gerealiseerd hebben (Figuur 7). Ze zijn vooral bezig met de kenmerken bewegvriendelijk schoolplein dat uitnodigt tot bewegen (76%), groen (73%) en een rookvrij (69%) schoolplein. Dit zijn ook de kenmerken die de inspiratiescholen aangaven (zeer) belangrijk te vinden.

Figuur 8 Kenmerken (%) bij Nederlandse scholen waarvoor plannen zijn, ermee bezig zijn of al gerealiseerd is.

Bij de Nederlandse scholen die bezig zijn met een gezond schoolplein valt op dat een meerderheid (68%) aangeeft al een rookvrij schoolplein te hebben. Ook opvallend is dat 31% aangeeft plannen te hebben om het schoolplein bewegvriendelijker te maken en 28% geeft aan plannen te hebben om het plein groener te maken. 43% is bezig om het schoolplein ook buiten schooltijd toegankelijk te maken, hoewel 42% aangeeft hiervoor geen plannen te hebben. 20% van de scholen is bezig om leerlingen te betrekken bij het ontwikkelen van een nieuw plein. Er zijn relatief weinig plannen om leerlingen het schoolplein te laten onderhouden (61%) of te gebruiken als buitenleslokaal (51%).

Tabel 9 Landelijke verdeling (%) van acties (GP=geen plan; P=plan; U=uitvoer; R=realisatie) per kenmerk per type school.

Kenmerk	PO				VO				MBO			
	GP	P	U	R	GP	P	U	R	GP	P	U	R
Beweegvriendelijk*	6	27	19	48	18	34	13	35	41	41	0	18
Rookvrij*	8	8	5	79	3	23	7	67	7	57	21	14
Groen	23	27	12	38	14	27	10	49	20	30	13	37
Buitenlokaal	43	24	10	22	57	15	10	18	67	15	15	3
Buiten schooltijd toegankelijk*	24	12	6	58	65	5	8	22	69	7	3	21
Leerlingen betrekken bij het ontwikkelen	27	23	19	31	27	17	29	27	45	24	7	24
beheer en onderhoud door leerlingen	58	16	13	13	64	16	12	8	71	14	7	7

*significant verschil per type school

Uit Tabel 9 blijkt dat er een significant verschil is per type school voor de kenmerken beweegvriendelijk, rookvrij en buiten schooltijd toegankelijk. PO-scholen blijken al vaker deze kenmerken gerealiseerd te hebben dan VO-scholen en mbo-scholen. Mbo-scholen hebben vaker geen plannen voor deze kenmerken, behalve bij het rookvrij maken van het schoolplein. Opvallend is ook dat mbo-scholen in verhouding vaak geen plannen hebben voor een buitenlokaal of leerlingen betrekken bij het beheer en onderhoud van het schoolplein.

Bij 81% van de Nederlandse scholen is weinig behoefte aan ondersteuning om een gezond schoolplein te realiseren. Ook bij scholen die plannen hebben of al bezig zijn met een gezond schoolplein heeft de meerderheid (76%) geen behoefte aan ondersteuning. De scholen die daar wel behoefte aan hebben, verkiezen een individuele ondersteuning (18%) boven een landelijke helpdesk (6%). Bij de inspiratiescholen die plannen hebben of al bezig zijn met een gezond schoolplein, heeft een meerderheid (54%) wel behoefte aan ondersteuning. Individuele ondersteuning wordt ook bij de inspiratiescholen meer geprefereerd (40%). Een landelijke helpdesk wordt ook bij de inspiratiescholen minder gekozen (14%).

Uit de rapportage van Jantje Beton blijkt dat meer dan 100 scholen van de provincie, gemeente of lokaal bestuur de mogelijkheid krijgen aan hun Gezonde Schoolplein te gaan werken. Door de positieve resultaten met het Gezonde Schoolpleinproject ontstond de kans om in Volendam bij 8 basisscholen van Stichting Katholiek Onderwijs Volendam (SKOV) een Gezond Schoolplein te realiseren.

Mede op basis van de kennis vanuit het Gezonde Schoolpleinen project is de Amsterdamse Impuls schoolpleinen georganiseerd. Deze impuls kent een budget van € 3 miljoen voor de periode 2016-2018. Met dit bedrag kunnen in deze periode circa 60 scholen in Amsterdam aan een nieuw schoolplein gaan werken.

In het project Groene Schoolpleinen gemeente Haarlem is geld beschikbaar voor circa 10 scholen om tot een nieuw schoolplein te komen.

De provincie Gelderland en Gelderse Sportfederatie gaan 25 scholen naar een nieuw schoolplein begeleiden. De training van de projectleider is gebaseerd op de Gezonde Schoolpleinen-methodiek.

2.5.1 Redenen om geen gezond schoolplein te willen

Een gezond schoolplein bestaat uit een aantal voorgeschreven kenmerken. Het kan zijn dat scholen deze kenmerken te beklemmend vinden en daardoor niet kiezen voor een gezond schoolplein. Dergelijke vragen zijn gesteld aan die scholen die geen plannen hebben voor een gezond schoolplein. Landelijk gezien heeft 48% van de scholen namelijk geen plannen. En bij de inspiratiescholen is dat 29%.

Tabel 10 *Moeten voldoen (%) aan alle kenmerken een reden om geen gezond schoolplein te willen per type school.*

Reden	Landelijk (N=224)				Inspiratie (N=26)*
	PO	VO	MBO	Totaal	
Ja	43	44	46	44	46
Nee	57	56	54	56	54

*Bij de inspiratiescholen is een verdeling niet zinvol in verband met te weinig data.

Uit Tabel 10 blijkt dat voor een meerderheid van de scholen het moeten voldoen aan alle kenmerken geen reden is om niet een gezond schoolplein te willen, zowel landelijk gezien (56%) als bij de inspiratiescholen (54%). Er is landelijk gezien ook geen verschil in mening tussen de type scholen. Van de inspiratiescholen waar het moeten voldoen aan alle kenmerken wel een reden is, blijkt dat meestal de directeur minder enthousiast is om een gezond schoolplein te willen. Voorlichting op directieniveau zou dus kunnen helpen om meer steun te krijgen voor een gezond schoolplein.

Tabel 11 *Kenmerken (%) die lastig zijn om te realiseren per type school.*

Kenmerk	Landelijk (N=99)				Inspiratie (N=12)*
	PO	VO	MBO	Totaal	
Bewegvriendelijk**	12	11	36	18	8
Rookvrij**	4	16	32	14	17
Groen	29	5	29	24	17
Buitenlokaal	37	58	50	44	8
Buiten schooltijd toegankelijk**	40	84	68	57	25
Leerlingen betrekken bij het ontwikkelen	15	11	0	10	0
beheer en onderhoud door leerlingen**	48	16	39	39	33

** significant verschil per type school; * Bij de inspiratiescholen is een verdeling niet zinvol in verband met te weinig data.

Het blijkt voor een meerderheid (57%) van de scholen die geen gezond schoolplein willen, lastig te zijn om het schoolplein ook buiten schooltijd toegankelijk te maken. Wellicht heeft dat met de veiligheid en vandalisme te maken. Dit argument wordt namelijk genoemd bij de open vraag over knelpunten. Het valt wel op dat dit kenmerk significant minder wordt genoemd door po-scholen. Ook het ontwikkelen van een buitenlokaal vindt men lastig (44%). Wellicht omdat men niet goed weet wat een buitenlokaal is. Het beheer en onderhoud van het schoolplein door leerlingen wordt eveneens gezien als lastig en ook nu significant meer voor po-scholen. Ook bij inspiratiescholen is dat het lastigste kenmerk. Wellicht omdat er veel po-scholen onder de inspiratiescholen zijn. Opvallend is dat het schoolplein bewegvriendelijk en rookvrij te maken significant lastiger is voor mbo-scholen. Een reden hiervoor zou kunnen zijn dat de leerlingen al wat ouder zijn en minder bewegen en juist meer roken. Leerlingen betrekken bij het ontwikkelen van een gezond schoolplein wordt het minst lastig gevonden.

Een overgoot deel (61%) van de Nederlandse scholen dat geen gezond schoolplein wil omdat ze niet aan alle kenmerken kan voldoen, zou wel voor een gezond schoolplein zijn als ze niet aan alle kenmerken zou moeten voldoen. Er is hierin geen onderscheid tussen het type school. Ook bij de 12 inspiratiescholen is dit in 67% het geval.

Maar er worden nog meer knelpunten genoemd om een gezond schoolplein te ontwikkelen. 48% van de Nederlandse scholen die geen gezond schoolplein ontwikkelen en 42% van de inspiratiescholen noemen andere knelpunten. Het meest genoemde knelpunt is dat er geen budget is (63%). Maar ook dat het schoolplein te klein is (26%) of dat men andere zaken belangrijker vindt (19%). In 18% wordt aangegeven dat men te druk is. Vandalisme (9%) en dat een mbo-student niet de juiste doelgroep is (6%) worden ook genoemd.

Hoopvol is dat van de inspiratiescholen 43% positief tegenover een gezond schoolplein staat, maar er nog niet aan toegekomen is om het te ontwikkelen. Dit betreft echter maar 3 scholen. Van de 107 Nederlandse scholen heeft 17% deze reden. Uitgaande van het feit dat de steekproef van 468 scholen representatief is voor heel Nederland, en dat deze 18 scholen kunnen worden opgeteld bij de scholen die al plannen hebben voor een gezond schoolplein, er al mee bezig zijn het te ontwikkelen of al een gezond schoolplein hebben gerealiseerd, betekent dit dat de helft (51%) van alle Nederlandse scholen in de toekomst een gezond schoolplein heeft volgens de kenmerken van een gezond schoolplein. Dit kan nog meer worden als niet alle kenmerken verplicht zouden zijn.

Tabel 12 *Andere knelpunten bij het ontwikkelen van een gezond schoolplein.*

Andere knelpunten	Inspiratie		Landelijk	
	N	%	N	%
Er is geen budget voor	5	71	67	63
Ons schoolplein is te klein	0	0	28	26
Andere schoolzaken vinden wij belangrijker	1	14	20	19
Te druk en de organisatie van een dergelijk project kost te veel tijd	5	71	19	18
We staan positief tegenover een gezond schoolplein, maar we zijn er nog niet aan toegekomen	3	43	18	17
We hebben elders al mogelijkheden om te gebruiken	0	0	9	9
Geen sociale controle na schooltijd/vandalisme			9	9
Nieuwbouw, renovatie			7	7
Mbo-student is geen doelgroep voor gezond schoolplein			6	6
We bezitten niet de juiste expertise om het te kunnen ontwikkelen	0	0	6	6
Gedeeld eigendom			5	5
Schoolplein is een paar jaar geleden aangepast			3	3
Het is deels openbare ruimte			2	2
Klachten van ouders over vieze kleding e.d.			1	1
School gaat sluiten			1	1
Totaal	7		107	

Figuur 9 *Rookvrij schoolplein is een van de kenmerken van een gezond schoolplein, maar bij vo en mbo soms lastig te realiseren.*

3 Inventarisatie oude schoolplein

3.1 Inleiding

Hoewel er binnen dit monitoringsonderzoek niet gemonitord wordt op 'outcomes', bestaat bij het ministerie van VWS wel de wens hier een (grote) schatting van te kunnen maken aan het eind van het proces in 2016. Dat zal in hoofdstuk 5 beschreven worden. Met het oog op een doorvertaling naar de effecten van de schoolpleininterventie in termen van 'outcomes' (bijv. meer lichaamsbeweging dan voorheen) is het relevant om te kijken naar de mate waarin er een verandering ten aanzien van het uitgangspunt is bewerkstelligd: is het plein beweegvriendelijker geworden, hoeveel groener is het geworden, is er een duidelijk rookverbod? Dat betekent dat er een inventarisatie moet plaatsvinden over de uitgangssituatie, ofwel de oude situatie van het schoolplein om in 2016 een zinvolle vergelijking te kunnen maken. Daarnaast is het van belang om te achterhalen of de scholen die niet meedoen met het Gezonde Schoolpleinproject hun schoolpleinen uitnodigend voor hun leerlingen vinden om te bewegen. De kans is wellicht groter om een gezond schoolplein aan te gaan leggen indien ze het schoolplein minder uitnodigend vinden.

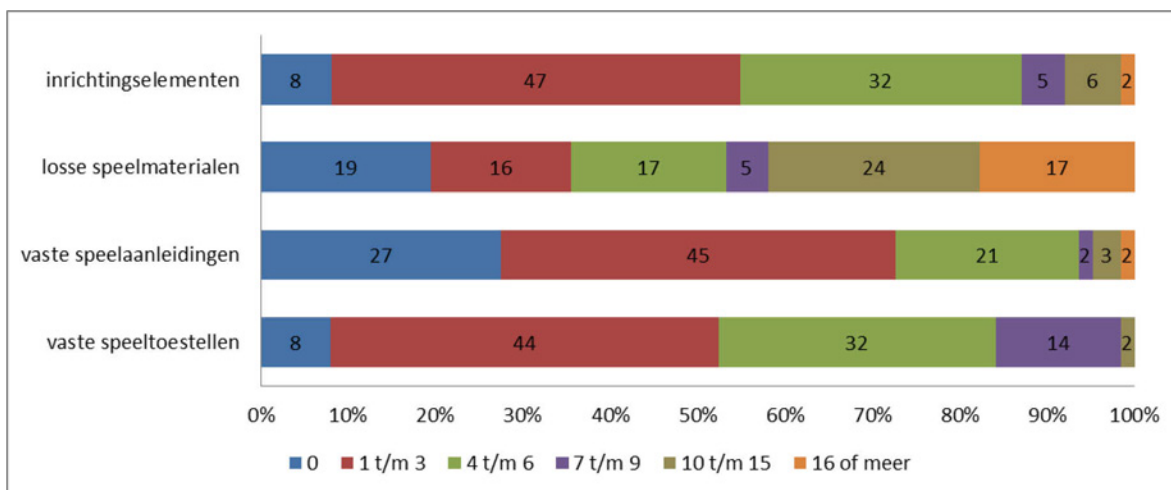
Van de 70 Icoon-scholen hebben 63 contactpersonen (90%) van de scholen meegewerkt aan de vragen betreffende het (oude) schoolplein. De antwoorden op de vragen staan in Bijlage 3.

3.2 Het oude schoolplein

Het schoolplein is cruciaal in dit project. Belangrijk is om te weten hoe de uitgangssituatie is met betrekking tot het schoolplein. De respondenten van de Icoonscholen (N=60) geven gemiddeld een 2,07 voor de aantrekkelijkheid (5-punt schaal waar bij 1 staat voor geheel niet aantrekkelijk en 5 voor zeer aantrekkelijk) van het oude schoolplein voor de leerlingen om uitgedaagd te worden om te spelen/bewegen. De vraag is iets anders gesteld in de landelijke steekproef, maar is wel enigszins te vergelijken. Het begrip "uitnodigend" is gebruikt in plaats van "uitgedaagd". De gemiddelde score van de landelijke steekproef ligt met een 3,15 hoger dan op de Icoonscholen. De respondenten van de inspiratiescholen geven met een gemiddelde van 3,19 een nog iets hogere score.

Een ruime meerderheid (73%) van de respondenten van de Icoonscholen vond het oude schoolplein (geheel) niet aantrekkelijk. Dit resultaat is ook wel te verwachten, aangezien een onaantrekkelijk schoolplein juist een reden was om deel te nemen aan het project Gezonde Schoolpleinen. Uit de landelijke steekproef zegt 36% van de scholen het schoolplein (geheel) niet uitnodigend te vinden om te spelen/bewegen en een derde vindt het wel (zeer) uitnodigend. Bij de inspiratiescholen vindt 27% het (geheel) niet uitnodigend om te spelen/bewegen en 41% (zeer) uitnodigend. Opvallend is dat 13% van de inspiratiescholen en 3% uit de landelijke steekproef niet de beschikking heeft over een eigen schoolplein.

In deze paragraaf gaan we dieper in op bepaalde aspecten van het oude schoolplein van de Icoonscholen. De antwoorden van de respondenten op de grootte van het oude schoolplein is wisselend. Een meerderheid (62%) noemde het precies goed voor het aantal leerlingen dat gelijktijdig buiten speelt, maar sommige respondenten (33%) vonden het te klein. Het schoolplein werd meestal (62%) omheind met een metalen hekwerk. Bij enkele scholen (35%) was er sprake van een combinatie met groen. Er waren op de schoolpleinen vooral veel diverse losse speelmaterialen aanwezig (zie Figuur 10) waar leerlingen mee kunnen spelen en bewegen (gemiddeld 10). Gemiddeld stonden er bijna 4 diverse type inrichtingselementen (bankjes, picknicktafel, kunstwerk, afvalbakken, fietsenstalling etc.) en ook bijna 4 diverse type vaste speeltoestellen (zoals schommel, wipwap, klimtoestel, tafeltennistafel e.d., of zaken als voetbal (kooi, doelen, skatebaan) op een schoolplein. De staat van de vaste speeltoestellen was in het algemeen redelijk (45%) tot goed (40%). Daarnaast waren er gemiddeld bijna 3 diverse type vaste speelaanleidingen (zoals zandbak, gekleurde tegels, boomstam, belijning voor spelen, kruip- en sluippaadjes etc.).

Figuur 10 Verdeling hoeveelheid (%) diverse type speelmogelijkheden.

Van de respondenten van de Icoon-scholen geeft 81% (N=62) aan dat er begroeiing op het schoolplein aanwezig was. Geen begroeiing wordt door 19% van de respondenten gemeld. Het groen wordt voornamelijk (57%) aangeduid als 'kijkgroen'. Dat betekent dat je er alleen naar kunt kijken, maar niet mee of in kunt spelen. De aanwezige begroeiing leverde niet altijd voldoende schaduwplekken op het schoolplein aanwezig; 48% geeft aan dat er wel voldoende schaduwplekken waren. Bij 11% van de scholen vinden de respondenten dat er alleen zonplekken op het schoolplein waren. Een opmerkelijk resultaat is dat 62% van de respondenten (N=63) aangeeft dat er op sommige plekken op het schoolplein zwerfvuil te vinden was. 6 respondenten, ofwel 10%, geeft zelfs aan dat er veel zwerfvuil was. Totaal is dit bijna driekwart van de scholen. Van de respondenten vindt 28% dat er geen zwerfvuil op het schoolplein was.

De meeste respondenten zijn afkomstig uit het primair onderwijs en het is dan ook wel logisch dat 83% van de 63 respondenten aangeeft dat er geen rookplekken op de school waren en dat roken op het schoolplein ook niet werd toegestaan. Bij 6% werd roken wel toegestaan, maar waren er geen rookplekken op het schoolplein. 11% van de respondenten geeft aan dat er wel rookplekken op het schoolplein aanwezig waren. Dit zijn alle scholen voor middelbaar beroeps- of voortgezet onderwijs.

Een meerderheid (53%) van de 62 respondenten vindt dat de omgeving van het schoolplein (erg) stenig oogt. Slechts 32% van de respondenten vindt dat de omgeving (erg) groen is. Een ruime meerderheid (69%) van de 62 respondenten geeft aan dat het schoolplein wel (heel) rustig gelegen is. Dat wil zeggen dat er weinig drukte en/of bedrijvigheid en weinig verkeerslawaaai aanwezig is. Bijna 14% van de respondenten vindt dat de omgeving (zeer) onrustig is.

Er zijn enkele statistische relaties gevonden tussen de mate van aantrekkelijkheid voor leerlingen om uitgedaagd te worden om te bewegen en andere variabelen zoals de literatuur suggereert (Tabel 13), zoals de omgeving, speelmogelijkheden en het type groen en groenelementen. Indien de omgeving van het schoolplein groener is, wordt de aantrekkelijkheid van het oude schoolplein ook hoger gewaardeerd. De omgeving heeft blijkbaar een uitstraling naar het schoolplein toe. Indien de omgeving steniger is, dan is het ook onrustiger ($,292^*$) en had het oude schoolplein meer kijkgroen ($,418^{**}$). Indien de omgeving groener is, dan had het oude schoolplein zelf ook meer gras ($,402^{**}$), bomen ($,259^*$), struiken ($,264^*$) en bloemperken ($,268^*$). Het oude schoolplein werd ook aantrekkelijker gevonden als er meer typen inrichtingselementen (bankjes, picknicktafel, kunstwerk, afvalbakken, fietsenstalling etc.) waren en meer vaste speelmogelijkheden. Daarbij blijkt dat hoe meer vaste speeltoestellen op het schoolplein aanwezig waren, hoe beter het onderhoud daarvan was ($,352^*$). Ten slotte is er ook een significante relatie tussen aantrekkelijkheid en het type groen. Het oude schoolplein werd aantrekkelijker gevonden als het groen meer de functie had van speelgroen. Als er meer fruit-dragende bomen en struiken op het schoolplein aanwezig waren, werd het oude schoolplein aantrekkelijker gevonden. Dit geldt ook voor bloemperken. Ook meer zaibakken en moestuinen leveren hogere waarderingcijfers op voor het oude schoolplein. Dit geldt ook voor struiken en in mindere mate ook voor bomen.

Tabel 13 Pearson-correlatie tussen aantrekkelijkheid, speelgroen en andere kenmerken.

Kenmerk	Aantrekkelijkheid
Bloemperken	,587**
Fruitstruiken	,551**
Vaste speelaanleiding	,541**
Fruitbomen	,507**
Zaibakken	,494**
Vaste speeltoestellen	,458**
Struiken	,420**
Moestuin	,419**
Type groen	,418**
Inrichtingselementen	,362**
Omgeving	-,356**
Bomen	,309*
Losse elementen	,262*

* = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$.

Indien het oude schoolplein meer speelgroen had, dan was er vaker een grasveld en waren er vaker fruit-dragende bomen en struiken, moestuinen en zaibakken. Indien er meer diverse vaste speeltoestellen waren, waren er ook meer fruit-dragende struiken en zaibakken. Waren er meer diverse vaste speelaanleidingen, dan waren er ook meer bloemperken en fruit-dragende bomen en -struiken. Als er meer inrichtingselementen waren, dan was er vaker een bloemperk.

Uit een lineaire regressieanalyse blijkt volgens de respondenten dat de aantrekkelijkheid voor leerlingen om uitgedaagd te worden om te bewegen voor 60% verklaard kan worden door vier variabelen (Tabel 14). De aanwezigheid van fruit-dragende struiken heeft de meeste invloed op de aantrekkelijkheid, gevolgd door de aanwezigheid van bloemperken en vaste speelaanleidingen. Ook een rustige ligging van het schoolplein in de omgeving is van invloed bij de verklaring.

Tabel 14 Variabelen die de aantrekkelijkheid verklaren.

Kenmerk	Gestandaardiseerde Coëfficiënt Bèta
Fruitstruiken	,454
Bloemperken	,390
Vaste speelaanleiding	,253
Rustig gelegen	,198

Adjusted R-square=60%.

3.3 Conclusie

Gezien de situatie van de oude schoolpleinen is het logisch dat de geselecteerde scholen zich hebben opgegeven voor het gezonde schoolpleinenproject. De respondenten vinden dat hun oude schoolplein niet erg aantrekkelijk was. Ongeveer een derde van de landelijke scholen en de inspiratiescholen vindt hun schoolplein (geheel) niet uitnodigend voor leerlingen om te spelen/bewegen. Dit kan een goede aanleiding zijn om hun schoolplein om te zetten in een gezond schoolplein.

Het groen van de Icoonscholen was vooral 'kijk'-groen en geen groen om in of mee te spelen. Een schoolplein wordt aantrekkelijker gevonden als er meer groen is, meer speelmogelijkheden en meer groen is om iets mee te doen. Dit zijn precies de ingrediënten van een Gezonde Schoolplein: Groen, bewegen, rookvrij en een buitenlokaal. Een aantrekkelijke directe omgeving van een school helpt ook mee om de aantrekkelijkheid van het schoolplein zelf te verhogen.

Opmerkelijk is het relatief hoge aandeel respondenten dat aangaf dat er zwerfvuil op het schoolplein aanwezig was. Dit aspect van gezondheid komt in het project gezonde schoolplein niet erg terug.

4 Het proces om tot een gezond schoolplein te komen

4.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de resultaten van algemene onderdelen van het monitoringsonderzoek, namelijk de verdeling over het type school zoals dat uit de vragenlijsten naar voren komt en de fasen waarin scholen zich steeds hebben bevonden. De onlinevragenlijst staat in Bijlage 2 en de antwoorden op de vragen uit de onlinevragenlijst zijn opgenomen in Bijlage 3. Dit hoofdstuk wordt aangevuld met de resultaten van de meer diepgaande procesmonitoring en -evaluatie op 6 van de 70 deelnemende scholen. Deze 6 scholen zijn de 4 basisscholen De Zonnewereld in Vleuten, de Driesprong in Geleen, De Cirkel in Haarlem en de St. Bonifatius in Sneek. Daarnaast is er met vo-school Echnaton in Almere en mbo-school ROC A12 in Ede gesproken.

Van de 70 scholen heeft een aantal scholen meer locaties. Eén school met twee locaties heeft de vragenlijst voor één school ingevuld, waardoor het totale aantal op 69 scholen komt. De respons was goed. 84% van de respondenten heeft vragen over de procesmonitoring (N=59) beantwoord.

4.2 Fasen

Van de 69 scholen zijn 31 scholen in 2014 aan het project begonnen en 38 scholen in 2015. In het project zijn vier fasen onderscheiden, namelijk startfase, fase van analyse en ideeën, ontwerpfase, realisatiefase en gebruiksfase. De respondenten van de 70 Icoonscholen hebben niet allemaal de vragen ingevuld die bij deze fasen horen.

Tabel 15 Verdeling (%) ingevulde vragen per fase per type school.

Type school	Start fase		Analyse en ideeën		Ontwerp fase		Realisatie fase		Gebruiks fase		N Totaal
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Primair Onderwijs (PO)	45	94	43	90	44	92	36	75	34	71	48
Voortgezet Onderwijs (VO)	11	100	4	36	10	91	9	82	6	54	11
Middelbaar Beroeps Onderwijs (MBO)	4	100	1	25	4	100	3	75	3	75	4
Totaal	60	95	48	76	58	92	48	76	43	68	63

Van de respondenten heeft 95% de vragen uit de startfase beantwoord en 76% de vragen uit de fase van analyse en ideeën. In de fase van analyse en ideeën zit een relatief hoge non-response op de vragen. Wellicht komt dit omdat veel van deze vragen betrekking hebben op het primaire onderwijs en respondenten van het voortgezet- en middelbaar beroeps onderwijs deze vragen niet hebben beantwoord. Van de respondenten heeft 92% de vragen uit de ontwerpfase beantwoord. 76% heeft de vragen uit de fase van realisatie ingevuld. Van de respondenten van de scholen heeft 68% de vragen uit de gebruiksfase beantwoord.

4.3 Startfase

Initiatieffase

De initiatieffase is interessant voor de procesmonitoring van de Icoonscholen, omdat deze fase meer inzicht geeft wie het initiatief heeft genomen en vanuit welke motieven. Deze ervaringen kunnen leerzaam zijn voor scholen die later zelfstandig een gezond schoolplein willen ontwikkelen.

Uit de onlinevragenlijst onder de Icoonscholen blijkt dat de directeur of de directrice meestal de voornaamste initiatiefnemer was bij de aanvraag van een gezond schoolpleinproject. De belangrijkste redenen van de Icoonscholen om met het project mee te doen zijn:

1. een bijdrage leveren om leerlingen uit te dagen om te bewegen (83%);
2. omdat er ondersteuning was van de partners van Gezonde Schoolpleinen (68%);
3. een educatieve reden met betrekking tot gezond leven (63%).

Pragmatische redenen noemen de Icoonscholen ook om een gezond schoolplein te starten, zoals dat er subsidie beschikbaar was, maar ook leerlingen in contact brengen met gezondheid. Er wordt tevens verwacht dat leerlingen op een gezond schoolplein beter samen spelen.

De initiators om een gezond schoolplein te willen verschillen bij de 6 onderzochte scholen waar een diepte-interview is gehouden: een brede-school-coördinator (de Zonnewereld), een ouderraad (St. Bonifatiuschool), twee enthousiaste coördinatoren (Echnaton Almere), een projectcoördinator voor gezondheid, bewegen en sport (ROC Ede) en een leerkracht samen met de directeur (de basisscholen De Driesprong en De Cirkel).

Interessant is wat verschillen in initiators betekenen voor het proces om tot een gezond schoolplein te komen. Wat is nu het duurzaamst? Ouderraad en leerkrachten die initiator zijn? Of directeur? Wat gebeurt er als een initiator wegvalt? Zakt het project dat in elkaar? Het wegvallen van de toenmalige adjunct-directeur bij De Cirkel en het wegvallen van de coördinator op de brede school de Weide Wereld waar ook de Zonnewereld in was opgenomen, laten zien dat de duurzaamheid van het proces op de proef wordt gesteld. We zien bij deze scholen vooral dat individuen te veel het gezicht zijn van het initiatief voor een gezond schoolplein en dan wordt het proces van een gezond schoolplein kwetsbaar. Het type initiator (directie van een school, leerkracht, ouders) lijkt daarmee bepalend voor de duurzaamheid van het proces, maar ook de mate waarin de betrokkenheid, het draagvlak en het enthousiasme tijdens de processtappen voor realisatie van een gezond schoolplein bij andere partijen groeit en wordt vastgehouden.

Uit de motieven van de scholen wordt duidelijk dat subsidie op zich geen reden is geweest om een gezond schoolplein te realiseren. Belangrijk voor scholen is dat ze in een netwerk zitten waardoor ze mogelijkheden horen over subsidie, ondersteuning of zelfrealisatie. Het gaat bij de motieven ook om het benutten van 'het momentum'. Die momenten zijn soms fysiek, soms financieel, soms passen ze naadloos in de nieuwe filosofie van een school en soms is de aanleiding sociaal (interesse van een leerkracht of noodzaak vanwege pesten en vervelen). Hierbij kan concreet bijvoorbeeld worden gedacht aan situaties waarin bekend is dat speeltoestellen zijn, of in de nabije toekomst worden, afgekeurd (denk bijvoorbeeld aan de Driesprong/Geleen), als leerlingenkrimp is te verwachten en noodlokalen zullen verdwijnen en er weer ruimte bij komt voor het schoolplein (denk aan Echnaton/Almere), scholen die al gezonde school zijn, scholen die bewegen/topsport hoog in het vaandel hebben staan, scholen in gemeenten benaderen waarbij de gemeente/provincie of anderen subsidie beschikbaar stellen voor gezond schoolplein, scholen die overschakelen op een continuurooster (denk aan St. Bonifatiuschool in Sneek; over het continuurooster kan geconcludeerd worden dat scholen steeds vaker zullen nadenken over de buitenruimte omdat de scholieren langer op school zijn), scholen waar kinderen worden gepest of zich vervelen. Uiteraard is deze lijst over motieven/drijfveren vanuit de diepte-interviews niet uitputtend.

De hulp van de ondersteunende partners valt weg na beëindiging van het gehele project. Gezien het belang van de ondersteunende partners zou gedacht moeten worden aan een vervolgtask voor startende scholen na 2016. Uit hoofdstuk 2 blijkt dat van de inspiratiescholen een substantieel deel zegt (54%) behoefte te hebben aan ondersteuning bij het realiseren van een gezond schoolplein; het liefst in de vorm van individuele ondersteuning (40%), maar het mag ook via een landelijke helpdesk (14%). Bij de landelijke steekproef (N=221) zegt 20% van de scholen behoefte te hebben aan ondersteuning. Ook nu scoort individuele ondersteuning (15%) hoger dan een landelijke helpdesk (5%).

Inspiratie

De respondenten van de Icoonscholen die de vragen over de initiatieffase hebben beantwoord, geven aan dat ze indertijd geïnspireerd werden om een aanvraag in te dienen voor een gezond schoolpleinproject door zelf te zoeken op websites en/of zoekmachines, via de media en via 'horen

zeggen'. Verwacht mag worden dat er niet zomaar gezocht werd op websites, maar dat de initiatiefnemers van de scholen geïnspireerd werden door de landelijke communicatie van de ondersteunende partners. Deze gedachte wordt ondersteund doordat 21% actief benaderd is door een van de ondersteunende partners en 16% aangeeft een folder te hebben ontvangen over het project. De beschikbaarheid van de website over Gezonde Schoolpleinen heeft hierbij ook een belangrijk functie vervuld. Informatie via de gemeente wordt ook genoemd.

Basisschool De Driesprong was al vanuit informele zelfsturing vóór de gunning van de subsidie begonnen met een Gezond Schoolplein, zelfs maanden voordat hen bekend werd dat het stimuleringsprogramma van gezonde schoolpleinen bestond. Dus die twee trajecten (hun initiële traject en dat van het stimuleringsfonds Gezonde Schoolpleinen) lopen enigszins door elkaar. Bij basisschool St. Bonifatiuschool wilde de directeur in 2012 vanwege een behoefte aan meer schoolruimte niet meer aanbouwen; hij wilde naar een andere locatie waarmee ideevorming over schoolverbouwing en gevolgen voor het schoolplein op gang kwam. Echnaton Almere had al sinds 2012 bij het weghalen van het noodgebouw eerste ideeën. De scholen zijn volhardend geweest om hun ideeën uiteindelijk in de praktijk te kunnen brengen. Subsidie speelt hierbij een belangrijke rol: het kan een school over de drempel helpen of het kan voor een vliegende start zorgen. Uit de procesmonitor van de 6 GSP-scholen blijkt dat het idee voor een gezond schoolplein voor sommige scholen alsnog opgepakt kan worden (uitstel had hier afstel kunnen worden zonder subsidie) en subsidie zorgt er ook voor dat scholen die nog maar net aan ideevorming hebben gedaan, een vliegende start kunnen maken.

De initiatiefnemers voor een gezond schoolplein zijn vaak geïnspireerd geraakt vanuit de netwerken waarin zij opereren. Zo is de projectcoördinator voor gezondheid, bewegen en sport bij het ROC Ede actief in een platform Bewegen en sport, waardoor hij zag dat het gezond schoolplein een kans bood om bewegen en sport letterlijk zichtbaar te maken voor de school. Het gezonde schoolplein zou als vliegwiel kunnen fungeren voor andere programma's gericht op bewegen en sport. Bij Echnaton Almere zit een van de coördinatoren in een heel netwerk van scholen, gemeenten, bedrijfsleven die met bewegen en gezondheid bezig zijn en is via Jantje Beton op de hoogte gesteld van de subsidiemogelijkheid. Er was in het verleden ook al een playground voor school en buurt aangelegd waar ook Jantje Beton bij betrokken was. Het helpt (ook naar de directie) als het gezonde schoolplein past binnen de visie van de school.

Vorming projectteam

Om betrokkenheid bij het project te krijgen, is er door de initiatiefnemer vooral gesproken met leerkrachten. Maar ook met leerlingen en ouders, en zijn website/producten bekeken van de ondersteunende partners of de website Gezonde School. Ook met gemeenteambtenaren is overleg geweest en zijn buurtbewoners benaderd. Soms is Jantje Beton/IVN/GGD uitgenodigd om een verhaal te houden over een gezond schoolplein. Dit heeft bij veel scholen enthousiasme voor het project opgeleverd en een goed functionerend projectteam.

Leden van het projectteam kiest men vooral op basis van competenties, deskundigheid en betrokkenheid. Belangrijke tip is volgens veel respondenten dat bij het samenstellen van het projectteam goed gelet moet worden op diversiteit, zodat alle geledingen betrokken zijn en er sprake is van representativiteit. Maar ook dat er gefaciliteerd moet worden in het tijdsbestek van het project. Uit het onderzoek blijkt dat het deels ouders, leerlingen en leerkrachten zijn die meestal al meedoen met schoolactiviteiten. Over het algemeen is de directeur/trice het meest stimulerend, maar ook worden leerkrachten en alle leden van het projectteam genoemd. Medewerkers van de ondersteunende partners worden ook als aanjager genoemd.

Vaak moet bij de aanvang van het Gezond Schoolplein project een projectteam nog worden opgezet en kan veelal niet van een bestaande structuur gebruik worden gemaakt. Twee medewerkers van Jantje Beton ondersteunen respectievelijk 12 en 13 scholen. Zij hebben allebei bij slechts 2 scholen gezien dat er van bestaande structuren gebruik wordt gemaakt. Dat is dus 1/6 van de scholen. Veelal moet dus eerst een structuur worden opgetuigd. Een dergelijke structuur heeft weinig tijd om 'in te dalen': het proces moet namelijk binnen 1,5 jaar doorlopen worden.

Bij het primaire onderwijs bestaat het projectteam uit leerkrachten en directieleden van de school, medewerkers van de gemeente en de ondersteunende partners. Buiten het primaire onderwijs kennen projectteams een andere samenstelling en komt het vaak neer op gespecialiseerde vakkrachten of coördinatoren. Verder kan de status van een projectteam binnen scholen verschillen. Zo bestaat bij ROC Ede het projectteam vooral uit coördinatoren van de school zelf, die goed zijn vernetwerkt met andere organisaties. De focus vanuit een school kan ook sterk op de leerlingen liggen, waarbij het projectteam slechts een adviserende rol heeft en de leden van het projectteam geen eigen taak hebben waar ze verantwoordelijk voor zijn.

Scholen dienen goed na te denken over de planning en samenstelling van het projectteam en de eigen rol als projectleider in relatie tot het tijdsaspect (al snel 2 tot 4 uur per week).

Een leerkracht beveelt aan om de deskundigheid van teamleden te benutten en taken te delegeren:

“Doe het niet alleen. Maak ieder verantwoordelijk voor een deelgebied; ook in de planning. Hou rekening met de tijdsdruk; tijd gaat altijd sneller dan je denkt. En betrek de leidinggevende vanaf het begin bij het project om dingen te kunnen bespreken. Hoe ingewikkelder de structuur van het bestuur, hoe meer iedereen er bij betrokken moet worden.”

Bij een brede school of grote scholen gaat er eerst veel energie zitten in het bereiken van interne consensus op de school zelf, alvorens het externe netwerk wordt benaderd. Bij scholen met een eenvoudige organisatiestructuur lijkt het Gezonde Schoolpleinproject makkelijker te realiseren, hoewel er met weinig leerkrachten weer relatief veel tijd per persoon mee gemoeid is. Ook worden de koepelbesturen van scholen nog vanuit Jantje Beton aangehaald. Die kunnen projecten maken of breken. Een slecht contact met het bestuur kan later het loskrijgen van benodigd extra budget bemoeilijken. Als een directeur veel mandaat heeft van het bestuur kan dit handig zijn: veel eigen zeggenschap, maar voor de ambassadeursfunctie kan dit weer slechter uitpakken, omdat de directeur minder van het bestuur gedaan hoeft te krijgen en zo het project dan misschien minder of pas later uitdraagt.

De directies van de scholen geven diverse tips (zie bijlage) voor andere scholen om een goed functionerend projectteam en schoolpleinactieteam (bestaande uit leerlingen) samen te stellen. Samenvattend blijkt dat vooral gezocht moet worden naar enthousiaste leerlingen, leerkrachten en ouders. Tevens is het van belang dat van het begin af aan alle geledingen in het project deelnemen. Daarbij moet je vooral kijken naar de competenties van mensen waardoor je ze ook kunt aanspreken om mee te helpen. Belangrijk is ook dat er een duidelijk doel of visie achter het geheel zit en dat je deelnemers ook faciliteert in tijd. Een belangrijke tip is ook dat moet worden gezorgd voor een goede (interne) communicatie. Zorg voor draagvlak bij leerlingen, leerkrachten en ouders (maar ook in de buurt en bij de gemeente). Verdeel de taken en maak deelnemers daar verantwoordelijk voor.

Betrokkenheid ouders en buurt

De respondenten geven aan dat het goed is om van het begin af aan alle geledingen te betrekken in het proces. Van de respondenten zegt 43% dat de betrokkenheid van de ouders gemiddeld is. 35% van de respondenten geeft aan een (zeer) hoge betrokkenheid van ouders te ervaren en 22% een (zeer) lage. Van de respondenten geeft 86% aan de methode toe te passen van een oproep in een nieuwsbrief te plaatsen en/of via een ouderavond. 57% geeft aan ouders persoonlijk te benaderen en 55% zegt ouders op te nemen in het projectteam.

Om de betrokkenheid van ouders en buurtbewoners te vergroten worden buitenschoolse activiteiten georganiseerd op het gezonde schoolplein, wordt het schoolplein opengesteld voor buurtactiviteiten. Tevens worden er regelmatig stukjes geschreven over het gezonde schoolplein op social media en/of buurtkrant. Ouders en buurtbewoners worden opgenomen in het toezicht van het schoolplein na schooltijden en worden betrokken bij uitvoering en beheer van het gezonde schoolplein. Ook maakt men de ouderraad meer verantwoordelijk.

Ouders zijn soms de initiator (St. Bonifatiuschool) en soms zijn ze niet of nauwelijks betrokken (De Driesprong, De Cirkel, Echnaton Almere, ROC). Soms zijn de gemeente of buurtbewoners opgenomen in het projectteam voor realisatie van het gezonde schoolplein en soms niet. Overigens benutten een aantal van de 6 Icoon-scholen (St. Bonifatiuschool en Echnaton Almere) de organisatiestructuur van de buurt (vergaderingen van wijk- of buurtverenigingen of gemeenteraadvergaderingen). Buurtbewoners die worden betrokken, zijn buurtbewoners die direct op het schoolplein kijken (De Cirkel) en niet de burens die al gebruikers van het schoolplein zijn (zoals de 16-jarigen bij St. Bonafatiusschool die er voetballen) of mogelijk toekomstige gebruikers van het schoolplein zouden kunnen worden.

Bij basisschool St. Bonafatiusschool en bij basisschool De Cirkel zijn relatief veel wensen ingebracht door buurtbewoners. De randvoorwaarde van de buurt erbij betrekken, lijkt vooral van belang als er weinig alternatieve speelplekken in de buurt zijn. Zijn die er wel, dan is de animo vanuit de buurt wellicht minder en is het minder efficiënt om er veel energie in te steken. Ook de leeftijdsopbouw van de buurt is hierbij van belang. Vanuit draagvlak en eventuele bezwaren moet de buurt wel betrokken blijven. Bij Echnaton Almere leidt inbreng van buurtbewoners ertoe dat de moestuin voor school ook voor de buurt beschikbaar komt.

Figuur 11 Middelen om leerlingen uit te dagen meer te bewegen.

Sommige scholen geven aan in de toekomst mogelijk buurtbewoners als gebruikers te willen benaderen. Dat is dan vaak meer vanuit de mogelijkheid om te zenden vanuit de school (bijvoorbeeld over gedragsregels voor gebruik van het schoolplein) en niet zozeer om in te spelen op de wensen van deze gebruikers en het aandragen van ideeën voor inrichting van het schoolplein). Hierdoor zijn gebruikswensen van buurtbewoners minder in het ontwerp vertaald. Vandalisme en veiligheid zijn vanuit de buurt redenen om aanpassingen te vragen over eerste ideeën over de inrichting van het gezonde schoolplein. De ervaring van de ondersteunende partners is dat projecten waar gemeenten bij betrokken zijn, vaak minder soepel verlopen en een langere doorlooptijd kennen. Waar ouders en buurtbewoners betrokken zijn, krijg je ook meer hulp/handjes om het Gezonde Schoolplein te realiseren.

Promotie Gezond Schoolplein vanuit projectteam

Informatie over het project naar anderen (ouders, leerlingen) is meestal geregeld via het organiseren van bijeenkomsten, doordat de leerkracht erover vertelt in de klas en via mails naar de ouders en/of leerlingen. Dit heeft tot gevolg dat er bij alle scholen veel betrokkenheid optreedt en feedback (positieve opmerkingen, opbouwende kritiek) komt en men in principe mee wil doen met het project. Goede en regelmatige informatie over de voortgang van het project loont. Ook een officieel startmoment helpt hierbij; 93% van de scholen heeft een officieel startmoment gehad. Dit levert veel betrokkenheid bij de leerlingen op, maar ook bij ouders, gemeenteambtenaren en buurtbewoners.

De ervaringen op de 6 Icoonscholen met de kick-off (startmoment) is dat deze vooral op de kinderen en de ouders is gericht en niet op overige buurtbewoners. Bij de kick-off van het gezonde-schoolpleinenproject waren bij basisschool de Zonnewereld alleen kinderen van groep 7 en 8 aanwezig (vanwege de grootte van de drie samenwerkende scholen), bij de andere basisscholen ook de andere groepen. De plaatselijke pers wordt ook uitgenodigd. De ervaringen vanuit de scholen met de aandacht die de kick-off krijgt, is wisselend. Vanuit 2 scholen (De Cirkel en de St. Bonifatiuschool) wordt ervoor gewaarschuwd om de kick-off niet te groots aan te kondigen omdat een vertraagd proces later in de beeldvorming maar buiten toe dan een afbreukrisico kan zijn. Een andere school (de Driesprong) had zelfs SBS 6 uitgenodigd, al waren zij niet gekomen. Bij ROC Ede en Echnaton is het moeilijk om alle leerlingen bij de kick-off te betrekken. Een kick-off lijkt voor po veel belangrijker, tenzij het een mbo- of vo-school bijvoorbeeld is te doen om potentiële netwerkcontacten aan te trekken die ze later in het proces kunnen benutten.

Planning promotie naar leerkrachten

Bij de keuze van een school om een gezond schoolplein te realiseren, hebben leerkrachten niet altijd de radar breed open staan voor wat een gezond schoolplein allemaal omvat. Het gezonde schoolplein behoort als onderwerp niet tot hun dagelijkse bezigheden. Het kost tijd voor leerkrachten om dit te beseffen, terwijl de doorlooptijd voor projecten relatief kort is: 1 tot 1,5 jaar. In die tijd moet zich dus al vrij snel en vroeg in het proces een organisatiestructuur met goede taak- en verantwoordelijkheidsverdeling uitkristalliseren. Zowel bij ROC Ede, basisschool De Zonnewereld als basisschool De Driesprong is door de betrokken leerkrachten opgemerkt dat zij de benodigde activiteiten hebben onderschat.

Activiteiten vergen meer tijd dan verwacht; scholen en ondersteunende partners kunnen elkaar nog scherper houden als het gaat om het uitspreken van verwachtingspatronen in de tijd naar elkaar toe. Dit pleit ervoor om het reguliere schoolproces en het proces van een Gezond Schoolplein beter op elkaar te laten aansluiten en elkaar tijdig te informeren. Vanuit basisschool de Zonnewereld is de tip van een leerkracht voor andere scholen om vooraf een goede overweging te maken tussen het realiseren van een groen schoolplein of een gezond schoolplein. Bij een gezond schoolplein komen veel meer zaken kijken (vignet, buitenles, etc.) dan bij een groen schoolplein. Het vraagt enorm veel tijd en scholen dienen zich af te vragen of het die tijdsinvestering waard is: "als een gezond schoolplein bij de visie van de school past, is dat prima." Ervaringen vanuit basisschool De Driesprong leren dat het handig is om reservedata in te plannen, opdat het niet doorgaan van een afspraak niet meteen tot agendaproblemen leidt en daarmee tot vertraging.

Wanneer een betrokken leerkracht het initiatief neemt voor een gezonde school, betekent het dat overleggen vaak tijdens schooltijden plaatsvinden. Scholen dienen goed na te denken over de planning. Aanbevolen wordt om tijdschema's te maken met deadlines en terug te rekenen wanneer mensen moeten worden benaderd voor een bepaalde actie in verband met de drukke agenda's. Sommige scholen vinden het begin van een nieuw schooljaar het ideale startmoment, omdat dan meteen bepaalde acties op papier vastgelegd kunnen worden, zodat het managementteam er bij de planning voor het komende schooljaar rekening mee kan houden.

Een school die veel tijdsdruk ervaart, zal zich niet buigen over aanvullende activiteiten, aanvullende financiering of een eigen invulling van het proces. Minderen is eerder de behoefte dan meerderen, ook vanwege de tijd die met het proces gemoeid is.

Voor leerkrachten die te veel worden belast, kan mogelijk het opdelen in deeltaken een oplossing zijn. Voor kleine basisscholen biedt dit vaak weinig soelaas. Het geldt wel voor po bij brede scholen of samenwerkende scholen met een coördinator. Soms zijn ook 2 scholen in een gebouw gehuisvest en is er maar 1 school formeel betrokken bij Gezond Schoolplein, maar wordt de andere school informeel op de hoogte gehouden. Voor grote mbo-scholen en vo-scholen biedt het vaak wel perspectief, omdat zij vaak specialistische coördinatoren voor een deel-vakgebied hebben aangesteld.

Het duidelijk opdelen in deeltaken maakt voor personeel duidelijk wie waar over gaat en dit voorkomt dat men zonder communicatie wel verwacht dat een collega de taak oppakt. Er zijn veel deeltaken: Schoolpleinactieteam (SAT), ontwerp, buitenlokaal, onderhoud en beheer, rookvrij, vignet, communicatie (o.a. ambassadeur), gemeente, buurt.

Het neerzetten van een duidelijke organisatiestructuur en taak- en bevoegdheidsverdeling is dus vooral aan de orde in grotere, complexe structuren. Op mbo's of grote scholen heeft opdeling van taken en verantwoordelijkheden wel als prettig neveneffect dat er meteen meerdere probleemeigenaren ontstaan, ingegeven vanuit hun interesse of vakgebied. Bij basisscholen gaat het opdelen van taken vaak niet op. Leerkrachten hebben uren om les te geven, hun primaire doel blijft onderwijs geven. De leerkracht die zich inzet naast een directeur doet dat vanuit bevoegdheid. Ondersteunende partners, zoals de GGD, zouden leerkrachten kunnen ontlasten als zij een aantal uren financieel vergoeden. Leerkrachten verrichten veelal vrijwillig de activiteiten voor een Gezond Schoolplein boven op hun dagelijkse taken. Door basisschool de Driesprong was geld aangevraagd bij de GGD om zo wat minder lessen te hoeven maken en een vervanger in te huren. Dit ondersteuningsaanbod wordt vanuit de regionale GGD niet gegeven, zodat het voor de leerkracht schipperen blijft tussen lesgeven en de benodigde activiteiten uitvoeren voor een gezond schoolplein.

Veel projectteams plannen hun overleggen voor een langere periode. Sommige projectteams doen dit ad hoc naar behoefte van wat aan de orde is. In deze laatste gevallen doen zich soms wel agendaproblemen voor om betrokkenen in te plannen. Bijeenkomsten waar de aanwezigheid van het hele team (alle leerkrachten) gewenst is, zijn zeer moeilijk te plannen. Dit speelt bij de workshops die IVN organiseert en de brainstormsessie van Jantje Beton met het hele team. Dit soort teambrede overlegmomenten moeten het liefst al begin van het schooljaar bekend zijn om ingeroosterd te kunnen worden.

Identiteit school en visie op gezond schoolplein

De identiteit/uitgangspunten van een school wordt/worden in de visie over een gezond schoolplein gewaarborgd via de startworkshop met de ondersteunende partners.

De ondersteunende partners hebben in meerdere documenten aangegeven dat het voor scholen belangrijk is om een heldere visie, een eigen identiteit, voor ogen te hebben bij het ontwikkelen van een gezond schoolplein. Een groot plan dat op meerdere ambities tegelijkertijd hinkt en waarvoor op veel geld aanspraak moet worden gemaakt, kan realisatie van het gezonde schoolplein als project doen stagneren (St. Bonifatiuschool).

Vorming Schoolpleinactieteam

Leerlingen vormen een schoolpleinactieteam (SAT) die meedenken over de vormgeving van het nieuwe schoolplein. Bij 75% van de Icoonscholen is een schoolpleinactieteam gevormd. De ondersteunende partners geven echter aan dat op alle scholen kinderen/leerlingen betrokken zijn bij het gezonde schoolpleinproject. Meestal neemt de directeur/trice en een medewerker van de ondersteunende partners het initiatief in het schoolpleinactieteam, maar soms wordt die rol ook toegedicht aan de leden van het Schoolpleinactieteam of een leerkracht.

Op alle 6 Icoonscholen is sprake van betrokkenheid van leerlingen. De samenstelling van een SAT vindt vaak plaats op voorspraak van leerkrachten. Loten gebeurt nu ongeveer in de helft van de gevallen. Leerlingen die zich zelf mogen aanmelden voor een SAT hebben meer drive dan leerlingen die worden aangewezen door leerkrachten. De samenstelling naar leerjaren in een SAT kan tussen scholen verschillen, maar zowel een vorm waarbij meerdere jaren zijn vertegenwoordigd als waarbij bijvoorbeeld alleen leerlingen uit groep 7 zijn vertegenwoordigd, werken goed uit: als er maar goed contact tussen de leerjaren en het SAT mogelijk is als zij niet vertegenwoordigd zijn. Soms wordt gebruikgemaakt van bestaande structuren: het al bestaan van een leerlingenraad of kinderraad of een buurtclub (Echnaton), soms bewust ook niet (St. Bonifatiuschool). Het voordeel is dat de kinderen al gewend zijn om met elkaar te vergaderen, het nadeel is dat deze kinderen opnieuw worden belast en dat de betrokkenheid van andere kinderen niet wordt vergroot. Bij het SAT wordt vanuit Jantje Beton opgemerkt dat verandering van de leerlingenraad nog weleens kan leiden tot andere kinderen in het SAT. Bij veel scholen schuift het door: nieuwe leerlingen groep 5 erbij, groep 8 vallen weg.

4.4 Fase van analyse en ideeën

Tijdens de fase van analyse en ideeën geven betrokkenen aan hoe het schoolplein was en hoe het in de toekomst zou kunnen zijn. Daarbij zijn zogenaamde droombeelden ontwikkeld. Tijdens deze fase is ook de ontwerper geselecteerd.

Droombeeld(en)

Uit de onlinevragenlijst blijkt dat de betrokkenheid van leerlingen groter is als ze mogen meestemmen over het ontwerp (52%). Ook worden ze gestimuleerd als ze de instructies in het Doe-boekje/pleintijdlijn (23%) volgen die door de ondersteunende partners zijn opgesteld. De meeste scholen (51%) geven aan dat leerlingen samen met de ontwerper een "droombeeld" hebben gemaakt. Ook maken leerlingen relatief vaak (49%) zelfstandig een "droombeeld". Dit past ook beter bij de opzet van het project, waarin leerlingen een belangrijke rol spelen. De hulp van een leerkracht is ook vaak gebruikt (44%).

Inspiratie opdoen voor een gezond schoolplein via het internet is het allermeest gebruikt (70%). En ook zijn soms (45%) pleinen van andere scholen bezocht. Dit laatste is van belang voor de ambassadeursrol van de deelnemende scholen. Zij kunnen bij voltooiing van hun schoolplein als inspiratie dienen voor andere scholen. Er zijn ook ontwerpers uitgenodigd om te inspireren (13%).

Opvallend is dat bij een meerderheid (51%) geen randvoorwaarden aan het ontwerp door het schoolbestuur zijn gesteld. Indien er wel randvoorwaarden zijn gesteld aan de ontwerpen, dan heeft dat meestal met het budget en beheer en onderhoudskosten te maken. In totaal geeft 71% van de respondenten aan dat er een workshop over lesmateriaal buiten van IVN is gevolgd. Bij 64% is die kennis ook opgenomen bij de ideevorming van een gezond schoolplein.

Figuur 12 Een kruidentuin als onderdeel van een droombeeld.

Uit de ervaringen van de 4 Icoonbasisscholen met leerlingen en inventarisatie van het oude schoolplein en nieuwe ideeën genereren, komt naar voren dat de kwaliteit van de doe-boekjes/pleintijdlijn wisselend kan zijn. Dat kan verschillende oorzaken hebben: leeftijd van de groepen, kwaliteit van de leerkrachten. Er zijn collega's die het ontzettend leuk vinden en er heel veel werk van maken. Er zijn er ook die het meer als een 'moetje' opvatten. Uit de grote hoeveelheid doe-boekjes/tijdlijn komt altijd wel iets nuttigs.

De methodiek van Jantje Beton voor het inventariseren van toekomstige inrichting van schoolplein bij leerlingen is vooral gericht op primair onderwijs. Bij mbo en vo (ROC Ede en Echanton) wordt uiteraard geen gebruikgemaakt van de doe-boekjes/pleintijdlijn. Alle mbo- en vo-scholen inventariseren wel het huidige schoolplein, maar via andere methoden dan bij het po worden ingezet, zoals de methodiek van wordweb bij het ROC Ede.

De pleintijdlijn van het Gezonde Schoolplein project, dus tijd van opstarten en doorlopen van het project in het algemeen, zou idealiter in de pas moeten lopen met de rustige perioden in het reguliere schoolprogramma. Met pieken, zoals Cito-toetsen, lijkt nu geen rekening te zijn gehouden. Basisschool De Driesprong, basisschool St. Bonifatiuschool en Echnaton Almere hadden al een eerste inventarisatie van leerlingenwensen gehouden voor de formele start van de Jantje Beton-methode. Dit heeft in een aantal kleine veranderingen (voetbaldoeltjes) in de inrichting van het schoolplein geresulteerd. Waar basisschool De Driesprong ervoor kiest om een aantal fasen die initieel waren gevolgd opnieuw te doen via de Jantje Beton-aanpak, hield Echnaton Almere vast aan de stappen die zij al hadden doorlopen. Beide scholen hebben hier hun redenen voor: De Driesprong verwacht dat de structuur van de Gezonde Schoolplein-aanpak tot betere resultaten zal leiden. Bij Echnaton Almere voldoet de SAT-aanpak zoals die voor primair onderwijs is uitgedacht niet helemaal en zou voor vertraging van het proces kunnen leiden.

Selectie ontwerper

De scholen hebben vooral (51%) gebruikgemaakt van het netwerk van Jantje Beton om een ontwerper te vinden. Ook is een ontwerper gevonden via eigen initiatief (28%) of zijn ouders of leden van een projectteam ingeschakeld om een ontwerper te vinden (14%).

Een goede prijs-kwaliteitverhouding is voor de meeste Icoonscholen het belangrijkste selectie criterium om een ontwerper te kiezen. Ook geven veel scholen aan dat ervaring met herinrichting van buitenruimte een belangrijk selectie criterium is. Selectie op basis van duurzaam materiaalgebruik en ervaring met samenwerking met leerlingen is ook veelal een selectie criterium. Het criterium goedkoop wordt veel minder gekozen.

Jantje Beton komt vaak met voorstellen van ontwerpers, maar die ontwerpers zijn soms alleen gericht op basisscholen en minder op andere type scholen zoals mbo of vo. Zekerheid is voor een school een belangrijk argument bij de keuze van een ontwerper.

Uit de ervaringen van de 6 Icoonscholen met de keuze van een architect of ontwerper is het uniek dat bij basisschool De Zonnereerd de architect is geselecteerd door de kinderraad. Bij de andere scholen hebben de volwassenen een doorslaggevende stem gehad bij de selectie. Sommige scholen laten zich leiden door aangedragen ontwerp bureaus door Jantje Beton (De Cirkel). ROC Ede heeft met een aantal ontwerpers gesproken binnen het eigen netwerk én die van Jantje Beton, waarbij ze uiteindelijk hebben gekozen voor een ontwerper die ook nog eens bekend was met hun hovenier. Andere scholen laten zich leiden door eigen voorkeuren en eigen netwerk (St. Bonifatiuschool). Jantje Beton had basisschool de Driesprong de namen van een drietal ontwerpers gegeven. Aan alle drie is gevraagd een visitekaartje te maken volgens een format van Jantje Beton, waarin ze duidelijk dienden aan te geven wat hun kennis en doelstellingen waren en hoe zij te werk wilden gaan. De school heeft op basis daarvan een ontwerpster geselecteerd. De ervaring met groen gaf voor de school de doorslag om met de betreffende ontwerper in zee te gaan. Een pre was verder dat zij in de regio van de school woont. Ook speelde mee dat zij ervaring heeft met het ontwerpen van groene schoolpleinen en verbonden is aan een aantal andere stichtingen die te maken hebben met groen, natuur en spelen. Bij Echnaton Almere zijn drie offertes aangevraagd bij ontwerpers: twee ontwerpers zijn aangedragen door Jantje Beton en één ontwerper had de school zelf benaderd. Eén ontwerper van Jantje Beton was vooral gespecialiseerd in schoolpleinen voor basisscholen en viel daarom af. Met een andere ontwerper die door Jantje Beton was voorgedragen, was Echnaton Almere best ver gekomen, maar uiteindelijk heeft Echnaton Almere gekozen voor de ontwerper die de school zelf had benaderd, omdat ze daar in het verleden goede ervaringen mee had en het risico met een nieuwe ontwerper niet aandurfden.

4.5 Fase van ontwerp

In de fase van het ontwerp gaat het om het toetsen van het ontwerp aan de input van de kinderen, de visie en het beschikbaar budget van de school. Er is tijdens deze fase een uiteindelijk ontwerp gekozen. Het ontwerp is door kinderen en de ontwerper gepresenteerd aan ouders en buurtbewoners.

Schetsontwerp en droombeeld

Volgens 50% van de respondenten voldeed het eerste schetsontwerp van de ontwerper direct aan het 'droombeeld'. Bij slechts 7% voldeed het eerste schetsontwerp van de ontwerper niet aan het 'droombeeld'. Bij 24% voldeed het schetsontwerp wel, maar was het te duur en bij 19% ontbrak een financiële vertaling. In hoeverre een ontwerper meerdere schetsen maakt of meerdere partijen betreft, verschilt per school. Zo zijn er ontwerpers die verschillende schetsen maken en stapje voor stapje richting een definitief ontwerp gaan. Bij het proces betrekken zij veel partijen: leerlingen, school, buurt en gemeente, waardoor het ontwerp hopelijk zeer breed gedragen wordt. Uit de interne rapportage van de ondersteunende partners wordt opgemaakt dat buurtbewoners nog niet veelvuldig worden betrokken bij de realisatie van Gezonde Schoolpleinen. Wanneer de buurt wel is betrokken bij het ontwerp krijgt het plein daarmee ook vaak echt een buurtfunctie.

Het feit dat een ontwerp soms weinig groen bevat, betekent niet meteen dat het ontwerp onvoldoende is. Soms bevat de omgeving al veel groen: dan moet bijvoorbeeld het park structureel écht gebruikt gaan worden tijdens de pauze en voor de les. De les is dat een ontwerp niet sec beoordeeld dient te worden, maar altijd in de context van wat de omgeving al dan niet biedt.

Bij een schetsontwerp ontstaan soms discussies over veiligheid en vandalisme met a) buurtbewoners (De Cirkel) of b) met de gemeente (De Zonnewereld en ROC Ede). Bij De Cirkel heeft dit naar de wensen van de buurtbewoners tot aanpassingen geleid die door Jantje Beton goed zijn gecommuniceerd naar de kinderen. Bij ROC Ede is het schetsontwerp niet gepresenteerd aan de studenten zelf, maar heeft de directie geïntervenieerd omwille van de relatie met de gemeente (fietspad, veiligheid of vandalisme vanwege hangjongeren). Bij de St. Bonifatiuschool kon het proces over het schetsontwerp en het droombeeld pas verder na een beslissing van de gemeente of een tweede locatie mogelijk is. Dit heeft ingrijpende gevolgen voor keuzes ten aanzien van het schetsontwerp.

Op alle scholen vindt terugkoppeling naar de leerlingen plaats over het ontwerp via kinderraad, SAT, leerlingenraad etc. Het betrekken van ouders en omwonenden bij het ontwerp gaat met wisselend succes bij de scholen. Bij basisschool De Zonnewereld reageerden twee bewoners van de 55 aangeschreven huizen op een oproep om mee te praten over het ontwerp. Die reacties leidden overigens wel tot een aantal wijzigingen in het ontwerp: het buitenlokaal was oorspronkelijk dichterbij de huizen gepland. De Zonnewereld blijft zich inzetten om omwonenden te betrekken. Zo heeft de school in 2016 een greenteam opgestart, een onderhoudsteam van ouders en omwonenden, om zodoende een gevoel van eigenaarschap van het gezonde schoolplein te creëren. Bij basisschool De Driesprong is hier de ervaring dat de interesse van ouders gering is. Dat merkte de coördinator tijdens een infomarkt die gehouden werd, waarbij ook de medezeggenschapsraad en de ouderraad aanwezig waren. Bij basisschool St. Bonifatius is veel interesse van leerlingen, leerkrachten en ouders om te helpen het gezond schoolplein te realiseren. De nieuwe directeur wil vooral nagaan in hoeverre het gezond schoolplein door zelfwerkzaamheid gerealiseerd kan worden. Bij ROC Ede is via twee inlooptagen gecommuniceerd over het ontwerp met leerlingen, leerkrachten en buurt. De belangstelling onder leerlingen en buurt (alleen buurtcoördinator kwam) viel tegen. Het onderwerp gezond schoolplein leeft nauwelijks onder de leerlingen: er kwamen meer vragen over waar wel gerookt mag worden. Ook bij het programma van eisen van de leerlingen zaten weinig sportmogelijkheden, maar meer voorzieningen om te zitten, recreëren en te verblijven. Bij Echnaton Almere is er met het definitief ontwerp een officiële start georganiseerd en het plan is in de pauze door leerlingen van de leerlingenraad gepresenteerd in de aula. Dit startmoment (was tevens een verlaat startmoment van het gehele project) heeft in de lokale krant gestaan en heeft aandacht gehad van omroep Flevoland, maar het was vooral een interne gelegenheid.

Kosten

Het voorlopig ontwerp en de begroting zijn vaak twee verschillende zaken. Slechts 24% van de respondenten geeft aan dat het ontwerp direct past binnen de begroting. Vaak is er nog onderhandeld, het ontwerp aangepast of gezocht naar extra financiële bijdragen via sponsoring of via de gemeente. Meestal is het een combinatie van acties.

Op veel scholen zit spanning op enerzijds ontwerp en anderzijds beschikbare financiële middelen. Het ideale ontwerp wordt hierdoor niet altijd meteen gerealiseerd. Vaak (De Driesprong, St. Bonifatiuschool, De Cirkel, ROC Ede, Echnaton Almere) wordt gekozen voor een stapsgewijze aanpak, ofwel een ontwerp met realisatie in fasen, ook om de afgesproken planning en opleverdatum voor het gezonde schoolplein niet in gevaar te brengen. Ook kan dit goodwill kweken, laten zien dat je als school goed bezig bent, ervoor zorgen dat er nieuw geld beschikbaar komt (De Driesprong en St. Bonifatius). Voor scholen zijn hierbij de ambities voor het gezond schoolplein leidend en niet de beschikbare hoeveelheid geld. Wel is dit laatste uiteraard beperkend voor het kunnen realiseren van de ambities: geld dat niet beschikbaar is, kan niet worden uitgegeven.

Volgens de Driesprong zou het netter en eerlijker zijn geweest, wanneer het budget voor het gezonde schoolplein gekoppeld was aan de oppervlakte van het plein: een groter plein = meer budget.

Bij basisschool St. Bonifatius werd het betrokken ontwerpbureau op 'on hold' gezet, mede omdat zij door het budget heen waren. Daarnaast werd het eerste ontwerp, met een St. Bonifatiuspark waarbij het gezondheidscentrum werd betrokken, door de vervangend directeur als een te ambitieus en te grootschalig plan beoordeeld. De nieuwe directeur heeft de nieuwe kaders aangegeven en ook werd duidelijk dat de school op twee locaties verder zou gaan. De school heeft ook de eigen identiteit veel helderder gekregen. Als de school later de ambities wil opschroeven, kan dit volgens de nieuwe directeur; het ontwerp van het gezond schoolplein is hier flexibel genoeg voor.

Bij basisschool De Driesprong is aan de ontwerper van tevoren geen begroting als randvoorwaarde voor het ontwerp meegegeven. De inschatting is dat realisatie van het ontwerp 120.000 euro kost, terwijl 60.000 euro beschikbaar is. De directeur heeft getracht om extra budget te verkrijgen, zodat het gezonde schoolplein toch in één keer gerealiseerd kan worden. Er werd gedacht aan crowdfunding, maar hier is uiteindelijk niet voor gekozen, waardoor toch werd gekozen voor het gefaseerd realiseren van het plein. Een informatiemarkt is georganiseerd om ouders te bereiken om mee te denken over financiering.

Bij ROC Ede is gekozen voor goedkopere materialen (ondergrond, beplanting, minder bankjes) en voor uitstel van een geplande stormbaan. Dit laatste werd overigens niet alleen op een tekort aan financiële middelen teruggevoerd, maar ook dat er meer tijd nodig zou zijn om met leerlingen en buurtkinderen te overleggen hoe die stormbaan eruit moet komen te zien. Deze eindbeslissingen zijn door het bestuur van de school gemaakt, zonder overleg met het SAT.

Bij Echnaton Almere voldeden de schetsontwerpen niet aan de verwachtingen van de leerlingenraad. Zij misten nog onderdelen. De ontwerper heeft een groeiplan ontworpen, uitgaande van een basisplan. In dit basisplan (op basis van de subsidie, financiële bijdragen van de school en gemeente, totaal € 70.000) zitten groeimogelijkheden als er meer budget beschikbaar komt, zoals een (overdekte) stilleruimte met bankjes en fruitbomen.

De 70 scholen weten in totaal bijna € 1,4 miljoen extra te vinden voor de realisatie van de Gezonde Schoolpleinen. Het totale GSP-subsidiebedrag van € 3,5 miljoen (70 keer € 50.000) heeft dus een multipliereffect gehad van 40%. Gemiddeld weet een school dus bijna € 20.000 extra te genereren voor de realisatie van hun Gezonde Schoolplein. 65% van de scholen vindt aanvullende financiering, 35% blijft binnen het budget van € 50.000. Het merendeel (42%) wordt door het eigen school/bestuur opgebracht. 28% van de extra financiering komt van de gemeenten, 22% van subsidies en overige fondsen. 5% komt van de school zelf en 4% via sponsoracties.

Tabel 16 Extra budget per type instelling.

Instelling	Bedrag	Percentage
Bestuur/stichting	€ 575.000	42%
Gemeente	€ 380.000	28%
Subsidies en overig	€ 310.000	22%
School	€ 65.000	5%
Sponsoracties	€ 50.000	4%
Totaal	€ 1.380.000	100%

Naast of in plaats van aanvullende financiering wordt ook hulp gevonden in bijdragen in natura. 44% van de scholen heeft van de gemeente of lokale bedrijven een dergelijke bijdrage mogen ontvangen.

4.6 Fase van realisatie

Bij de selectie van een aannemer/hovenier spelen diverse criteria een rol. De scholen kiezen meestal op basis van een goede reputatie over groen schoolplein. Ook het criterium "ervaring met herinrichting van buitenruimte" vinden veel scholen belangrijk. Dit wordt gevolgd door het criterium "goede prijs-kwaliteitverhouding". Toch speelt het selectiecriterium "reeds bestaande contacten" ook een belangrijke rol om een aannemer/hovenier te kiezen, gevolgd door het gebruik van duurzaam materiaal. Een criterium "de goedkoopste" is het minst belangrijk. Opvallend is dat het criterium "Ervaring met samenwerking met leerlingen" vrij neutraal is beoordeeld, terwijl een van de uitgangspunten van het Gezonde Schoolpleinproject is dat leerlingen ook meehelpen bij de aanleg en onderhoud van het schoolplein. Wellicht komt dit omdat gemiddeld 75% van de scholen aangeeft dat het aanleggen door een aannemer/hovenier of door andere professionals is gedaan. Leerlingen, ouders en leerkrachten hebben gemiddeld een aandeel van 26% bij de realisatie van het schoolplein en 4% wordt door inwoners uit de buurt gedaan. Respondenten geven aan dat er van alles is gedaan om hulp te krijgen. In 57% is direct aan een aantal leerlingen/ouders/leerkrachten gevraagd om mee te helpen; 31% plaatste een oproep via e-mail, facebook, wijkorgaan etc. om mee te helpen en 22% organiseerde een speciale dag/week. In 26% is spontaan hulp aangeboden.

Uit de plannings van de scholen voor realisatie van het gezonde schoolplein blijkt dat kinderen en ouders deels niet meedoen aan de aanleg van het gezonde schoolplein, omdat in de zomervakantie veel kinderen en ouders niet beschikbaar zijn. Dit kan wel een periode zijn waarin grotere infrastructuurle ingrepen worden gedaan en vervolgens kinderen en ouders bij de verdere aankleding kunnen worden betrokken. Verder is de zomer niet de meest geschikte plantperiode om het groen aan te leggen. De keuze om al dan niet een aannemer te betrekken om het gezonde schoolplein te realiseren, verschilt voor scholen en ook de argumenten hierbij verschillen. Veelal worden bekenden uit het eigen relatienetwerk ingeschakeld. Bij basisschool De Zonnewereld heeft de school het opdrachtgeverschap bij de gemeente gelegd, omdat dit een btw-voordeel opleverde. Bij De Zonnewereld is de keuze uiteindelijk gemaakt door de gemeente. De gemeente is bij de keuze met haar vaste aannemer in zee gegaan. Basisschool De Driesprong heeft vier offertes ontvangen van aannemers en ook het groenbedrijf dat al onderhoud verricht, was in beeld. De coördinator van de Driesprong heeft de offertes gebruikt om te bepalen welke activiteiten via zelfwerkzaamheid kunnen worden gerealiseerd en welke materialen goedkoper kunnen worden aangeschaft via het eigen netwerk van de school. Resultaat was dat ze wat speelaanleidingen hebben geschraapt. Verder hebben ze een aantal arbeidsintensieve activiteiten zelf uitgevoerd. Basisschool De Cirkel werkt nauw samen met de kinderopvang 'Op Stoom', die in hetzelfde gebouw is gehuisvest en van het zelfde schoolplein gebruikmaakt. De kinderopvang 'Op Stoom' hebben meer kinderopvanglocaties en hebben voor al die locaties ook een vaste tuinman in dienst die natuurtuinen aanlegt. Besloten is om deze tuinman in te schakelen. Het voordeel van deze constructie is dat het gezonde schoolplein voor veel minder geld kan worden gerealiseerd dan in het geval van het betrekken van een reguliere aannemer. Voor sommige activiteiten zijn wel onderaannemers ingeschakeld, zoals voor de aanleg van een sportveld en het (ver)plaatsen van hekwerk. Daarnaast heeft een bevriende relatie van de tuinman bomen en rioolbuizen geleverd. Bij ROC Ede waren er al bestaande contacten tussen de ontwerper, de aannemer en de hovenier die al voor de school werkt en zij hebben de opdracht gekregen om het gezonde schoolplein aan te leggen. Er zijn geen offertes van andere bedrijven aangevraagd. De facilitaire afdeling van de school heeft met de hovenier onderhandeld, waarbij de coördinator niet altijd aanwezig was. Echnaton Almere heeft gekozen voor een aannemer/hovenier die ze vanuit de school zelf hadden benaderd, omdat ze daar in het verleden goede ervaringen mee hadden.

Figuur 13 Er was veel belangstelling voor de opening van het nieuwe gezonde schoolplein.

Bij de realisatie van het schoolplein was er soms sprake van tegenvallers en vertraging. Scholen dienen er goed op te letten dat op de factuur/financiële vertaling van de aannemer/ontwerper hetzelfde staat als in het ontwerp/de offerte, want dit blijkt in de praktijk soms niet het geval. Een andere leerervaring is om te letten op goede communicatie met aannemer/ontwerper en het telkens checken van het nakomen van gemaakte afspraken.

Alle schoolpleinen zijn officieel geopend. ROC Ede heeft hier een groots event van gemaakt. De Cirkel heeft het soberder ingevuld. Van twee (de Zonnewereld en Echnaton Almere) van de vier scholen wordt van de nieuwe schoolpleinen al volop gebruik gemaakt door leerlingen, nog zonder dat deze officieel geopend zijn.

Na de realisatie blijft het van belang om ouders, buurtbewoners en leerkrachten te blijven betrekken bij een gezond schoolplein. De meeste respondenten (64%) geven aan buitenschoolse activiteiten te organiseren op het schoolplein, het schoolplein open te stellen voor buurtactiviteiten en regelmatig stukjes te schrijven over het gezonde schoolplein via sociale media en/of buurtkrant. Maar ook door ouders te betrekken bij de schoolwebsite, ouders en buurtbewoners opnemen in het toezicht van het schoolplein na schooltijden en de ouderraad meer verantwoordelijk te maken. Om de aandacht voor het gezonde schoolplein bij leerkrachten en leerlingen vast te houden, probeert men het beheer en onderhoud te integreren in de agenda van de school en krijgen (onder leiding van een leerkracht) klassen de verantwoordelijkheid voor het beheer van schoolplein. Ook wordt het gebruik van het gezonde schoolplein regelmatig geëvalueerd, zodat drempels kunnen worden weggenomen en verbeteringen kunnen worden doorgevoerd. Men probeert uren te begroten voor leerkrachten om bijvoorbeeld lessen te ontwikkelen en activiteiten te organiseren en is het gezonde schoolplein structureel een onderdeel van schoolvergaderingen. Het organiseren van een schoolpleinactiedag en themabijeenkomsten over het schoolplein en het mogelijke gebruik van het schoolplein wordt ook relatief vaak genoemd.

Bij de scholen is veelal de bedoeling om met kleinere projecten omtrent inrichting (gefaseerde realisatie) de betrokkenheid en eigenaarschap van het gezonde schoolplein onder leerlingen, leerkrachten, ouders en buurtbewoners te versterken. Bij één school heeft het gebruik tijdens de realisatie van het gezonde schoolplein geleid tot een inrichtingswijziging: buurtkinderen namen een afgegraven deel meteen in gebruik als speelzand.

4.7 Fase van beheer en onderhoud

Van de 43 respondenten van de Icoonscholen die deze vraag hebben beantwoord, zegt 91% een beheer- en onderhoudsplan te hebben. Het beheer en onderhoud van het schoolplein is veelal uitbesteed, want het aandeel van de hovenier is gemiddeld 28% en van andere professionele hulp 30%. Maar het gezonde schoolplein wordt ook samen met leerlingen onderhouden en beheerd, want leerlingen hebben een gemiddeld aandeel van 31%. Leerkrachten helpen ook mee (19%), evenals ouders 15% en buurtbewoners 10%. Daarmee is een van de uitgangspunten van het Gezonde Schoolpleinproject gehaald.

De meeste scholen kiezen voor beroepsmatig onderhoud en beheer: bij de Zonnewereld door stadswerken, bij De Cirkel door een tuinman/hovenier, bij Echnaton door een docent biologie en een coördinator die zijn botanische kennis wil verrijken. Daarnaast willen zij ook leerlingen, ouders en buurtbewoners betrekken bij beheer en onderhoud. Zo overweegt de Driesprong om ook de leerkrachten in te schakelen bij het beheer en onderhoud, na een cursus van IVN hierover. Dit laatste dient de betrokkenheid en het eigenaarschap van het schoolplein te vergroten. Alleen ROC Ede had al op voorhand besloten om het beheer en onderhoud geheel uit te besteden. Het beheer en onderhoud van het schoolplein bij Echnaton kan onder meer geregeld worden door leerlingen in het lesprogramma (als stagiairs) op te nemen.

Bij basisschool De Zonnewereld blijft stadswerken van de gemeente Utrecht het groot beheer doen. Stadswerken krijgt met het gezonde schoolplein er substantieel meer taken bij als het gaat om onderhoud en beheer van bomen en struiken. Voor gebruik, beheer en onderhoud heeft de coördinator van de brede school ook andere gebruikers betrokken, zoals de peuterspeelzaal en buitenschoolse opvangorganisaties, om zodoende het eigenaarschap te verbreden en vergroten. Er komt een Greenteam voor de extra taken. Het is de bedoeling dat dit team drie keer per jaar klein onderhoud en beheer gaat plegen. Daar wil de coördinator – naast leerlingen – ook ouders en buurtbewoners bij betrekken. Bij basisschool De Driesprong zal twee keer per jaar groot onderhoud worden uitgevoerd en daarnaast wil de trekkende leerkracht graag een schoolpleindag organiseren. Ook de Driesprong wil ouders en omwonenden als vrijwilligers bij het onderhoud en beheer betrekken. Bij basisschool De Cirkel is, mede geïnspireerd op de natuurkalender van IVN voor beheer en onderhoud, een beheer- en onderhoudsplan gemaakt met taken voor de schoolpleincoördinator, de conciërge en de hovenier/tuinman. In dit beheer- en onderhoudsplan worden alle leerlingen betrokken. De coördinator is zich ervan bewust dat betrokkenheid en eigenaarschap van kinderen, leerkrachten en ouders nodig is om het gezonde schoolplein te laten slagen. Bij de aanleg van het schoolplein is hier niet op ingezet, maar nu worden wel voor hen activiteiten georganiseerd (twee doe-dagen, een planten-actie, wilgentunnel realiseren etc.). Buurtbewoners zijn nog nauwelijks betrokken. De bedoeling is om een aantal kritische buurtbewoners te laten meedenken en ook om de buurtbewoners het gezonde schoolplein voor gebruik aan te bieden, bijvoorbeeld voor een buurtdag of buurtfeest. Bij Echnaton Almere krijgen twee basisscholen in de buurt een strook van de moestuin. De basisscholen worden vervolgens bij het tuinieren bij de moestuinen begeleid door leerlingen van Echnaton via het stageprogramma van buurtclub. Er zijn ook ouders in de buurt die met de moestuintjes aan de slag willen. Leerlingen van Echnaton Almere moeten verplicht stage lopen en één van die stages is de buurtclub. De leerlingen die deze stage lopen, helpen bij het onderhoud van het veld. Zij organiseren ook activiteiten (onder andere voor de buurt). Ze worden daarin begeleid door de gezonde schoolpleincoördinator van Echnaton Almere. De moestuinders worden begeleid door een docent biologie. Alle eerstejaars leerlingen krijgen biologie en krijgen ook een moestuintje. De school is bezig met het opzetten van een onderhoudsplan.

Het betrekken van kinderen bij het beheer en onderhoud van het gezonde schoolplein op basisscholen gebeurt vanaf verschillende leeftijdsgroepen. Op de St. Bonifatiuschool en De Cirkel worden de kinderen vanaf groep 1 betrokken, op de Driesprong vanaf groep 4, en op de Zonnewereld vanaf groep 5. Verder voeren de basisscholen het beheer en onderhoud in combinatie uit met ouders, een vmbo-school, een groenbedrijf en een groenonderhoudsman bij een bso. Het onderhoud en beheer wordt bij ROC Ede uitbesteed. Leerlingen en anderen hebben daar geen rol in. Bij Echnaton wordt het groot onderhoud gedaan door een hovenier. De rest wordt allemaal door leerlingen gedaan. Vanaf leerjaar 3 en 4, dus de laatste twee jaar, zijn studenten betrokken en via de stages en enkele enthousiaste leerlingen.

Voorafgaand aan de realisatie van een gezond schoolplein kan er onduidelijkheid bestaan over verantwoordelijkheden, taken en bevoegdheden over beheer en onderhoud van speeltoestellen en groen tussen scholen en gemeenten. Zowel bij basisschool de Zonnewereld als bij basisschool De Cirkel is er discussie tussen de school en de gemeente wie de beheertaken gaat verrichten. Bij basisschool De Cirkel is ervoor gekozen om die discussie eerst met de gemeente geheel uit te laten kristalliseren en is Jantje Beton meegegaan naar de gemeente om hier op door te pakken en is procesvertraging over realisatie van het gezonde schoolplein op de koop toe genomen. Basisschool de Zonnewereld en de gemeente Utrecht hebben er echter voor gekozen om deze discussie nog niet tijdens het proces te beëindigen, waarmee er nog open eindjes zijn en het verwachtingspatroon van beide partijen kan verschillen. Gevaar is dat het aangelegde gezond schoolplein veel onderhoud en beheer vergt en er onaangename verrassingen hieromtrent ontstaan wie dat gaan doen.

Bij 6 Icoonscholen is er nog wel iets veranderd aan de inrichting na ingebruikname van het gezonde schoolplein. Dat kunnen lichte veranderingen zijn om verschillende redenen, zoals het aanbieden van extra spelmogelijkheden (extra doeltjes, basketbalpalen, tafeltennistafels), herinrichting van groen, verplaatsen van speelmaterialen (verplaatsen tafeltennistafel in het zicht), plaatsen van bloembakken (harder onderscheid groen en plein) plaatsen van picknicktafels.

4.8 Overallbeeld planning/procesverloop

De periode van start tot oplevering van het gezonde schoolplein duurt circa 1,5 jaar. Bij 63% van de respondenten van de Icoonscholen is geen vertraging genoemd. Een aantal scholen kan het hele proces zelfs binnen 1,5 jaar klaren. Er is een klein aantal scholen dat aangeeft de planning niet gehaald te hebben. Volgens 10% van de respondenten leveren fondsenwerving een vertraging op van de ideale tijdlijn. Andere vertragingen komen door personele wisseling (5%) en door een niet leverende uitvoerder of de grootte van het project of de buurt die voor vertraging zorgt. Andere redenen zijn: de aanvraag van het vignet duurde langer, alles neemt meer tijd in beslag, langer in ontwerpfasen gebleven, de randvoorwaarden of de samenwerking met de gemeente die moeilijk liep.

Aan de betrokkenen van de 6 Icoonscholen is gevraagd hoe zij terugkijken op het proces van het gezonde schoolplein. Hoe hebben zij, het geheel overziend, de realisatie en ingebruikname van het gezonde schoolplein ervaren? De vier basisscholen en Echnaton hebben het proces van realisatie van het gezonde schoolplein als langdurig ervaren om verschillende redenen: beperkte capaciteit van de kartrekker, weerstand vanuit de buurt, te groots willen aanpakken waardoor veel afhankelijkheden ontstaan, problemen met de aannemer. De realisatie van het gezonde schoolplein ging over het algemeen wel vlot.

4.9 Eigenaarschap

Aan de zes Icoon-scholen is gevraagd naar het eigenaarschap voor het gezonde schoolplein bij kinderen, docententeam, ouders en buurtbewoners. Bij de basisscholen toont de buurt geen eigenaarschap voor het gezonde schoolplein. De betrokkenheid vanuit ouders en kinderen verschilt per school en binnen een school: van zeer betrokken tot niet betrokken. Bij ROC Ede tonen leerlingen, ouders en buurtbewoners geen eigenaarschap. Bij docenten begint het wel een beetje te komen. Bij Echnaton tonen enkele leerkrachten eigenaarschap en enkele leerlingen en de ouders en buurt niet. Bij één basisschool zijn de leerkrachten niet goed aangehaakt en bij ROC Ede wordt ervaren dat de leerlingen minimaal eigenaarschap tonen voor het gezonde schoolplein en een deel van de betrokken docenten is vertrokken. Deze school richt zich nu meer op docenten met raakvlakken zorg en welzijn die bij het buitenlesprogramma kunnen worden betrokken. Op deze school gaan leerlingen niet naar buiten en het lijkt erop dat het weer en rookmogelijkheden meer invloed hebben dan een gezond schoolplein. Ook de leerlingen van Echnaton laten zich vooral door weersomstandigheden leiden, vandaar het voornemen om bankjes te overkappen. Directie, ouderraad en buurtbewoners van deze school voor voorgezet onderwijs zijn tevreden over het gezonde schoolplein.

4.10 Buitenlokaal

Naast de workshop buitenlokaal voor het primair onderwijs heeft IVN in 2014 de workshop buitenlokaal geheel op maat gemaakt voor het voortgezet onderwijs, omdat de workshop voor het primair onderwijs niet passend was. In totaal geeft 64% van de respondenten aan de workshop ook gevolgd te hebben en dat de ideeën zijn opgenomen in het project. 29% van de respondenten heeft (nog) geen workshop gevolgd. De overige 6% van de respondenten geeft aan wel een workshop gevolgd te hebben, maar dat de ideeën (nog) niet zijn opgenomen in het project.

Volgens alle respondenten die deze vraag hebben beantwoord (N=42) wordt het buitenlokaal ook gebruikt. In de bijlage staat aangegeven waarvoor het buitenlokaal zoal wordt gebruikt. Dat is nogal divers.

Het buitenlokaal wordt nog vaak beperkt opgevat als een één plek/locatie (amfiteateropstelling). Een minder statisch concept van buitenlokaal, dat het hele plein zich leent als leslokaal, lijkt nog niet in de hoofden van de betrokkenen te zitten. De Zonnewereld, De Driesprong, St. Bonafatius en De Cirkel hebben het voornemen om het buitenlokaal breder te gebruiken dan alleen voor de biologieles, bijvoorbeeld ook voor rekenen of buitengym. Bij drie scholen (Zonnewereld, ROC Ede en Echnaton Almere) wordt het buitenlokaal bewuster opgenomen in het lesprogramma. Basisschool De Zonnewereld zet veel energie op het borgen van het gezonde schoolplein als buitenlokaal in het jaarplan van de school. Het is de bedoeling dat het gezonde schoolplein als buitenlokaal net zo'n wezenlijk onderdeel van de schoolomgeving wordt als de gymzaal. Basisschool De Driesprong verwacht veel belangstelling voor het buitenlokaal, zeker bij warm weer als de binnentemperatuur ook snel oploopt. Verwacht wordt dat met een intekenlijst voor de leerkrachten gewerkt moet worden. Op basisschool St. Bonafatius is het nu al gebruikelijk om het schoolplein als buitenlokaal te gebruiken. Door het inrichten van bepaalde hoeken wordt het beter mogelijk om natuureducatie of rekenlessen te geven. Basisschool De Cirkel maakt gebruik van het schoolplein voor lessen over de natuur, maar wil ook rekenen en gym bewuster buiten geven. Bij ROC Ede moet het gebruik van het buitenlokaal nog meer vorm en inhoud krijgen in het lesprogramma voor volgend jaar. Bij Echnaton Almere is al sprake van buiten sport en bewegen en buiten biologielessen. Volgend jaar zal Kunst, Cultuur en Vormgeving ook meer geprogrammeerd worden rondom het schoolplein als buitenlokaal.

Figuur 14 Het buitenlokaal is een kenmerk van een gezond schoolplein.

Het gezonde schoolplein is bij de vier basisscholen nog niet of nauwelijks als buitenleslokaal in gebruik, omdat

- a. bij leerkrachten de ideeën en mogelijkheden voor het gebruik van het gezonde schoolplein als buitenleslokaal nog verder moeten groeien,
- b. een duidelijk programma voor buitenles ontbreekt,
- c. het lesplan/programma niet gereed is en in het voorjaar opgepakt zal worden en
- d. het buitenleslokaal nog te vrijblijvend is en door leerkrachten nog niet wordt opgepakt.

Het gezonde schoolplein wordt bij ROC Ede wel gebruikt bij de sportopleiding als buitenlokaal voor opdrachten, maar niet echt met sportlessen. Bij de afdeling zorg van ROC Ede is een vak vitaliteit ontwikkeld en daar zit een deel waar ze het schoolplein inzetten als buitenleslokaal: in plaats van binnen wordt de activiteit buiten gedaan. Op Echnaton wordt het buitenleslokaal door een aantal van circa vijf leerkrachten gebruikt. Die leerkrachten zijn vooral buitenmensen die het zelf heerlijk vinden om buiten te zijn.

Drie basisscholen (Cirkel, Driesprong en St. Bonifatiuschool) en ROC Ede geven aan geen hinder te ervaren vanuit de omgeving bij het gebruik van het gezonde schoolplein als buitenleslokaal. Bij Echnaton verwachten leerkrachten wel last van leerlingen met een tussenuur die gaan voetballen op het plein tijdens buitenlessen. Bij de Driesprong wordt verwacht dat het gebruik van het gezonde schoolplein als buitenleslokaal hinder kan veroorzaken voor de groepen die binnen blijven, omdat het plein rondom de schoollokalen is gesitueerd. Bij St. Bonifatiuschool wordt aangegeven dat de leerkrachten zelf een hindernis vormen als zij zich zelf er niet toe aanzetten om het gezonde schoolplein als buitenleslokaal te gebruiken.

4.11 Toekomst

Bij twee basisscholen (Zonnewereld en Driesprong) bestaat tevredenheid over de betrokkenheid van leerkrachten en leerlingen en is de verwachting dat dit zo blijft. De Zonnewereld wil zich in de toekomst richten op het verkennen van mogelijkheden van beheer en onderhoud door lagere groepen. Twee basisscholen (Zonnewereld en De Cirkel) willen zich richten op het meer betrekken van buurtbewoners (in tegenstelling tot de andere basisscholen die dit niet als een doel zien) en maken daarbij op verschillende manieren (flessen ophalen voor bekostiging groenaanplant en samen met buurtbewoners bollen planten) gebruik van het Oranjefonds en de actie NL doet.

De Cirkel wil het gezonde schoolplein meer centraal stellen in het voorjaar in de onderwijsgroepen. Op ROC Ede wordt meer ingezet op het gebruik van het gezonde schoolplein als buitenleslokaal, wordt onderzoek verricht waarom het gezonde schoolplein niet wordt gebruikt en wordt nagegaan hoe het gezonde schoolplein toegankelijker kan worden vanuit de schoolkantine. Bij Echnaton zal er een muziekinstallatie worden geplaatst opdat leerlingen die de dansrichting hebben gekozen het gezonde schoolplein kunnen gebruiken, worden mentoren gestimuleerd om het gezonde schoolplein te gebruiken en worden buurtscholen betrokken bij hun gezonde schoolplein.

Om de betrokkenheid na realisatie van het gezond schoolplein te vergroten wordt genoemd:

- borging in de jaarplanning van de school,
- de workshops van ondersteunende partners wel blijven geven en
- het gezamenlijk formuleren van een ambitie voor de komende 5 jaar.

Basisschool De Zonnewereld wil in de toekomst het gezonde schoolplein levend houden bij leerlingen en leerkrachten door het te borgen in de jaarplanning van de school. De wijze van betrokkenheid van de kinderraad bij het gezond schoolplein wordt in de jaarplanning opgenomen. De IVN-workshops over het buitenlokaal zijn bewust uitgesteld tot na de realisatie van het gezonde schoolplein en dienen samen met de nieuwe omgeving te leiden tot bewustzijn bij de leerkrachten en tot een doorgaande leerlijn. Ook basisschool De Driesprong verwacht veel van de workshop van IVN over beheer en onderhoud en het betrekken van leerlingen, leerkrachten, ouders en omwonenden. De coördinator wil tot uiterlijk een halfjaar na realisatie van het gezond schoolplein als coördinator blijven fungeren, maar daarna moet het ingedaald zijn bij de leerkrachten en leerlingen. De coördinator van basisschool De Cirkel denkt dat er meer nodig is dan alleen een beheer- en onderhoudsagenda om leerkrachten,

leerlingen, ouders en bewoners betrokken te maken en zich eigenaar te laten voelen. Hij wil met de beoogde betrokkenen een ambitieus, een lonkend perspectief voor de komende 5 jaar formuleren.

4.12 Tips voor andere scholen

Planning/tijdslijn activiteiten

- Open het gezonde schoolplein niet in een deel van het jaar dat alles niet in bloei is, waarin de natuur slaapt. Nu is het ook interessant om er met kinderen vanuit dit perspectief naar te kijken maar een tuin is eigenlijk het leukst in het voorjaar en de zomer. Als je een gezond schoolplein in volle glorie wil laten zien. Dus voorbereiden vanaf januari en net voor of na de zomervakantie opleveren.
- Het daadwerkelijk aanleggen van het plein door een groenbedrijf zou idealiter moeten plaatsvinden rondom een vakantie die langer duurt (mei/zomer). Hierdoor kunnen er meters gemaakt worden, waarbij er duidelijk resultaat is als de kinderen (en hun ouders) weer op school komen. In het voorjaar groeien planten veel harder dan in het najaar. Kijk vooral hoe snel planten kunnen aanslaan. Net na de meivakantie is ideaal. Dan kan er nog 12 weken lang tot de zomervakantie aan een aspect over gezond schoolplein aandacht aan worden geschonken. Dan kan je veel meer iedereen betrekken: de buurt, de ouders via nieuwsbrieven.
- Het bedenken en uitwerken kan in alle tijden, het is wel fijn als er zichtbare stappen gemaakt worden binnen een schooljaar. Het ontwikkelproces kan te lang duren bij een school waarbij de kinderen geen zicht hebben op wat er achter de schermen gebeurt. Probeer het gezonde schoolplein binnen een schooljaar te realiseren: start begin van het schooljaar en eind van het jaar is het gerealiseerd, iets dergelijks zou ideaal zijn.
- Een start na de zomervakantie, dus een nieuw schooljaar lijkt idealer. Dan heb je een heel jaar om het te realiseren.

Realisatie gezond schoolplein

- Ga om de tafel zitten met een groep afgevaardigden namens de kinderen, de ouders en het team. Laat ze in overleg gaan met een ontwerper en stem zo op elkaar af. Het stappenplan van Jantje Beton is een mooie leidraad. De stappen vanaf het begin tot aan het eindfeest staan duidelijk beschreven, inclusief een tijdslijn.
- Probeer als school ook gebruik te maken van het ondernemerschap van kinderen zelf. Waardoor kinderen ook weer meer eigenaarschap krijgen, niet alleen in het realiseren van een plein, maar ook in de middelen die daar voor nodig zijn.
- Ga als school van tevoren goed na wat het benodigde bedrag moet zijn voor een gezond schoolplein. Moet je verhoudingsgewijs wel zo veel geld in een gezond schoolplein willen investeren? Moeten het altijd nieuwe materialen zijn of kun je ook materialen hergebruiken? Je moet goed van tevoren schatten waar kinderen mee spelen: is dat een duur speeltoestel of kan dat ook met eenvoudige middelen waarmee het speeleffect hetzelfde is?
- Betrek leerkrachten, ouders, kinderen en buurtbewoners en zorg dat ze zich verantwoordelijk voelen voor realisatie, gebruik en beheer en onderhoud van een gezond schoolplein. Als dat niet gebeurt, krijg je meer weerstand dan bijval. Het is goed om een werkgroep voor het gezonde schoolplein te hebben. Er zijn ook voortrekkers of ondersteuners nodig die meegenomen moeten worden naar de scholen. Zo kunnen materiaal mensen van Jantje Beton bijvoorbeeld bij leerkrachten of ouders de ogen openen. Er is veel onbekendheid bij de leerkrachten en ouders. Demonstratielessen maken mensen enthousiast.
- Betrek de leerlingen er goed bij, want zij komen met ideeën waar jezelf niet op zult komen.
- Blijf tussentijds communiceren over de voortgang van het proces. Neem het op in de nieuwsbrief van de school, laat tekeningen zien in de school, neem het mee in de weekbrief naar ouders, etc. Dit om de betrokkenheid te (blijven) stimuleren.
- Controleer de offerte en de facturen op juistheid en gemaakte afspraken. Blijf doorvragen wat de aannemer precies bedoelt met een code of type of een hoeveelheid kubieke meter. Zorg ervoor dat je krijgt waarvoor je betaalt.
- Denk van tevoren goed na over de uitvoering van het lesprogramma buiten, zodat dit meegenomen kan worden in het ontwerp.
- Houd rekening met overlast bij de aanleg, dus het best in de zomervakantie en houd rekening met het plantseizoen. Een kaal schoolplein opleveren is niet zo leuk.

-
- Houd het tempo er in. Goed afstemmen, kies een goede ontwerper, zit er bovenop. Maak iemand er vrij voor. Zet een punt op de horizon (deadline) en plan dan terug met de richtlijnen die je krijgt van de ondersteunende diensten. Blijven communiceren is het belangrijkste.
 - Bij ROC-scholen moet goed worden doorgevraagd waarom bepaalde wensen er zijn en goed op het design van het schoolplein letten om leerlingen te stimuleren naar buiten te gaan. Probleem blijft het roken. Soms grenst het plein direct aan de openbare ruimte. Het mooiste is als de openbare ruimte (zoals een direct aangrenzend fietspad/ voetpad of openbare weg waar de studenten nu hun sigaret opsteken) in het kader van rookvrij ruimte direct wordt meegenomen. Voor de beeldvorming van het plein is dit ook niet wenselijk en staat een goede toezicht en handhaving in de weg.
 - Door de eis van rookvrije ruimte beperk je de mogelijkheid om die andere elementen van een gezond schoolplein (buitenleslokaal, groen) te ontwikkelen. Voor een ROC is het buitenleslokaal veel relevanter dan het spelen/bewegen of niet roken.
 - Blijven herhalen van het verhaal aan docenten over gezond schoolplein en gezonde school (twee keer per jaar; in het voorjaar en na de zomer bij begin schooljaar). Het stopt niet na de oplevering van het schoolplein. Maak een "plan van gebruik" na de oplevering, zodat het eigenaarschap bij de docenten komt te liggen.
 - Denk goed na over de keuze van studenten. Kies er niet van elke afdeling één, maar maak er een project van bij één afdeling in een bepaald jaar en geef studenten er ook een cijfer voor. De betrokkenheid zal dan wellicht groter zijn.
 - Betrek hoveniers vroegtijdig om tegenvallers bij beheer en onderhoud te voorkomen.
 - Formeer een werkgroep die zich richt op continuïteit over het gezonde schoolplein na het project.
 - Maak gebruik van de website van de gezonde school/ gezond schoolplein, die wordt als heel duidelijk ervaren.
 - Stuur het draaiboek van Jantje Beton naar scholen die een gezond schoolplein willen realiseren.
 - Bied de mogelijkheid om ondersteunende partners al dan niet tegen betaling als ondersteuner/helpdesk te laten fungeren.
 - Ga na of er toch teambijeenkomsten met ondersteunende partners zoals IVN georganiseerd kunnen worden.
 - Kader het project en het proces gezond schoolplein goed af. Zorg er bij de betrokkenheid wel voor dat je concreet blijft, want het wordt snel te groot. Stel realistische doelen, houd de regie.
 - Streef naar een goede mix van ouderbetrokkenheid en betrokkenheid vanuit leerkrachten.
 - Zorg dat de opgewekte energie bij bijeenkomsten ook op niet al te lange tijd in praktijk gebracht kunnen worden.
 - Zorg voor enthousiasme.
 - Scholen die een gezond schoolplein zonder subsidie willen realiseren, zouden een beroep op crowdfunding kunnen doen.
 - Let er goed op waar het idee voor een gezonde school vandaan komt.
 - Doe alles met leerlingen.
 - Reserveer tijd als contactpersoon of coördinator voor het gezonde schoolplein en zorg dat het binnen de school als een erkende taak wordt gezien waarvoor capaciteit beschikbaar wordt gesteld.
 - Maak goede afspraken met je leidinggevende over taakinvinging. Ga na wat de mogelijkheden zijn binnen de cao wat betreft taakuren.
 - Probeer afspraken zo goed mogelijk in te plannen.
 - Probeer eigenaarschap te creëren door de buurt/omwonenden te betrekken.
 - Probeer eigenaarschap binnen de school te creëren door niet te veel taken bij één persoon te leggen (al heeft dit laatste ook voordelen).
 - Probeer als school voor de coördinerende rol ruimte vrij te maken. Het kernteam is dan opdrachtgever, waarbij de meerderheid bepaalt, eigen doelen creëert en maatwerk levert.

5 Effecten van het gezonde schoolplein

5.1 Inleiding

Het Monitoringsonderzoek Gezonde Schoolpleinen is in eerste instantie gericht op beleidsvorming bij scholen ('output') en beoogt daarmee uiteindelijk op leerlingenniveau resultaten te bereiken ('outcome'). De focus van deze monitoring ligt daarom op voortgangsindicatoren rondom de levering door het programma (activiteiten, proces) en de resultaten bij scholen ('output'). Het gaat in dit project nadrukkelijk niet om de 'outcomes'. Toch zijn er wel enkele indicaties te geven over de "outcomes". Die zijn vooral via de diepte-interviews achterhaald. De effecten van een gezond schoolplein zijn te verdelen in:

- meer bewegen, meer en anders gebruik; minder roken (fysiek effect);
- ander sociaal en emotioneel gedrag (sociaal-emotioneel effect);
- meer concentratie, leer- en prestatievermogen (cognitief effect).

Om de effecten enigszins te kunnen beschrijven, moet het nieuwe gezonde schoolplein echter wel gebruikt worden.

5.2 Gebruik van het gezonde schoolplein

Van de 44 respondenten van de Icoonscholen die deze vraag hebben beantwoord, zegt 91% dat het nieuwe gezonde schoolplein zowel door leerlingen als kinderen uit de buurt wordt gebruikt. 4% van de respondenten geeft aan dat het schoolplein alleen door de leerlingen wordt gebruikt en 4% weet het niet. Duidelijk is dat niemand aangeeft dat het nieuwe plein niet wordt gebruikt. De respondenten zeggen dat de leerlingen, leerkrachten en buurtkinderen (zeer) tevreden zijn over het nieuwe schoolplein. Op een schaal van 5, waarbij 1 zeer ontevreden is en 5 zeer tevreden, zeggen de respondenten dat het voor de leerlingen een gemiddelde score heeft van 4,4; leerkrachten een 4,3 en buurtkinderen een 3,7.

Bij twee (basisschool De Cirkel en Echnaton Almere) scholen is er een positief gevoel bij het gebruik van het gezonde schoolplein door leerlingen; bij één school (ROC Ede) overheerst nog een negatief gevoel hierover. Het gezonde schoolplein van ROC Ede wordt echter wel door buurtkinderen gebruikt. Bij De Cirkel en Echnaton Almere zou het schoolplein intensiever door buurtbewoners gebruikt kunnen worden. Aanpassingen aan het schoolplein zijn soms nodig naar aanleiding van het daadwerkelijke gebruik van het schoolplein (De Cirkel, Echnaton Almere). De bereikbaarheid, en daarmee het gebruik van het gezonde schoolplein, kan worden vergoed door speciale toegangen (deuren) te maken die vanuit de kantine direct op het schoolplein uitkomen (Echnaton Almere). Het schoolplein is alleen openbaar toegankelijk als er toezicht is. Toezicht op het schoolplein kan worden geregeld door gebruik te maken van bestaande mogelijkheden in de buurt (Echnaton Almere).

Over het gebruik van het schoolplein bij basisschool De Cirkel heeft de coördinator het gevoel dat kinderen op een andere manier zijn gaan spelen, omdat het aanbod om te spelen veel gevarieerder is geworden. Er zijn veel alternatieven, waardoor kinderen minder ruziën bij speeltoestellen of speelmaterialen. Bij het gebruik van het gezonde schoolplein zijn ouders volgens de coördinator niet zo zeer bezorgd over veiligheidsaspecten, maar eerder over vieze kleding. Het gebruik van het nieuwe schoolplein van ROC Ede door leerlingen valt (ondanks het grootse event rond de opening van het schoolplein) tegen: het wordt weinig tot niet gebruikt. De redenen wil de school via hbo-stagiaires met onderzoek onder de leerlingen achterhalen. Een deel van de leerlingen blijft in de kantine hangen en rokers hebben zich verplaatst van schoolplein (waar het is verboden) naar de openbare weg. Buurtkinderen maken wel gebruik van het gras en de voetbalkooi. Het nieuwe schoolplein van Echnaton Almere wordt veel gebruikt door leerlingen in pauzes en tussenuren. De leerlingen, vooral sporters, zijn erg tevreden over het nieuwe schoolplein. Het schoolplein is openbaar toegankelijk, ook al staat er een hek. Het hek is op schooltijden open en na schooltijden is het open als er

sportbuurtcoaches zijn (jongerenwerker die ook bij de school betrokken is), die ook aanwezig zijn op de nabij gelegen playgrounds. 's Avonds gaat het hek om 22.00 uur dicht. De sportbuurtcoaches houden toezicht en hebben een sleutel van het hek en van de container met speelmaterialen. Buurtkinderen komen nu sporadisch en dat zou meer mogen. Er zijn nog geen verzoeken vanuit de buurt gekomen voor kinderfeestjes, buurtbarbecues of iets dergelijks om als buurbewoners ook gratis van het schoolplein gebruik te maken in bijvoorbeeld de weekenden. De reacties van de leerkrachten op het gebruik zijn meegevallen. Er zijn nog niet veel klachten geweest. Omdat de pauzes niet centraal zijn, is er gebruik van het schoolplein tijdens lessen van andere leerlingen en was er de verwachting dat dit zou storen. Maar dat lijkt vooralsnog niet het geval. Leerkrachten komen nog niet met eigen ideeën om het buitenlokaal/schoolplein te gebruiken.

Figuur 15 *Het nieuwe schoolplein wordt op diverse manieren gebruikt.*

5.3 Ervaren effecten

De ervaren effecten bij het gebruik van het schoolplein zijn verschillend: leerlingen die gebruikmaken van nieuwe speelmogelijkheden die het gezonde schoolplein bieden en kinderen die vasthouden aan oude, vertrouwde speelvormen (vaak voetballen), leerlingen en leerkrachten die nu gelegenheid hebben om meer van het schoolplein en vaker in de tijd het schoolplein te gebruiken.

Op ROC Ede zijn het niet zo zeer speelmaterialen die geplaatst dienen te worden om leerlingen naar buiten te krijgen, maar vooral zitgelegenheden. Het gezonde schoolplein wordt zodoende gebruikt voor ontspanning en niet voor inspanning of meer bewegen. De leerlingen hebben wel positief gereageerd op het buitenlesprogramma. Toen er nog gerookt mocht worden op het schoolplein kwamen meer leerlingen buiten dan nu.

Op Echnaton wordt een overkapping geplaatst zodat leerlingen ook buiten kunnen zitten als het regent. Een deel van de leerlingen geeft aan niet te sporten omdat ze niet willen transpireren.

5.4 Fysiek effect

De vier basisscholen zijn positief over de fysieke effecten van het gezonde schoolplein: kinderen hangen minder, kinderen vervelen zich minder, kinderen bewegen meer. De Cirkel geeft aan dat er niet zozeer meer wordt bewogen, maar minder eenzijdig wordt gespeeld. Bij ROC Ede is er geen idee of het gezonde schoolplein een fysiek effect heeft gehad. Bij Echnaton kunnen leerlingen hun energie beter kwijt op het schoolplein. Ze zijn minder druk in en na de pauzes.

5.5 Sociaal-emotioneel effect

Van de vier basisscholen worden bij één school (De Zonnewereld) geen zichtbare veranderingen waargenomen over sociaal-emotionele effecten na realisatie van het gezonde schoolplein en de situatie ervoor. Op de Driesprong worden minder opstootjes waargenomen. Twee andere basisscholen (St. Bonifatiuschool en De Cirkel) geven aan dat een gezond schoolplein ook tot negatieve sociaal-emotionele effecten kan leiden: een nieuwe speellocatie op een gezond schoolplein kan meer leerlingen aantrekken dan de speellocatie aan kan, waardoor er hiërarchie tussen kinderen kan ontstaan. De school moet dan regels instellen, zodat kinderen toch leuk kunnen spelen. Bij ROC Ede is er geen idee of het gezond schoolplein sociaal-emotioneel effecten heeft gehad. Op Echnaton zijn juist de drukke kinderen gestimuleerd om naar buiten te gaan om hun energie kwijt te kunnen en daardoor zie je dat ze minder op een verkeerde manier hun energie uiten. Ze maken minder ruzie, zijn minder druk en krijgen daardoor minder straf.

5.6 Cognitief effect

Volgens leerkrachten van vier basisscholen zijn geen zichtbare of meetbare veranderingen waargenomen over verbeterd concentratievermogen of verbeterde leerprestaties. Wel stelt een van de leerkrachten van De Cirkel dat een gezond schoolplein kan bijdragen aan minder conflicten of ruzie wat minder negatieve afleiding betekent, waardoor kinderen zich meteen op de lesstof kunnen concentreren. Bij ROC Ede wordt aangegeven dat door gebruik te maken van het gezonde schoolplein als buitenleslokaal, de leerlingen toch wat meer werden geprikkeld en zodoende konden ze hun concentratie langer vasthouden. Docenten merken dat de spanningsboog bij leerlingen langer is als ze de les buiten geven in plaats van binnen. Het is niet zo dat leerlingen geconcentreerder zijn *na* het buiten zijn, maar juist *tijdens* het buiten zijn. De contactpersoon voor het gezonde schoolplein van Echnaton heeft van één docent gehoord dat leerlingen na de pauze als ze buiten op het schoolplein zijn geweest om te voetballen/sporten, meer gefocust en rustiger zijn dan vroeger, toen ze niet naar buiten gingen. De moestuindocent vertelde dat leerlingen buiten veel sneller aan de gang gaan dan binnen en hij minder hoeft te vertellen. Ze vertonen meer eigen initiatief en de communicatie gaat dan ook veel gerichter.

6 Vignet gezonde school

6.1 Inleiding

Een belangrijke doelstelling van het project Gezonde Schoolpleinen is dat in 2016 alle 70 Icoonscholen een of meer themacertificaten van het vignet Gezonde School hebben behaald. Daarnaast is 80% van alle scholen in Nederland op de hoogte van de mogelijkheden van het vignet Gezonde School. Het vignet Gezonde School bestaat uit 10 Themacertificaten: Bewegen en sport; Welbevinden en sociale veiligheid / sociaal-emotionele ontwikkeling; Voeding; Roken en Alcohol; Milieu en natuur; Roken, alcohol en drugpreventie; Fysieke veiligheid; Psychosociaal welbevinden; Hygiëne, huid, gebit en gehoor en Relaties en seksualiteit.

In dit hoofdstuk wordt gerapporteerd of deze doelstellingen zijn gehaald.

6.2 Icoonscholen en het vignet

Van de 43 respondenten van de Icoonscholen die deze vraag hebben beantwoord, zegt 81% het vignet te hebben gehaald en 17% is er nog mee bezig. Slechts 1 mbo-school zegt het vignet niet te hebben aangevraagd omdat ten tijde van het onderzoek de themacertificaten nog niet bekend waren voor het mbo. Niet alle 70 Icoonscholen hebben dus deze vraag beantwoord, maar het lijkt er dus sterk op dat de doelstelling bereikt is dat alle 70 Icoonscholen een of meer themacertificaten van het vignet Gezonde School hebben behaald. Tabel 17 laat zien dat dat het themacertificaat "Bewegen en Sport" het meest behaald is, gevolgd door "Welbevinden en sociale veiligheid / sociaal-emotionele ontwikkeling" en "Voeding". Gemiddeld hebben de scholen bijna 2 certificaten behaald.

Tabel 17 Behaalde (%) type certificaat

Themacertificaat	N	Percentage
Bewegen en sport	28	67
Welbevinden en sociale veiligheid / sociaal-emotionele ontwikkeling	19	45
Voeding	15	36
Roken en Alcohol	6	14
Milieu en natuur	5	12
Roken, alcohol en drugpreventie	4	9
Fysieke veiligheid	3	7
Psychosociaal welbevinden	3	7
Hygiëne, huid, gebit en gehoor	0	0
Relaties en seksualiteit	0	0

6.3 Landelijke bekendheid vignet

Uit de landelijke vragenlijst blijkt dat 83% van de scholen weleens gehoord heeft van het vignet Gezonde school. De doelstelling dat 80% van alle scholen in Nederland op de hoogte is van de mogelijkheden van het vignet Gezonde School, is dus gehaald. Van de scholen die bekend zijn met het vignet Gezonde School, heeft een meerderheid (54%) het gehaald of van is het plan te gaan halen; 26% heeft een vignet gehaald, 14% is ermee bezig en eveneens 14% heeft het vignet nog niet aangevraagd, maar is het wel van plan. De belangrijkste reden voor 75% van de scholen om geen vignet te halen, is omdat ze zeggen het niet belangrijk te vinden. 21% zegt er nog geen tijd ervoor te hebben gehad en 20% voldoet niet aan alle criteria. 8% geeft aan al voldoende vignetten te hebben

en 4% weet niet hoe een vignet gehaald kan worden. Er zit dus nog potentiële groei in het aantal scholen dat een vignet wil halen als ze er de tijd voor kunnen vinden of weten hoe het moet. Het certificaat "Voeding" is het meest gehaald (Tabel 17), gevolgd door "Bewegen en sport" en "Welbevinden en sociale veiligheid". Scholen zijn ook het meest met deze drie certificaten bezig om te halen. De certificaten waar de scholen het meest van plan zijn om te halen zijn "Roken, alcohol en drugpreventie", "Welbevinden en sociale veiligheid", "Roken en Alcohol", en "Fysieke veiligheid". Minder populaire certificaten zijn "Milieu en natuur", "Psychosociaal welbevinden", "Hygiëne, huid, gebit en gehoor" en "Relaties en seksualiteit".

Tabel 18 Type certificaat per actie van de landelijke scholen

Themacertificaat	Gehaald	Mee bezig	Van plan	Weet niet	N
Bewegen en sport	27	22	20	31	181
Welbevinden en sociale veiligheid	23	24	22	31	184
Voeding	32	28	17	23	184
Roken en Alcohol	17	17	22	44	171
Milieu en natuur	4	16	21	59	161
Roken, alcohol en drugpreventie	17	21	24	38	175
Fysieke veiligheid	13	20	22	45	168
Psychosociaal welbevinden	3	21	17	59	165
Hygiëne, huid, gebit en gehoor	3	15	18	64	164
Relaties en seksualiteit	9	20	18	53	170

De inspiratiescholen zijn gemiddeld redelijk neutraal in hun opvatting dat een school alleen een gezond schoolplein kan hebben als het vignet Gezonde School is gehaald. Een deel (39%) vindt het (zeer) belangrijk en een deel (totaal) niet belangrijk (27%). Bijna 20% van de inspiratiescholen heeft het vignet gehaald, is er al aan begonnen of heeft daar plannen voor. Ongeveer 6% van de inspiratiescholen zegt dat het voor hun lastig is om het vignet te halen.

De 6 scholen hebben alle hun vignet gezonde school gehaald. Van de 6 Icoonscholen werd voor 4 scholen het proces door de ondersteunende partners beoordeeld als goed en voor 2 scholen is aangegeven dat dit aandacht verdient. Bij twee Icoonscholen (Zonnewereld en Echnaton Almere) die het proces van het Gezonde Schoolplein als 'belastend' ervaren, hebben de ondersteunende partners er goed op moeten letten dat het opleveren van het gezonde schoolplein en het halen van het gezonde schoolvignet 'met elkaar in de pas lopen'. Scholen die het proces als belastend ervaren, willen het proces van het behalen van een gezond schoolvignet of het gedachtegoed van een gezonde school na realisatie van het schoolplein meer aandacht geven. Hieruit blijkt dat het ze dus niet aan ambitie ontbreekt, maar dat ze de activiteiten als te veel ervaren. Alle 6 Icoonscholen tonen de ambitie om op de middellange termijn meerdere gezonde schoolpleinvignetten te halen.

Een school die vanuit het project Gezonde School een gezond schoolplein wil realiseren (basisschool De Cirkel) heeft al een of meerdere gezonde schoolvignetten. Voor die scholen zijn de contacten naar de regionale GGD bekend, wat het behalen van nog een vignet binnen de tijd kan vergemakkelijken. De aanvraag van het vignet gezonde school is niet altijd (bij Zonnewereld, St. Bonifatiuschool, De Cirkel) door de coördinator voor het gezond schoolplein verricht. Voor het halen van een themacertificaat dienen scholen vroeg te beginnen met het verzamelen van de bewijsstukken hiervoor. Het halen van één themavignet Gezonde School is een vereiste. Extra vignetten behoren voor de lange termijn wel tot de ambitie, maar worden op de korte termijn gezien als een extra inspanning en dan geven scholen (Zonnewereld, De Driesprong, St. Bonifatiuschool, De Cirkel) de voorkeur aan inspanningen voor realisatie van het gezonde schoolplein. ROC Ede en Echnaton Almere hebben de ambitie om meerdere themavignetten te halen. Bij sommige vignetten, zoals voeding, zijn de niet-basisscholen afhankelijk van cateraars of de aanbesteding die vaak per contractjaar kan worden aangepast. Een ander criterium dat maar één keer per jaar geregeld kan worden, is bijvoorbeeld de hoeveelheid sport in het jaarrooster. Het behalen van andere vignetten wordt daarmee door deze scholen op de wat langere termijn geschoven: na het gezonde schoolplein-project.

Op dit moment beschikt basisschool De Driesprong alleen over het certificaat Sport & Bewegen. Er zijn wel plannen voor het halen van meer certificaten, maar dit heeft nog geen concrete vormen aangenomen. ROC Ede heeft twee themacertificaten voor hun locatie: psychosociaal welbevinden en voeding en dat vinden ze op de korte termijn voldoende. Deze twee thema's willen ze goed implementeren en een stukje effectmeting hiervoor gaan doen. Bij Echnaton is het certificaat Voeding gehaald en ze willen in principe alle certificaten halen. Echnaton wil graag in veel dingen goed zijn en er is waarschijnlijk nog geen enkele school die ze allemaal heeft of gaat halen. Echnaton kan zich hiermee profileren als een echte gezonde school. Ze zijn nu met het certificaat Sport en Bewegen bezig.

7 Conclusies en aanbevelingen

7.1 Inleiding

De hoofddoelstelling van het onderzoek Monitor Gezonde Schoolpleinen is op hoofdlijnen zicht verkrijgen op de resultaten van verrichte werkzaamheden binnen het project Gezonde Schoolpleinen. Het Monitoringsonderzoek kent vier subdoelstellingen:

1. Monitoring van het proces om tot een gezond schoolplein te komen op alle 70 deelnemende scholen, met onder meer het doel bevorderende en belemmerde factoren te identificeren en hiervan te leren.
2. Monitoring van de gerealiseerde uitkomsten op alle 70 deelnemende scholen: in welke mate zijn de doelstellingen (op het niveau van de deelnemende school) gehaald en in overeenstemming met de geformuleerde uitgangspunten?
3. Monitoring van de effecten van de ambassadeursrol van de 70 Gezonde Schoolplein-scholen op andere scholen ten aanzien van het geïnformeerd zijn over de voordelen van een gezond schoolplein, het (hierdoor) geïnspireerd zijn om zelf actie te ondernemen op dit vlak, en de landelijke bekendheid met gezond schoolplein en met het vignet Gezonde School.
4. Het geven van een zo goed mogelijke inschatting van de effecten van de gerealiseerde uitkomsten op de leerlingen op de scholen waar geen effectmetingen heeft plaatsgevonden.

De conclusies van bovenstaande punten worden achtereenvolgens beschreven.

7.2 Conclusies

Ad 1 Proces gezond schoolplein

Alle 70 Icoonscholen hebben in 2016 een gezond schoolplein.

Gezien de situatie van de oude schoolpleinen is het logisch dat de 70 geselecteerde scholen zich hebben opgegeven voor het gezonde schoolpleinenproject. De respondenten vinden dat hun oude schoolplein niet erg aantrekkelijk was. Het huidige groen was vooral 'kijk'-groen en geen groen om in of mee te spelen. Een schoolplein wordt aantrekkelijker gevonden als er meer groen is, meer speelmogelijkheden zijn en er meer groen is om iets mee te doen. Dit zijn belangrijke ingrediënten van een Gezonde Schoolplein: Groen en bewegen, naast rookvrij en een buitenlokaal. Een aantrekkelijke ruimte in de directe omgeving van een school helpt ook mee om de aantrekkelijkheid van het schoolplein zelf te verhogen.

Opmerkelijk is het relatief hoge aandeel respondenten dat aangeeft dat er zwerfvuil op het schoolplein aanwezig is. Dit aspect van gezondheid is in de ideevorming en bij het ontwerp van het gezonde schoolplein niet erg teruggekomen.

De bevorderende factoren zijn in dit onderzoek als de 'input'-indicatoren geduid. Deze factoren zijn vooral de middelen en de activiteiten van de ondersteunende partners. Uit het onderzoek blijkt dat de scholen hier gebruik van hebben gemaakt. De inspiratiescholen zijn vooral bekend geraakt met een gezond schoolplein via een uitnodiging om een bijeenkomst bij te wonen. De website www.gezondeschool.nl is ontwikkeld om scholen informatie te geven over gezonde schoolpleinen. De meeste (47%) landelijke scholen hebben de website www.gezondeschool.nl weleens bezocht. Het blijkt dat mbo-scholen de website significant minder hebben bezocht dan vo- en po-scholen.

De directeur of de directrice was meestal de voornaamste initiatiefnemer bij de aanvraag van een gezond schoolpleinproject en ze gebruiken hun netwerk om mogelijkheden te horen over subsidie, ondersteuning of zelfrealisatie. Gesprekken met leerkrachten en goede en regelmatige informatie binnen een school over de voortgang van het project loont om de betrokkenheid bij het project te vergroten. Ook een officieel startmoment helpt hierbij. De betrokkenheid van leerlingen wordt het meest gestimuleerd als ze mogen meestemmen over het ontwerp. Voor de voortgang is het uiterst

belangrijk dat bij het samenstellen van het projectteam goed gelet wordt op diversiteit en alle geledingen van leerlingen tot en met gemeenteambtenaren worden betrokken en dat de “trekker” enthousiaste en deskundige mensen aan zich bindt. In het project wordt een grote rol toegekend aan de leerlingen, onder andere geïnstitutionaliseerd via een schoolpleinactieteam (SAT). Op alle scholen zijn leerlingen in meer of mindere mate betrokken geweest bij het gezonde schoolpleinproject.

Internet wordt veel gebruikt om inspiratie op te doen, maar dat gebeurt ook via het bezoeken van andere gezonde schoolpleinen. Het netwerk van Jantje Beton wordt veel gebruikt om ontwerpers te vinden, waarbij een goede prijs-kwaliteitverhouding belangrijk is bij de keuze. Het voorlopige ontwerp en de begroting zijn vaak twee verschillende zaken. Vaak past het ontwerp niet direct binnen de begroting. Er wordt dan onderhandeld, het ontwerp wordt aangepast of er wordt gezocht naar extra financiële bijdragen. **De 70 scholen weten in totaal bijna € 1,4 miljoen extra te vinden voor de realisatie van de Gezonde Schoolpleinen, bovenop het totale GSP-subsidiebedrag van € 3,5 miljoen.** Het merendeel wordt door het eigen school/bestuur opgebracht, maar ook via de gemeente en via subsidies en overige fondsen. De aannemer/hovenier wordt meestal gekozen op basis van een goede reputatie over groen schoolplein en ervaring met herinrichting van buitenruimte. Het aanleggen van het gezonde schoolplein wordt meestal door een aannemer/hovenier of andere professionals gedaan. Leerlingen, ouders en leerkrachten hebben gemiddeld een beperkt aandeel bij de realisatie van het schoolplein en inwoners uit de buurt nog minder. Vaak is de reden dat de aanleg in de zomervakantie gebeurt. Na de realisatie blijft het van belang om ouders, buurtbewoners en leerkrachten te blijven betrekken bij een gezond schoolplein. Dit wordt meestal gedaan door buitenschoolse activiteiten te organiseren op het schoolplein, het schoolplein open te stellen voor buurtactiviteiten en regelmatig stukjes te schrijven over het gezonde schoolplein via sociale media en/of buurtkrant. De meeste Icoonscholen hebben een beheer- en onderhoudsplan, waarbij het beheer en onderhoud van het schoolplein veelal wordt uitbesteed. Maar leerlingen, leerkrachten, ouders en in beperkte mate buurtbewoners helpen ook mee.

De periode van start tot oplevering van het gezonde schoolplein duurt circa 1,5 jaar. Bij een meerderheid van de respondenten van de Icoonscholen is geen vertraging genoemd.

Belemmerende factoren zijn zowel intern als extern van karakter. Intern belemmerende factoren zijn echter vaak persoonlijk van aard en moeilijk te veranderen. Wel blijkt te weinig tijd soms een belemmerende factor te zijn. Externe factoren lijken soms buurtbewoners te zijn die zich niet betrokken voelen of niet geïnteresseerd zijn en gemeenten met belemmerende regelgeving en/of restricties waardoor de planning onder druk komt te staan. Ook lijkt het ontwerp van een nieuw gezond schoolplein soms een dusdanige hoge kwaliteit te bevatten, dat het budget een belemmerende factor is.

De interne en externe factoren liggen vaak buiten de invloedssfeer van de ondersteunende partners en/of scholen om er aangrijpingspunten voor sturing voor te formuleren. Maar er kan wel op gewezen worden bij de start van het project.

Ad 2 Resultaten van de doelstellingen

Er zijn drie doelstellingen geformuleerd:

- a. Alle 70 Icoonscholen hebben eind 2016 een gezond schoolplein gerealiseerd.
- b. Minimaal 1/3 van de 70 scholen bevindt zich in een JOGG-wijk en/of achterstandswijk.
- c. Alle 70 gezonde scholen hebben eind 2016 een of meer themacertificaten van het vignet Gezonde School behaald.

De drie doelstellingen die betrekking hebben op de 70 Icoonscholen zijn allemaal gehaald.

Het vignet “Bewegen en groen” is het meest gehaald, gevolgd door het vignet “Welbevinden en sociale veiligheid / sociaal-emotionele ontwikkeling” en het vignet “Voeding”. Gemiddeld zijn er per Icoonschool twee themacertificaten gehaald.

Uitgangspunten:

Belangrijke uitgangspunten zijn dat het gezonde schoolplein bewegen stimuleert en groene elementen bevat. Resultaten hierover zijn te vinden in het rapport Interventiestudie Gezonde Schoolpleinen (De Vries et al. 2017). Wel blijkt uit het onlineonderzoek dat de meeste respondenten van de 70 Icoonscholen zeer tevreden zijn met het nieuwe gezonde schoolplein.

Ook de andere uitgangspunten hebben de 70 Icoonscholen gehaald. De meeste respondenten van de Icoonscholen hebben de workshop buitenlokaal gevolgd en de ideeën opgenomen in het project. Ze geven aan dat het buitenlokaal ook gebruikt wordt. Wel blijkt uit de diepte-interviews dat er veel energie op het gebruik van het buitenlokaal moet worden gezet. Verwacht wordt dat het gebruik zal toenemen als er meer voorlichting komt en het buitenlokaal in het lesprogramma wordt opgenomen. In de meeste gevallen wordt een gezond schoolplein samen met leerlingen ingericht, onderhouden en beheerd.

Ad 3 Ambassadeursrol, inspiratie, vignet

De ambassadeursrol van de Icoonscholen is beperkt. De ambassadeursrol van de scholen met een nieuw schoolplein wordt vooral ingevuld door rondleidingen aan docententeams of ambtenaren van gemeenten te geven. Ook worden andere scholen in de omgeving uitgenodigd bij de opening. De ambassadeursrol wordt als iets extra's beschouwd, wat ook tijd en energie vergt. Men ziet het meer als een taak van de gemeente om andere scholen in contact te brengen met de Icoonscholen. Van de inspiratiescholen is 7% en uit de landelijke enquête blijkt dat 13% geïnspireerd is door een Icoonschool.

Er zijn drie doelstellingen geformuleerd die betrekking hebben op andere scholen:

- d. In 2016 zijn andere scholen geïnspireerd om ook een gezond schoolplein te realiseren;
- e. Eind 2016 is 80% van alle scholen in Nederland geïnformeerd over de voordelen van een gezond schoolplein;
- f. 80% van alle scholen in Nederland is op de hoogte van de mogelijkheden van het vignet Gezonde School.

De drie doelstellingen die betrekking hebben op andere scholen zijn niet allemaal gehaald. Hieronder wordt beschreven welke doelstelling al dan niet gehaald is.

d) In 2016 zijn andere scholen geïnspireerd om ook een gezond schoolplein te realiseren.

Er zijn veel communicatie-uitingen en inspiratieacties geweest, deels door de Icoonscholen, maar vooral door de ondersteunende partners. Informatie krijgen over de voordelen van een gezond schoolplein wordt als het meest inspirerend gezien, maar ook het zien van voorbeeldpleinen, het leren van de ervaring van een school die al een gezond schoolplein heeft en het bijwonen van regiobijeenkomsten. Inspirerend is ook het meedoen aan een buitenlesdag. Van de inspiratiescholen zegt 72% "iets" te willen met een gezond schoolplein. Dit "iets" bestaat uit het feit dat ze plannen hebben om een gezond schoolplein te gaan ontwikkelen, zelfs al bezig zijn of al een gezond schoolplein bezitten. Het landelijke beeld ziet er iets anders uit, maar toch zegt bijna de helft van alle scholen in Nederland met gezonde schoolpleinen bezig te zijn via plannen, zelfs al bezig zijn of al een gezond schoolplein te bezitten. Uit de rapportage van Jantje Beton blijkt dat meer dan 100 scholen van de provincie, gemeente of lokaal bestuur de mogelijkheid krijgen aan hun Gezonde Schoolplein te gaan werken.

Mbo-scholen zeggen significant vaker dat ze geen plannen hebben om een gezond schoolplein te realiseren. Po-scholen blijken al vaker de kenmerken beweegvriendelijk, rookvrij en buiten schooltijd toegankelijk gerealiseerd te hebben dan vo-scholen en mbo-scholen. Mbo-scholen hebben vaker geen plannen voor deze kenmerken, behalve bij het rookvrij maken van het schoolplein. Mbo-scholen hebben relatief vaker plannen hiervoor. Opvallend is ook dat mbo-scholen in verhouding vaak geen plannen hebben voor een buitenlokaal of leerlingen betrekken bij het beheer en onderhoud van het schoolplein. Er wordt gesteld dat de gezonde schoolpleinaanpak meer gericht is op basisscholen en minder op mbo-scholen.

Voor een meerderheid van de scholen is het moeten voldoen aan alle kenmerken geen reden om *niet* een gezond schoolplein te willen, zowel landelijk als bij de inspiratiescholen. Er is landelijk gezien ook geen verschil in mening tussen de type scholen. Het blijkt voor een meerderheid van de scholen die *geen* gezond schoolplein willen, lastig te zijn om het schoolplein ook buiten schooltijd toegankelijk te maken. Ook het ontwikkelen van een buitenlokaal vindt men lastig. Een overgoot deel van de Nederlandse scholen die *geen* gezond schoolplein willen omdat ze niet aan alle kenmerken kan voldoen, zou wel positief zijn als ze niet aan alle kenmerken zou moeten voldoen. Er is hierin geen onderscheid tussen het type school. Toch is het meest genoemde knelpunt dat er geen budget is. Maar ook dat het schoolplein te klein is of dat men andere zaken belangrijker vindt.

Er is een potentieel voor meer gezonde schoolpleinen. De helft (51%) van alle Nederlandse scholen kan in de toekomst een gezond schoolplein hebben volgens de kenmerken van een gezond schoolplein. Dit kan nog meer worden als niet alle kenmerken verplicht zouden zijn.

Uit de landelijke steekproef blijkt namelijk dat 36% van de scholen zegt het schoolplein (geheel) niet uitnodigend te vinden om te spelen/bewegen en een derde vindt het wel (zeer) uitnodigend. Bij de inspiratiescholen vindt 27% het (geheel) niet uitnodigend om te spelen/bewegen en 41% (zeer) uitnodigend.

e) Eind 2016 is 80% van alle scholen (po, vo en mbo) in Nederland geïnformeerd over de voordelen van een gezond schoolplein.

Alle communicatie-uitingen en inspiratieacties hebben ertoe geleid dat uit de landelijke vragenlijst blijkt dat 55% van de Nederlandse scholen weleens van het project gezond schoolplein heeft gehoord.

De doelstelling dat 80% van de scholen (po, vo en mbo) geïnformeerd is over de voordelen van een gezond schoolplein lijkt dus niet gehaald. De voordelen van een gezond schoolplein worden echter wel ondersteund. De inspiratiescholen en de Nederlandse scholen vinden de meeste kenmerken van een gezond schoolplein (zeer) belangrijk. Het rookvrij zijn haalt met 87% de hoogste score. Maar ook het beweegvriendelijk zijn/uitnodigen tot bewegen (75%) en het groen zijn (71%), vinden de meeste scholen (zeer) belangrijk.

f) 80% van alle scholen in Nederland is op de hoogte van de mogelijkheden van het vignet Gezonde School.

Uit de landelijke vragenlijst blijkt dat 83% van de scholen weleens gehoord heeft van het vignet Gezonde school. **De doelstelling dat 80% van alle scholen in Nederland op de hoogte is van de mogelijkheden van het vignet Gezonde School, is gehaald.** Van de scholen die bekend zijn met het vignet Gezonde School, heeft een meerderheid (54%) het gehaald of van is het plan te gaan halen; 26% heeft een vignet gehaald, 14% is ermee bezig en eveneens 14% heeft het vignet nog niet aangevraagd, maar is het wel van plan. Er zit nog potentiële groei in het aantal scholen dat een vignet wil halen als ze er de tijd voor kunnen vinden of weten hoe het moet. Het certificaat "Voeding" is het meest gehaald, gevolgd door "Bewegen en sport" en "Welbevinden en sociale veiligheid".

De inspiratiescholen zijn gemiddeld redelijk neutraal in hun opvatting dat een school alleen een gezond schoolplein kan hebben als het vignet Gezonde School is gehaald. Een deel vindt het (zeer) belangrijk en een deel (totaal) niet belangrijk. Bijna 20% van de inspiratiescholen heeft het vignet gehaald, is er al aan begonnen of heeft daar plannen voor. Ongeveer 6% van de inspiratiescholen zegt dat het voor hun lastig is om het vignet te halen.

Ad 4 Effecten

Het nieuwe gezond schoolplein wordt door leerlingen gebruikt en stimuleert daarmee de beweging.

De hoge tevredenheidsscore die de respondenten geven aan de gerealiseerde gezonde schoolpleinen stemt hoopvol op toekomstig gebruik. Alleen bij mbo-scholen kan het rookverbod tot minder gebruik leiden. Bij dit type scholen lijkt het erop dat meer zitgelegenheden belangrijk zijn om leerlingen naar buiten te krijgen. Het gezonde schoolplein wordt zodoende gebruikt voor ontspanning en niet voor inspanning of meer bewegen. Bij de meerderheid van de Icoonscholen wordt het nieuwe schoolplein ook gebruikt als buitenlokaal.

Uit de diepte-interviews blijkt dat de vier basisscholen positief zijn over de fysieke effecten van het gezonde schoolplein: kinderen hangen minder, kinderen vervelen zich minder, kinderen bewegen meer. Echnaton meldt dat leerlingen minder druk in en na de pauzes zijn. Bij ROC Ede valt het gebruik nog wat tegen.

Bij drie van de vier basisscholen (St. Bonifatiuschool, Driesprong en De Cirkel) worden zichtbare veranderingen waargenomen over sociaal-emotionele effecten na realisatie van het gezonde schoolplein en de situatie hiervoor. Op de Driesprong worden minder opstootjes waargenomen. Twee andere basisscholen (St. Bonifatiuschool en De Cirkel) waarschuwen voor negatieve sociaal-emotionele effecten; een nieuwe speellocatie op een gezond schoolplein kan meer leerlingen aantrekken dan de speellocatie aankan, waardoor er hiërarchie tussen kinderen kan ontstaan. Echnaton meldt dat juist de drukke kinderen gestimuleerd worden om naar buiten te gaan om hun energie kwijt te kunnen en daardoor minder op een verkeerde manier hun energie uiten.

Volgens leerkrachten van vier basisscholen zijn geen zichtbare of meetbare veranderingen waargenomen over verbeterd concentratievermogen of verbeterde leerprestaties. Bij ROC Ede wordt aangegeven dat door gebruik te maken van het gezonde schoolplein als buitenleslokaal, de leerlingen toch wat meer werden geprikkeld en zodoende konden ze hun concentratie langer vasthouden.

7.3 Aanbevelingen

Scholen

Scholen die ook een gezond schoolplein willen, moeten vooral zoeken naar enthousiaste leerlingen, leerkrachten en ouders, maar ook dat van het begin af aan alle geledingen in het project deelnemen. Daarbij moet vooral gekeken worden naar de competenties van mensen waardoor je ze ook kunt aanspreken om mee te helpen. Belangrijk is ook dat er een duidelijk doel of visie achter het geheel zit en dat je deelnemers ook faciliteert in tijd. Belangrijk is ook dat moet worden gezorgd voor een goede (interne) communicatie. Zorg voor draagvlak bij leerlingen, leerkrachten en ouders (maar ook in de buurt en bij de gemeente). Verdeel de taken en maak deelnemers daar verantwoordelijk voor.

Sluit het proces van een Gezond Schoolplein aan op het reguliere schoolproces en informeer elkaar tijdig. Het neerzetten van een duidelijke organisatiestructuur en taak- en bevoegdheidsverdeling is vooral aan de orde in grotere, complexe structuren. Op mbo's of grote scholen heeft opdeling van taken en verantwoordelijkheden als prettig neveneffect dat er meteen meerdere probleemeigenaren ontstaan, ingegeven vanuit hun interesse of vakgebied. Bij basisscholen gaat het opdelen van taken vaak niet op. Leerkrachten hebben uren om les te geven, hun primaire doel blijft onderwijs geven. De leerkracht die zich inzet naast een directeur doet dat vanuit bevoegdheid. Ondersteunende partners, zoals de GGD, zouden leerkrachten kunnen ontlasten als zij een aantal uren financieel vergoeden.

Andere aanbevelingen zijn het blijven betrekken van buurtbewoners, het waarborgen van de openbaarheid van het schoolplein ook buiten schooltijden, het inzetten op het rookvrij maken van het schoolplein bij vooral vo- en mbo-scholen, een gedragen uitvoering van het gezonde schoolplein en zorgen voor handelbare kosten van het beheer, het halen van een vignet Gezonde School en realiseren van een buitenlokaal.

In het ontwerp van het gezonde schoolplein zal er ook meer aandacht moeten zijn om het zwerfvuil op het schoolplein tegen te gaan en om meer schaduwplekken te creëren.

Gemeenten

Een aantrekkelijke ruimte in de directe omgeving van een school heeft een positieve relatie met de aantrekkelijkheid van het schoolplein zelf. Dit betekent voor gemeenten dat zij mee kunnen helpen om deze omgeving aantrekkelijker te maken door bijvoorbeeld deze omgeving te vergroenen. Het is dan ook belangrijk dat een vertegenwoordiging van een gemeente bij de start- en andere fasen betrokken is en meedenkt over de rol die een gemeente hierbij kan spelen. Wellicht kan er dan ook iets gedaan worden aan belemmerende regelgeving en/of restricties en/of op voorhand aangeven vanuit een gemeente wat wel en wat niet kan volgens de regelgeving.

Ondersteunende partners

De beschikbare input ofwel middelen vanuit de ondersteunende partners hebben voor veel scholen een duidelijke meerwaarde. Deze middelen zouden dan ook na 2016 beschikbaar moeten blijven voor scholen die dan een gezond schoolplein willen ontwikkelen. Ook het organiseren van regiobijeenkomsten om de voordelen van een gezond schoolplein te laten zien, helpen bij het stimuleren van een gezond schoolplein. Er is bijvoorbeeld behoefte om meer uitleg te krijgen wat een buitenlokaal is en wat je ermee kunt doen. Ook voorlichting op directieniveau zou kunnen helpen om meer steun te krijgen voor een gezond schoolplein.

De hulp van de ondersteunende partners valt weg na beëindiging van het gehele project. Gezien het belang van de ondersteunende partners zou gedacht moeten worden aan een vervolgtask voor startende scholen na 2016. Het blijkt namelijk dat van de inspiratiescholen een substantieel deel zegt behoefte te hebben aan ondersteuning bij het realiseren van een gezond schoolplein. Bij de landelijke

steekproef zegt 20% van de scholen behoefte te hebben aan ondersteuning. Individuele ondersteuning scoort hoger dan een landelijke helpdesk.

Het onderdeel gezond schoolplein van de Website www.gezondschool.nl moet een apart deel hebben dat speciaal voor vo- en mbo-scholen is ontwikkeld.

Een gebruiksvriendelijke informatiefolder over de resultaten van het project Gezonde Schoolpleinen kan helpen om andere scholen te inspireren en te letten op de valkuilen en mogelijkheden bij de ontwikkeling van een gezond schoolplein.

Literatuur

- Goossen Martin, Marcel Pleijte, Josine Donders en Sjerp de Vries, 2015. Voortgangsrapportage Gezonde Schoolpleinen 2014. Monitor van 70 Icoonscholen. Wageningen, Alterra Wageningen UR (University & Research centre), Alterra-rapport (intern)
- Goossen Martin, Marcel Pleijte, Josine Donders en Sjerp de Vries, 2016. Monitor proces Gezonde Schoolpleinen van 70 Icoon-scholen. Wageningen, Alterra Wageningen UR (University & Research centre), Alterra-rapport (intern)
- Marcel Pleijte, Martin Goossen en Fransje Langers, 2015. Resultaten 1^e ronde diepte-procesmonitor Gezonde Schoolpleinen 6 Icoonscholen. Alterra-notitie
- Marcel Pleijte, Martin Goossen en Fransje Langers, 2016. Resultaten 2^e ronde diepte-interviews gezonde schoolpleinen 6 Icoonscholen. Alterra-notitie
- Marcel Pleijte, Martin Goossen en Fransje Langers, 2017. Resultaten van derde monitorronde. Alterra-notitie
- Vries, S. de, F. Langers, C.M. Goossen, S.E.M. van Rijn & E. Vlasblom, R.P. Sterkenburg, F.H. Pierik, 2017. Interventiestudie Gezonde Schoolpleinen: Het effect van het herinrichten van schoolpleinen tot gezond schoolplein op leerlingen. Wageningen, Alterra Wageningen UR (University & Research centre), Alterra-rapport

Bijlage 1 Toevoeging definitie gezond schoolplein

Toevoeging waaraan een gezond schoolplein moet voldoen volgens de Nederlandse scholen	Frequentie (N)
Een schone en veilige plek	48
Avontuurlijk, creatief en uitdagend	16
Betaalbaar en duurzaam (kijkend naar onderhoud)	11
Overzichtelijk en transparant	11
Genoeg ruimte	10
Afgestemd zijn op doelgroepen en verschillende speelbehoeften: rauwers, douwers, schouwers en bouwers	9
Sport en veilig spelelementen (natuurlijk)	9
Bestand tegen vandalisme	8
Een plek waar je een beetje kunt hangen/chillen en eten	7
Maatschappelijk bewustzijn vergroten door de omgeving te betrekken	5
Meer focus op de MBO-student in de gestelde eisen	5
Aantrekkelijke plek om te zijn, aangenaam, sfeervol, gezellig etc.	4
Gevarieerd zodat alle leerlingen een plek hebben om te spelen. Van rustige plekken om te ontspannen tot plekken waar intensief gespeeld kan worden.	4
Leerlingen in verbinding brengt met natuur/eetbaar groen	4
Directie en team is betrokken bij ontwikkelen schoolplein (vooral docent bewegingsonderwijs!)	2
Geeft mogelijkheden tot betekenisvolle lessen	2
Onderhoud door gemeente	2
Ook aantrekkelijk voor docenten	2
Ook plek voor de ouders die met de kleine kinderen mee gaan	2
Uitnodigen tot ontdekken en samen spelen	2
Activiteiten/workshops bewegen aanbieden	1
Drug- en alcoholvrij als het buiten schooltijd toegankelijk is	1
Er een wateraftappunt moet zijn voor water drinken, fruitbomen?	1
Kunst	1
Onderdeel van IKC	1
Voldoende schaduw, WiFi verbinding, zitgelegenheid, prullenbakken die functioneel zijn, gemakkelijk schoon te houden	1

Bijlage 2 Onlinevragenlijst

Vragenlijst online

Deze vragenlijst heeft drie onderdelen:

- Deel I gegevens van School en invuller van deze vragenlijst
- Deel A inventarisatie huidig/oude schoolplein
- Deel B monitoringsvragen over het project Gezond Schoolplein

Als uw school nog niet, of in december is gestart met het Gezonde Schoolpleinproject, zijn alleen de eerste twee delen van de vragenlijst voor u relevant. U kunt dit aan het einde van deel II aangeven, u komt dan automatisch bij de slotvraag van de vragenlijst.

Op elke vraag is één antwoord mogelijk, tenzij staat aangegeven dat er meer antwoorden mogelijk zijn.

Deel I Gegevens school en invuller vragenlijst

1 Naam school:

2 Gemeente (waar de school zich bevindt):

3 Naam invuller van deze vragenlijst:

4 Wat is uw functie/rol op de school?

- Buurtbewoner
- Leerling
- Ouder
- Leerkracht
- Schoolleiding
- anders, namelijk.....

5 Schooltype:

- PO
- VO
- MBO

Deel A Inventarisatie huidig/oude schoolplein

In dit gedeelte stellen wij een aantal vragen om de uitgangssituatie van uw schoolplein goed vast te leggen. Als u al een nieuw schoolplein heeft gerealiseerd, dan vragen wij u om terug te denken hoe de situatie was voor de periode van het Gezonde Schoolpleinproject

6 Wat is uw opvatting over de grootte van het schoolplein?

- Te groot voor het aantal leerlingen dat gelijktijdig buiten is
- Te klein voor het aantal leerlingen dat gelijktijdig buiten is
- Precies goed voor het aantal leerlingen dat gelijktijdig buiten is

7 Op welke wijze is het schoolplein begrensd?

- vrijwel overal met een metalen hekwerk
- vrijwel overal met groene struiken
- een combinatie van een hekwerk en groen
- overig, namelijk.....

8 Hoeveel DIVERSE vaste speeltoestellen staan er op het schoolplein? (zoals schommel, wipwap, klimtoestel, tafeltennistafel e.d., of zaken als voetbal (kooi, doelen) skatebaan)

Aantal verschillende typen vaste speeltoestellen:

9 Hoe is over het algemeen de staat van onderhoud van de toestellen?

- goed
- redelijk
- slecht

10 Hoeveel DIVERSE vaste speelaanleidingen zijn aanwezig? (zandbak, gekleurde tegels, boomstam, belijning voor spelen, kruip- en sluippaadjes etc.)

Aantal verschillende typen vaste speelaanleidingen:

11 Hoeveel diverse losse speelmaterialen zijn aanwezig? (ballen, karren, skateboards etc.)

Aantal verschillende typen losse speelmaterialen:

12 Hoeveel overige DIVERSE inrichtingselementen zijn aanwezig op het schoolplein?

(bankjes, picknicktafel, kunstwerk, afvalbakken, fietsenstalling etc.)

Aantal verschillende typen inrichtingselementen op het schoolplein:

13 Is er begroeiing aanwezig op het schoolplein?

- ja
- nee

14 Welke begroeiing is aanwezig op het schoolplein zelf?

- grasveld
- bomen
- struiken
- bloemenperk
- moes-of kruidentuin
- fruitbomen
- fruitstruiken
- zaaibakken
- anders, namelijk.....

15 Is het aanwezige groen 'kijkgroen' (groen waar je alleen naar kunt kijken en niet mee spelen) of kunnen de leerlingen er ook op, of in spelen?

- het groen is alleen 'kijkgroen'
- een klein deel van het groen is 'speelgroen'
- een groot deel van het groen is 'speelgroen'
- al het groen is 'speelgroen'

16 Zijn er zowel zon- als schaduwplekken op het schoolplein van de school?

- alleen zonplekken
- alleen schaduwplekken
- voldoende schaduwplekken bij zonnig weer
- onvoldoende schaduwplekken bij zonnig weer

17 Is er zwerfvuil te vinden op de schoolplein?

- nee
- ja, op sommige plekken
- ja, op veel plekken

18 Zijn er in op het schoolplein plekken om te roken?

- nee, dat is ook niet toegestaan
- nee, maar roken is wel toegestaan
- ja

19 Hoe aantrekkelijk vindt u het huidige plein (of was het plein) voor de leerlingen om uitgedaagd te worden om te spelen/bewegen?

geheel niet aantrekkelijk zeer aantrekkelijk

20 In hoeverre is het schoolplein rustig gelegen? (weinig drukte en/of bedrijvigheid en weinig verkeerslawaaï)

heel rustig gelegen zeer onrustig gelegen

21 Oogt de omgeving van het schoolplein groen of stenig?

(NB: indien de speelruimte een binnenplaats betreft, of indien de omgeving niet zichtbaar is vanaf de speelruimte, is deze vraag niet van toepassing)

0 niet van toepassing (ga door naar vraag)

erg groen erg stenig n.v.t.

22 Is de school al gestart met het Gezonde Schoolpleinproject?

0 nee

0 ja, maar pas in december

0 ja, in september of eerder

Deel B Monitoringsvragen over het project Gezond Schoolplein

De volgende vragen gaan over verschillende onderdelen van het proces die doorlopen kunnen worden bij het realiseren van een Gezond schoolplein. Als uw school met een bepaald onderdeel (nog) niet bezig is geweest kunt u dit aangeven.

START

Wilt u onderstaande vragen beantwoorden als u in dit deel van het proces zit of reeds heeft gehad.

23 Wie was de voornaamste initiatiefnemer bij de aanvraag van een gezond schoolpleinproject?

0 directeur/trice

0 ouderraad

0 leerkracht

0 leerling

0 buurtbewoner

0 overig

24 Wat zijn de redenen om te kiezen voor een gezond schoolplein (meer antwoorden mogelijk)?

0 voorziet in behoefte om zich te profileren vanuit concurrentieoverwegingen met andere scholen

0 er is nu subsidie beschikbaar

0 er is nu ondersteuning vanuit Jantje Beton/IVN/GGD beschikbaar

0 uitdagen om te bewegen

0 leerlingen blijven langer op school en dat vraagt om meer variatie van het schoolplein

0 leerlingen in contact brengen met gezondheid

0 educatieve reden met betrekking tot gezond leven

0 leerlingen spelen dan beter samen

0 beter contact met de buurt

0 anders, namelijk.....

25 Op welke wijze bent u geïnspireerd om een aanvraag in te dienen voor een gezond schoolpleinproject (meer antwoorden mogelijk)?

- kreeg folder over gezond schoolplein
- hoorde het via de media
- door zelf te zoeken op website en/of zoekmachines
- hoorde het van anderen (ouders, leerkrachten, andere scholen)
- actief benaderd door Jantje Beton/IVN en/of GGD
- anders, namelijk.....

26 Wat heeft de initiatiefnemer ondernomen om de betrokkenheid van anderen te stimuleren? (meer antwoorden mogelijk)

- gesproken met ouders
- gesproken met leerkrachten
- gesproken met de leerlingen
- gesproken met buurtbewoners
- gesproken met BSO
- gesproken met een gemeenteambtenaar
- we zijn naar andere scholen gegaan
- we hebben Jantje Beton/IVN/GGD uitgenodigd om een verhaal te houden
- website/producten bekeken van ondersteunende organisaties als Jantje Beton,IVN en GGD
- overig, namelijk.....

27 Wat heeft het initiatief om betrokkenheid bij anderen te stimuleren het meest opgeleverd?

- een goed functionerend projectteam dat de hele periode actief is
- een projectteam met wisselende projectleden
- een niet al te actief projectteam
- enthousiasme over het project bij velen
- enthousiasme over het project bij een enkeling
- synergie en afstemming met andere lopende project en ideeën
- het heeft weinig opgeleverd
- anders, namelijk.....

28 Waarop heeft u het meest gelet bij de samenstelling van het projectteam?

- niet van toepassing, school heeft nog geen projectteam
- goed gelet op chemie tussen mensen
- goed gelet op deskundigheid
- goed gelet op vaardigheden
- goed gelet op competentie (creatief etc.)
- overig, namelijk.....
- nergens op, we waren blij dat er mensen cq leerlingen zich aanmelden
- niet specifiek op iets gelet

29 Wat voor tips heeft u om een goed functionerend projectteam samen te stellen?

-

30 Zijn de ouders, leerlingen en leerkrachten in het projectteam mensen die meestal meedoen met schoolactiviteiten?

- ja
- deels
- nee

31 Wie is het meest stimulerend, neemt het voortouw in het projectteam?

- ontwerper
- leerkracht
- leerlingen
- directeur
- gemeenteambtenaar
- ouder
- alle projectleden
- medewerker van Jantje Beton/IVN/GGD
- anders, namelijk.....

32 Hoe is de informatie in de startfase naar anderen (ouders, leerlingen) over het project geregeld?

- de leerkracht vertelt er over in de klas
- via mails naar de ouders en/of leerlingen
- informatieboekje maken
- bijeenkomst organiseren
- via speciale website
- via facebook
- anders, namelijk.....

33 Wat levert de informatie naar anderen op?

- we krijgen veel feedback (positieve opmerkingen, opbouwende kritiek)
- men voelt zich betrokken
- men wil meedoen met het project
- we krijgen klachten dat de informatie over het project niet goed is
- het levert niet veel op
- anders, namelijk.....

34 Hoe heeft u de identiteit/uitgangspunten van de school gewaarborgd in de visie?

- via de startworkshop met Jantje Beton/IVN/GGD
- projectteam heeft het visitekaartje ingevuld
- visie is getoetst aan onze identiteit/uitgangspunten van de school
- identiteit/uitgangspunten van de school zijn niet specifiek in de visie opgenomen
- anders, namelijk.....

35 Heeft u een "officieel" startmoment gehad?

- ja
- nee

36 Heeft de startactiviteit een meerwaarde gehad?

- nee
- ja, leerlingen zijn hierdoor meer betrokken
- ja, ouders zijn hierdoor meer betrokken
- ja, buurtbewoners zijn hierdoor meer betrokken
- ja, de gemeente is hierdoor meer betrokken
- anders, namelijk.....

ANALYSE EN IDEEEN

37 Is er een SchoolpleinActieTeam?

- Nee, de school is nog niet zover
- Ja

38 Wie is het meest stimulerend, neemt het voortouw in het Schoolpleinactieteam?

- ontwerper
- leerkracht
- leerlingen
- directeur
- gemeenteambtenaar
- ouder
- alle projectleden
- medewerker van Jantje Beton/IVN/GGD
- anders, namelijk.....

39 Wat zorgt volgens u het meest voor betrokkenheid bij de leerlingen ?

- we hebben de instructies in het Doe-boekje gevolgd/pleintijdlijn gemaakt
- we geven veel informatie over de voortgang
- leerlingen mogen meestemmen over het ontwerp
- anders, namelijk.....

40 Op welke wijze zijn de leerlingen betrokken bij de fase van ideeën en ontwerp?

- leerlingen hebben zelfstandig een "droombeeld" opgesteld
- leerlingen hebben met behulp van docent(en) een "droombeeld" opgesteld
- leerlingen hebben samen met de ontwerper een "droombeeld" gemaakt
- ontwerper heeft min of meer zelfstandig een "droombeeld" gemaakt
- anders, namelijk.....

41 Op welke manier hebben jullie inspiratie opgedaan voor het nieuwe schoolplein?

- andere pleinen bezocht
- via internet naar gezonde schoolplein voorbeelden gezocht
- niet naar inspiratie gezocht
- anders, namelijk.....

42 Zijn en/of waren er vooraf randvoorwaarden door het schoolbestuur gesteld bij het nieuwe schoolplein, buiten de "verplichte" onderdelen zoals dat het schoolplein uitdagend voor bewegen en rookvrij moet zijn en te gebruiken als buitenlokaal?

- nee
- ja, over het budget
- ja, over ondergrond
- ja, type groen
- ja, rekening gehouden met het werk en de kosten van beheer en onderhoud
- ja, anders, namelijk.....
- 1
- 2
- 3

43 Hebben de docenten een workshop gevolgd bij IVN over lesmateriaal buiten en wat heeft dat opgeleverd?

- nee, geen workshop gevolgd
- ja, opgenomen bij de ideevorming van gezond schoolplein
- ja, maar tot nu toe is het nog geen onderdeel van het project
- ja, maar op het schoolplein is geen ruimte voor een leslokaal buiten
- ja, maar we kunnen er niets mee

44. Heeft de school al een ontwerper in de arm genomen?

- Ja
- Nee

45 Hoe bent u in contact gekomen met de ontwerper?

- netwerk van Jantje Beton
- gemeente
- een enthousiaste ouder
- eigen initiatief
- Anders, namelijk.....

46 Hoe belangrijk waren onderstaande criteria om tot een keuze te komen voor een ontwerper?

criterium	zeer onbelangrijk	onbelangrijk	neutraal	belangrijk	zeer belangrijk
Goedkoopste					
goede prijs/kwaliteitverhouding					
Ervaring met samenwerking met leerlingen					
Ervaring met herinrichting van buitenruimte					
Duurzaam materiaalgebruik					
goede reputatie omtrent groen schoolplein					
reeds bestaande contacten					
anders, namelijk.....					

47 Voldeed het eerste schetsontwerp van de ontwerper waarin de dromen van leerlingen, docententeam en projectteam zijn verenigd?

- ja
- ja, maar er ontbrak een financiële vertaling
- ja, maar het was te duur
- nee
- niet van toepassing, er ligt nog geen schetsontwerp

48 Wat heeft u toen gedaan?

- nieuwe schets gemaakt met dezelfde ontwerper
- nieuw droombeeld cq programma van eisen opgesteld
- nieuwe ontwerper gezocht
- financiële vertaling gemaakt
- extra budget geregeld
- elementen er uit gehaald om het kostendekkend te maken

49 Is er al een voorlopig ontwerp gemaakt?

- Ja
- nee

50 Wat betekent het voorlopig ontwerp voor de begroting?

- voorlopig ontwerp past volledig binnen de begroting
- voorlopig ontwerp aangepast zodat het binnen de begroting past
- bezuinigd door meer hergebruik van bestaand materiaal
- goedkoper materiaal gebruikt
- onderhandeld over de kosten met de aannemer/hovenier
- extra financiële bijdrage van vrijwilligers gevraagd
- extra financiële bijdrage via markten (rommelmarkt, plantenverkoop etc.) verkregen
- extra financiële bijdrage via sponsoring verkregen
- extra financiële bijdrage via een sponsorloop verkregen
- extra financiële bijdrage via verkoop van knutselwerken verkregen
- extra financiële bijdrage via de gemeente verkregen
- anders, namelijk.....

51 Heeft de school al een aannemer/hovenier in de arm genomen?

- Ja
- nee

52 Hoe belangrijk waren onderstaande criteria om tot een keuze te komen voor een aannemer/hovenier?

Criterion	zeer onbelangrijk	onbelangrijk	neutraal	belangrijk	zeer belangrijk
Goedkoopste					
goede prijs/kwaliteitverhouding					
Ervaring met samenwerking met leerlingen					
Ervaring met herinrichting van buitenruimte					
Duurzaam materiaalgebruik					
goede reputatie omtrent groen schoolplein					
reeds bestaande contacten					
anders, namelijk.....					

53 Is het nieuwe schoolplein al gerealiseerd?

- Ja
- nee

54 Wat heeft u gedaan om hulp te krijgen bij het aanleggen van het nieuwe schoolplein?

- een speciale dag/week georganiseerd
- oproep geplaatst via email, facebook, wijkorgaan etc. om mee te helpen
- direct aan een aantal leerlingen/ouders/leerkrachten gevraagd om mee te helpen
- men bood zich spontaan aan om te helpen
- anders, namelijk.....

55 Wie en met welk aandeel heeft meegeholpen met de realisatie van het nieuwe schoolplein? (totaal moet 100% zijn)

	Realisatie
Aandeel Leerlingen	...%
Aandeel ouders	...%
Aandeel buurtbewoners	...%
Aandeel leerkrachten	...%
Aandeel aannemer/hovenier	...%
Aandeel andere professionele hulp	...%
Aandeel plantsoenendienstmedewerkers	...%
Totaal	100%

56 Is er een beheer- en onderhoudsplan opgesteld?

- nee
- ja
- anders

57 Wie en met welk aandeel wordt meegeholpen met het beheer en onderhoud? (totaal moet 100% zijn)

	beheer en onderhoud
Aandeel Leerlingen	...%
Aandeel ouders	...%
Aandeel buurtbewoners	...%
Aandeel leerkrachten	...%
Aandeel aannemer/hovenier	...%
Andere professionele hulp	...%
Aandeel plantsoenendienstmedewerkers	...%
Totaal	100%

58 Wordt het nieuwe schoolplein door leerlingen en kinderen uit de buurt gebruikt buiten schooltijden?

- nee
- ja alleen door de leerlingen
- door leerlingen en buurtkinderen
- weet niet

59 Wat is de mening over het nieuwe gezonde schoolplein?

	zeer ontevreden	ontevreden	neutraal	tevreden	zeer tevreden	n.v.t.
Leerlingen zijn:						
Buurtkinderen zijn:						
Docenten zijn:						

60 Wordt het nieuwe schoolplein en/of schoolomgeving gebruikt door leerkrachten als buitenlokaal ?

- nee, wordt niet gebruikt als buitenlokaal
- ja, namelijk.....

61 Waarom wordt het nieuwe schoolplein niet als buitenlokaal gebruikt?

- we weten niet hoe we dat moeten doen
- we hebben nog geen lesplan voor het buitenlokaal
- er is geen ruimte/geen voorziening voor een buitenlokaal
- buitenlokaal is niet opgenomen in het ontwerp en/of inrichting
- het buitenlokaal bevindt zich niet op ons schoolplein
- anders, namelijk.....

62 Zijn andere scholen in de omgeving uitgenodigd bij de opening en wat heeft dat opgeleverd?

- nee
- ja, ze zijn gekomen en willen ook een gezond schoolplein
- ja, ze zijn weliswaar niet gekomen maar vragen wel hoe wij het gedaan hebben
- ja, maar geen reactie gehad

63 Hoe heeft uw school de ambassadeursrol naar andere scholen in de omgeving ingevuld met betrekking tot gezonde schoolpleinen?

- via open dagen/informatie bijeenkomsten
- via schoolwerkbezoeken van stichtingsbesturen
- via rondleidingen aan docententeams of ambtenaren gemeenten
- nog niet ingevuld

64 Is er een gezond schoolplein vignet aangevraagd?

- ja (einde vragenlijst)
- nee
- nog niet, zijn we mee bezig

65 Wat is de reden dat het nog niet is aangevraagd?

- Voor VO en MBO bestaat geen gezond schoolpleinvignet
- we hebben al voldoende vignetten
- we zijn met de GGD bezig om het aan te vragen
- weten niet hoe het moet
- nog geen tijd voor gehad
- we voldoen niet alle criteria
- anders, namelijk.....

Bijlage 3 Antwoorden onlinevragenlijst

Algemeen

Tabel 2 Verdeling functie van de respondenten (meer antwoorden mogelijk)

Functie	Totaal	
	N	%
Buurtbewoner	1	2
Leerling	1	2
Ouder	2	3
Leerkracht	14	25
Schoolleiding	40	70
Gezonde schoolplein coördinator	9	16
Totaal	57	

Tabel 3 Verdeling type scholen

Type school	Totaal	
	N	%
Primair Onderwijs	48	76
Voortgezet Onderwijs	11	18
Middelbaar Beroeps Onderwijs	4	6
Totaal	63	100

Deel A Inventarisatie huidig schoolplein

Wat is uw opvatting over de grootte van het schoolplein?

Opvatting	Totaal	
	N	%
Precies goed voor het aantal leerlingen dat gelijktijdig buiten is	39	62
Te klein voor het aantal leerlingen dat gelijktijdig buiten is	21	33
Te groot voor het aantal leerlingen dat gelijktijdig buiten is	3	5
Totaal	63	100

Op welke wijze is het schoolplein begrensd?

Type begrenzing	Totaal	
	N	%
vrijwel overal met een metalen hekwerk	39	62
een combinatie van een hekwerk en groen	22	35
vrijwel overal met groene struiken	1	2
Openbaar toegankelijke ruimte	1	2
Totaal	63	100

Gemiddelde hoeveelheid aan diverse speelmogelijkheden

Type speelmogelijkheden	gemiddeld
diverse losse speelmaterialen	10,26
diverse inrichtingselementen	4,11
diverse vaste speeltoestellen	3,87
diverse vaste speelaanleidingen	2,56

Hoe is over het algemeen de staat van onderhoud van de toestellen?

Staat van onderhoud toestellen	Totaal	
	N	%
redelijk	27	45
goed	24	40
slecht	9	15
totaal	60	100

Welke begroeiing is aanwezig op het schoolplein zelf?

Type begroeiing	Totaal	
	N	%
bomen	42	84
struiken	34	68
grasveld	21	42
bloemenperk	13	26
moes-of kruidentuin	7	14
fruitbomen	7	14
fruitstruiken	4	8
zaaibakken	4	8
heg van prikkelstruiken	1	2
stroken grond in het verleden tuin	1	2
wilgenhut en vlindertuin	2	4
Zand	1	2
bomen rondom schoolplein	1	2
Notenboom	1	2
Totaal	50	

Is het aanwezige groen 'kijk'-groen (groen waar je alleen naar kunt kijken en niet mee spelen) of kunnen de leerlingen er ook op of in spelen?

Type groen	Totaal	
	N	%
het groen is alleen 'kijk'-groen	29	57
een klein deel van het groen is 'speelgroen'	14	27
een groot deel van het groen is 'speelgroen'	8	16
al het groen is 'speelgroen'	0	0
totaal	51	100

Hoe aantrekkelijkheid is het huidig schoolplein om uitgedaagd te worden om te spelen?

Aantrekkelijkheid huidig schoolplein om uitgedaagd te worden om te spelen	Totaal	
	N	%
Geheel niet aantrekkelijk	24	40
Niet aantrekkelijk	20	33
Neutraal	8	13
Aantrekkelijk	4	7
Zeer aantrekkelijk	4	7
Totaal	60	100

Oogt de omgeving van het schoolplein groen of stenig?

Omgeving schoolplein	Totaal	
	N	%
Erg stenig	20	32
Groen	16	26
Stenig	13	21
Neutraal	9	15
Erg groen	4	6
Totaal	62	100

In hoeverre is het schoolplein rustig gelegen (weinig drukte en/of bedrijvigheid en weinig verkeerslawaaï)?

Rust rond schoolplein	Totaal	
	N	%
Heel rustig	21	34
Rustig	22	36
Neutraal	10	16
Onrustig	6	10
Zeer onrustig	3	5
Totaal	62	100

Deel B Procesmonitoring

Wie was de voornaamste initiatiefnemer bij de aanvraag van een gezond schoolpleinproject?

Initiatiefnemer	Totaal	
	N	%
directeur/trice	35	58
Leerkracht	8	13
Groep mensen	5	8
Coordinator	3	5
Team/projectleider	3	5
ouder(raad)	3	5
combinatiefunctionaris	1	2
Leerling	1	2
Onderwijsontwikkelaar	1	2
buurtbewoner	0	0

Wat zijn de redenen om te kiezen voor een gezond schoolplein (meer antwoorden mogelijk)?

Redenen	Icoon		Inspiratie	
	N	%	N	%
uitdagen om te bewegen	49	83	54	56
leerlingen kunnen zich beter concentreren na gebruik te hebben gemaakt van een gezond schoolplein	nvt		38	40
er is nu ondersteuning vanuit Jantje Beton/IVN/GGD beschikbaar	40	68	nvt	
educatieve reden met betrekking tot gezond leven	37	63	nvt	
er is nu subsidie beschikbaar	34	58	nvt	
leerlingen in contact brengen met gezondheid	34	58	39	41
leerlingen leren beter bij een les buiten			31	32
Het is goed voor leerlingen om veel buiten te zijn			1	1
leerlingen spelen dan beter samen	29	49	46	48
beter contact met de buurt	23	39	18	19
voorziet in behoefte om zich te profileren vanuit concurrentieoverwegingen met andere scholen	13	22	18	19
leerlingen blijven langer op school en dat vraagt om meer variatie van het schoolplein	13	22	11	12
Nieuwbouw/vernieuwing	3	5	2	2
Aanvulling op educatie mbt natuur en voedsel	2	3	2	2
leren/ontwikkeling vindt zowel binnen als buiten plaats	1	2		
meer behoefte aan ontdekken, plekjes om te rusten en buitenles	1	6	2	2
behoefte speelplekken in de buurt	1	2		
Past in streven gezonde school te zijn	1	2		
Stimuleren, fantasie prikkelen	1	2	3	3
Voorziet in behoefte aan diversiteit van speelplekken in de wijk	1	2		
Duurzaamheid en rentmeesterschap			1	1
Totaal	59		96	

Nvt=niet van toepassing/niet gevraagd

Op welke wijze bent u geïnspireerd om een aanvraag in te dienen voor een gezond schoolpleinproject (meer antwoorden mogelijk)?

Wijze van Inspiratie	Totaal	
	N	%
door zelf te zoeken op websites en/of zoekmachines	20	34
hoorde het van anderen (ouders, leerkrachten, andere scholen)	15	26
hoorde het via de media	15	26
actief benaderd door Jantje Beton/IVN en/of GGD	12	21
kreeg folder over gezond schoolplein	9	16
informatie via de gemeente	4	7
via Platform Bewegen & Sport	2	3
tip van onze combinatiefunctaris	1	2
Via vertegenwoordiger speelpleinmaterialen	1	2
voorganger	1	2
besturenraad	1	2
Totaal	58	

Wat heeft de initiatiefnemer ondernomen om de betrokkenheid van anderen te stimuleren (meer antwoorden mogelijk)?

Wijze van stimuleren betrokkenheid	Totaal	
	N	%
gesproken met leerkrachten	55	93
gesproken met de leerlingen	50	85
gesproken met ouders	43	73
gesproken met een gemeenteambtenaar	35	59
website/producten bekeken van ondersteunende organisaties als Jantje Beton, IVN en GGD	34	58
gesproken met buurtbewoners	34	58
we hebben Jantje Beton/IVN/GGD uitgenodigd om een verhaal te houden	32	54
we zijn naar andere scholen gegaan	17	29
gesproken met BSO	14	24
gesproken met directie en facilitaire dienst	4	7
Gesproken met partnerscholen	2	3
gesproken met groenvoorzieningen bedrijf	1	2
Totaal	59	

Wat heeft het initiatief om betrokkenheid bij anderen te stimuleren het meest opgeleverd?

Resultaat stimulans	Totaal	
	N	%
enthousiasme over het project bij velen	24	41
een goed functionerend projectteam dat de hele periode actief is	18	31
een projectteam met wisselende projectleden	10	17
synergie en afstemming met andere lopende project en ideeën	2	3
enthousiasme over het project bij een enkeling	2	3
extra financiën	1	2
aanmelding van vele vrijwilligers voor de realisatiefase	1	2
het heeft weinig opgeleverd	0	0
een niet al te actief projectteam	0	0
Totaal	59	100

Waarop heeft u het meest op gelet bij de samenstelling van het projectteam?

Samenstelling projectteam	Totaal	
	N	%
Op competenties	15	25
Op deskundigheid	12	20
Betrokkenheid	7	12
Draagvlak en representativiteit binnen en buiten school	7	12
Niet specifiek ergens opgelet	6	10
Nergens op, we waren blij dat er mensen, cq. leerlingen, zich aanmelden	6	10
Enthousiasme	5	8
Vaardigheden	4	7
Diversiteit	3	5
Op chemie tussen mensen	1	2
Verbonden aan de eerste klas en hun deel van het terrein	1	2
Totaal	59	100

Wat voor tips heeft u om een goed functionerend projectteam samen te stellen?

- Alle geledingen: leerlingen, ouders, leraren, buurtbewoners, wijkorgaan. Vanaf het begin erbij betrekken.
- Betrek alle geledingen van de school. Zorg voor draagvlak.
- Deelnemende leden serieus nemen door het een grote rol te geven.
- Betrek ook collega's /ouders die minder enthousiast zijn in het team.
- Diversiteit en representativiteit.
- Een selecte groep met vertegenwoordigers van alle belanghebbenden. Taken duidelijk verdelen met eigen verantwoordelijkheden. Een aanspreekpunt voor alle betrokken partijen.
- Eerste criterium is wel enthousiasme. En zoek de diversiteit op. Diversiteit op competenties maar ook in gedrag.
- Enthousiasme en tijd geven/gunnen.
- Faciliteren (uren, taakuren).
- Enthousiasmeren voor bewegen/educatie.
- Goede gesprekken voeren.
- Helder doel.
- Het zou het mooiste zijn als mensen willen deelnemen vanuit intrinsieke motivatie
- Indien haalbaar een brede afspiegeling van gebruikers.
- Kijken naar kwaliteiten van mensen, zeker van ouders die de school bezoeken.
- Leerkrachten uit verschillende bouwen van de school. Ouders die veel contacten hebben met andere ouders. Gemeente betrekken.
- Leerlingen erbij betrekken.
- Let op enthousiasme vooral, maar ook samenwerking met buurt en ouders.
- Mensen de keuzevrijheid geven om deel te nemen in dit team. Hierdoor krijg je de mensen die zich het meest betrokken voelen. Daarnaast is het goed om hen ook te faciliteren.
- Mensen die positief betrokken en actief zijn bij de school. De kinderen zijn vooral erg enthousiast bezig.
- Mensen vragen om vrijwillig deel te nemen. De hoogte van het subsidiebedrag maakt mensen enthousiast.
- Praktisch ingestelde en realistische denkers.
- Projectteam moet een duidelijke visie voor ogen hebben en de vaardigheden om die visie te verwezenlijken in duidelijke stappen in het project.
- Samenstelling richten op de doelen die je wilt bereiken, leerlingen betrekken, mee laten denken, praten.
- Collega's uit verschillende teams zodat in alle teams draagvlak gecreëerd kan worden, maar is ook belangrijk voor communicatie intern.
- Spreek mensen rechtstreeks aan, organiseer activiteiten, zoals werkdagen en zorg voor een goede sfeer.
- Stel vast welke specifieke deeltaken/onderdelen binnen het gehele proces gelden en maak een projectlid daar verantwoordelijk voor (passend bij zijn/haar deskundigheid!)

- Talenten van leerkrachten benutten, zelf benaderen. Onder de ouders nagaan wie er ervaring heeft met pleinen, spelen en groen. Deze vervolgens ook actief vragen.
- Uit verschillende geledingen meenemen.
- Van tevoren met mensen doorpraten over de visie. Visie duidelijk maken.
- Veel communiceren.
- Wij hebben een zeer klein team op school en bij ons is een enkele leerkracht betrokken met een team van leerlingen van verschillende leeftijdsgroepen.
- Zoek het niet alleen binnen de school, maar betrek de buurt/wijk ook bij de ontwikkeling. Daarnaast kan het handig zijn dat er mensen met een bepaalde expertise in het projectteam zitten (in ons geval een aannemer die veel werkt in projecten op het vo).
- Vaste dag/tijdstip hebt waarop je afspreekt.
- Zorg dat je mensen betreft en enthousiasmeert en laat ze vooral meedenken met de te realiseren doelen.
- Zorg dat je uit elke organisatie iemand uitnodigt voor dit team.
- Zorg dat teamleden (een beetje) gefaciliteerd worden in tijd.

Zijn de ouders, leerlingen en leerkrachten in het projectteam mensen die meestal meedoen met schoolactiviteiten?

Geijkte deelnemers aan projectteam	Totaal	
	N	%
Deels	33	55
Ja	23	38
Nee	4	7
Totaal	60	100

Wie is het meest stimulerend, neemt het voortouw in het projectteam?

Voortouw in projectteam	Totaal	
	N	%
Directeur	26	44
Alle projectleden	13	22
Leerkracht	8	14
Medewerker van Jantje Beton/IVN/GGD	7	12
Ontwerper	3	5
Ouder	3	5
Coordinator	2	3
Leerlingen	1	2
Gemeenteambtenaar	0	0
Totaal	59	100

Hoe is de informatie in de startfase naar anderen (ouders, leerlingen) over het project geregeld?

Informatieverstrekking	Totaal	
	N	%
bijeenkomst organiseren	40	67
de leerkracht vertelt er over in de klas	38	63
via mails naar de ouders en/of leerlingen	36	60
via website en social media	17	28
Nieuwsbrief	15	25
Website/social media	6	10
informatieboekje maken	5	8
Via leerlingenraad	2	3
Leerlingen vertellen erover	1	2
Jantje Beton en/of IVN vertellen aan kinderen	1	2
Enquete voor ouders	1	2
Moet nog vorm worden gegeven	1	2
workshop	1	2
Totaal	60	

Wat levert de informatie naar anderen op?

Resultaat informatieverstrekking	Totaal	
	N	%
men voelt zich betrokken	45	75
we krijgen veel feedback (positieve opmerkingen, opbouwende kritiek)	43	72
men wil meedoen met het project	24	40
het levert niet veel op	3	5
Buurt meer betrokken	2	3
Enthousiasme maar ook sceptisch	1	2
we krijgen klachten dat de informatie over het project niet goed is	0	0
Totaal	60	

Hoe heeft u de identiteit/uitgangspunten van de school gewaarborgd in de visie?

Identiteit school	Totaal	
	N	%
visie is getoetst aan onze identiteit/uitgangspunten van de school	35	59
via de startworkshop met Jantje Beton/IVN/GGD	32	54
projectteam heeft het visitekaartje ingevuld	14	24
identiteit/uitgangspunten van de school zijn niet specifiek in de visie opgenomen	3	5
Visie schoolplein loopt parallel aan ontwikkeling visie school	1	2
We hadden in eerdere fase al gesproken met de 2 scholen en kinderopvang in het gebouw	1	2
We zijn een gezonde school hebben al twee certificaten	1	2
Het plein is grotendeels door de leerlingen ontworpen	1	2
Via gesprekken	1	2
Totaal	59	

Heeft u een "officieel" startmoment gehad?

In totaal hebben 53 scholen (93%) wel en 4 geen (7%) officieel startmoment gehad.

Heeft de startactiviteit een meerwaarde gehad?

Meerwaarde startmoment	Totaal	
	N	%
ja, leerlingen zijn hierdoor meer betrokken	49	91
ja, ouders zijn hierdoor meer betrokken	33	61
ja, de gemeente is hierdoor meer betrokken	13	24
ja, buurtbewoners zijn hierdoor meer betrokken	11	20
iedereen was direct op de hoogte van de plannen	2	4
Iedereen meer betrokken	1	2
De omgeving en het ROC heft meer inzicht gekregen in de meerwaarde	1	2
Positieve exposure in lokale pers	1	2
Via de krant krijgen we vragen	1	2
Buurtbewoners lieten het afweten	1	2
Nee	0	0
Totaal	54	

Wie is het meest stimulerend, neemt het voortouw in het Schoolplein Actie Team?

Voortouw in schoolpleinactieteam	Totaal	
	N	%
medewerker van Jantje Beton/IVN/GGD	10	21
directeur	10	21
alle leden van het Schoolpleinactieteam	8	17
leerkracht	8	17
ontwerper	3	6
ouder	2	4
medewerker Jantje Beton en leerkracht	2	4
specifieke leerling(en)	1	2
coördinator	1	2
werkgroep	1	2
medewerker Jantje Beton en ontwerper	1	2
gemeenteambtenaar	0	0
Totaal	48	100

Wat zorgt volgens u het meest voor betrokkenheid bij de leerlingen ?

Betrokkenheid leerlingen	Totaal	
	N	%
leerlingen mogen meestemmen over het ontwerp	25	52
we hebben de instructies in het Doe-boekje gevolgd/pleintijdlijn gemaakt	11	23
leerlingen mee laten stemmen, ontwerpen, integreren in lessen	3	6
we geven veel informatie over de voortgang	3	6
IVN heeft bijeenkomst met leerlingenraad gehouden	1	2
Momenten dat kinderen helpen bij de aanleg	1	2
Pleintijdlijn gemaakt	1	2
Overlegmomenten	1	2
we hebben de kinderraad SchoolpleinActieteam gemaakt en Kinderraad is een heel belangrijke functie/rol/taak voor de kinderen	1	2
Totaal	48	100

Op welke wijze zijn de leerlingen betrokken bij de fase van ideeën en ontwerp?

Wijze van ontwerpen droombeeld	Totaal	
	N	%
leerlingen hebben samen met de ontwerper een "droombeeld" gemaakt	23	51
leerlingen hebben zelfstandig een "droombeeld" opgesteld	22	49
leerlingen hebben met behulp van docent(en) een "droombeeld" opgesteld	20	44
Andere pleinen bezocht	6	13
Samen met Jantje Beton	2	4
Behoeftepeiling in de groepen	1	2
Totaal	45	

Op welke manier hebben jullie inspiratie opgedaan voor het nieuwe schoolplein?

Inspiratie	Totaal	
	N	%
via internet naar gezonde schoolplein voorbeelden gezocht	33	70
andere pleinen bezocht	21	45
(meerdere) ontwerpers uitgenodigd	6	13
workshop IVN/Jantje Beton	3	6
In klas gevraagd	2	4
Al eerder een gezamenlijke visie besproken: Groen en Gezond	1	2
betrokkenheid ouders	1	2
Andere locaties gefotografeerd	1	2
Uit ervaring geput	1	2
niet naar inspiratie gezocht	1	2
Totaal	47	

Zijn en/of waren er vooraf randvoorwaarden door het schoolbestuur gesteld bij het nieuwe schoolplein, buiten de "verplichte" onderdelen, zoals dat het schoolplein uitdagend voor bewegen en rookvrij moet zijn en te gebruiken als buitenlokaal?

Randvoorwaarden	Totaal	
	N	%
nee	30	51
ja, over het budget	20	34
ja, rekening gehouden met werk en kosten van beheer en onderhoud	19	32
ja, type groen	2	3
ook rekening moeten houden met kinderen van 0-4	1	2
zichtbare verbinding komen tussen het hoofdgebouw en de dependance	1	2
inzet van leerlingen zowel in ontwerpfase als uitvoering	1	2
Schoolplein mag lang open blijven mits er geen vandalisme komt	1	2
Regel- en wetgeving kindcentrum	1	2
Uitdagend, buitenlokaal, passend bij visie op taalgericht onderwijs	1	2
ja, over ondergrond	1	2
conform boswet	1	2
duurzaamheid	1	2
Totaal	59	

Hebben de docenten een workshop gevolgd bij IVN over lesmateriaal buiten en wat heeft dat opgeleverd?

Workshop IVN gevolgd	Totaal	
	N	%
ja, opgenomen bij de ideevorming van gezond schoolplein	37	64
nee, geen workshop gevolgd	17	29
ja, maar tot nu toe is het nog geen onderdeel van het project	2	3
ja, maar we kunnen er niets mee	2	3
ja, maar op het schoolplein is geen ruimte voor een leslokaal buiten	0	0
Totaal	58	100

Hoe bent u in contact gekomen met de ontwerper?

Contact ontwerper	Totaal	
	N	%
netwerk van Jantje Beton	29	51
eigen initiatief	16	28
een ouder/lid projectteam	8	14
Gemeente	7	12
Aanbesteding	2	3
wordt in samenhang gekeken, totaalinrichting logistiek nieuw gebouw, nieuw plein	1	2
via onderhoudsfunctionaris van het bestuur	1	2
Ontwerper die op school ook andere dingen heeft gedaan	1	2
Totaal	57	

Wat is de mate van belangrijkheid (schaal van 1 t/m 5 waarbij 1 zeer onbelangrijk is en 5 is zeer belangrijk) van onderstaande selectiecriteria om tot een keuze te komen voor een ontwerper?

selectiecriteria	Totaal Gemiddeld belang
goede prijs/kwaliteitverhouding	4,70
Ervaring met herinrichting van buitenruimte	4,48
Duurzaam materiaalgebruik	4,15
Ervaring met samenwerking met leerlingen	4,02
goede reputatie omtrent groen schoolplein	3,96
reeds bestaande contacten	3,48
Goedkoopste	2,95

Voldeed het eerste schetsontwerp van de ontwerper waarin de dromen van leerlingen, docententeam en projectteam zijn verenigd?

Schetsontwerp volgens dromen	Totaal	
	N	%
Ja	29	50
ja, maar het was te duur	14	24
ja, maar er ontbrak een financiële vertaling	11	19
nee	4	7
Totaal	58	100

De volgende acties zijn toen gedaan:

Type aanpassing schetsontwerp	Totaal	
	N	%
financiële vertaling gemaakt	10	33
elementen er uit gehaald om het kostendekkend te maken	8	27
nieuwe schets gemaakt met dezelfde ontwerper	7	23
extra budget geregeld	3	10
Elementen gewijzigd	1	3
aangepast	1	3
nieuwe ontwerper gezocht	0	0
Totaal	30	100

Wat betekent het voorlopig ontwerp voor de begroting?

Consequenties ontwerp en begroting	Totaal	
	N	%
onderhandeld over de kosten met de aannemer/hovenier	24	41
voorlopig ontwerp aangepast zodat het binnen de begroting past	21	36
extra financiële bijdrage via sponsoring verkregen	20	34
extra financiële bijdrage via de gemeente verkregen	15	26
voorlopig ontwerp past volledig binnen de begroting	14	24
bezuinigd door meer hergebruik van bestaand materiaal	12	21
goedkoper materiaal gebruikt	11	19
extra financiële bijdrage via een sponsorloop verkregen	6	10
extra financiële bijdrage van vrijwilligers gevraagd	4	7
extra financiële bijdrage via schoolbestuur	3	5
extra financiële bijdrage via markten (rommelmarkt, plantenverkoop etc.) verkregen	3	5
extra financiële bijdrage via eigen begroting	3	5
extra financiële bijdrage via verkoop van knutselwerken verkregen	2	3
Nog niet volledig doorgerekend	2	3
In eigen beheer via leerlingen uitvoeren	1	2
Gesprekken met aannemers	1	2
Aanvulling via groot onderhoud	1	2
Keuzes obv budget	1	2
Afhankelijk van budget ook buitenruimte buiten schoolplein benutten	1	2
Totaal	58	

Wat is de mate van belangrijkheid (schaal van 1 t/m 5 waarbij 1 zeer onbelangrijk is en 5 is zeer belangrijk) van onderstaande selectiecriteria om tot een keuze te komen voor een aannemer/hovenier?

selectiecriteria	Totaal	
	Gemiddeld belang	
goede reputatie omtrent groen schoolplein		4,46
Ervaring met herinrichting van buitenruimte		4,32
goede prijs/kwaliteitverhouding		4,18
reeds bestaande contacten		3,88
Duurzaam materiaalgebruik		3,86
Ervaring met samenwerking met leerlingen		3,62
Goedkoopste		3,04

Wat heeft u gedaan om hulp te krijgen bij het aanleggen van het nieuwe schoolplein?

Type actie bij aanleggen	Totaal	
	N	%
direct aan een aantal leerlingen/ouders/leerkrachten gevraagd om mee te helpen	33	57
een speciale dag/week georganiseerd	13	22
oproep geplaatst via email, facebook, wijkorgaan etc. om mee te helpen	18	31
men bood zich spontaan aan om te helpen	15	26
Totaal	58	

Wie en met welk aandeel heeft meegeholpen met de realisatie van het nieuwe schoolplein?

Aandeel hulp bij realisatie	Totaal	
	Gemiddeld	%
Aandeel aannemer/hovenier		61
Aandeel Leerlingen		13
Aandeel ouders		12
Aandeel leerkrachten		11
Aandeel andere professionele hulp		10
Aandeel buurtbewoners		4
Aandeel plantsoenendienstmedewerkers		4
		N=45

Wie en met welk aandeel wordt meegeholpen met het beheer en onderhoud?

Aandeel hulp bij beheer en onderhoud	Totaal Gemiddeld %
Aandeel Leerlingen	31
Aandeel aannemer/hovenier	28
Aandeel leerkrachten	19
Aandeel andere professionele hulp	17
Aandeel ouders	15
Aandeel plantsoenendienstmedewerkers	13
Aandeel buurtbewoners	10
	N=41

Zijn andere scholen in de omgeving uitgenodigd bij de opening en wat heeft dat opgeleverd?

Reactie uitnodiging andere scholen bij opening	N	%
nee	10	24
ja, zijn gekomen en willen ook een gezond schoolplein	10	24
ja, niet gekomen, maar vragen wel hoe wij het gedaan hebben	12	29
ja, maar geen reactie gehad	10	24
Totaal	42	100

Wordt het nieuwe schoolplein door leerlingen en kinderen uit de buurt gebruikt buiten schooltijden?

Nieuw schoolplein gebruikt	Totaal	
	N	%
nee	1	2
ja, alleen door de leerlingen	2	4
door leerlingen en buurtkinderen	40	91
weet niet	1	2
Totaal	44	100

Wat is de mening (%) over het nieuwe gezonde schoolplein?

	Leerlingen	Buurtkinderen	Docenten
Zeer tevreden	57	41	55
Tevreden	36	33	34
Neutraal	0	7	4
Ontevreden	2	2	2
Zeer ontevreden	5	5	4
Niet van toepassing	0	12	0
N	42	42	44

Wordt het nieuwe schoolplein en/of schoolomgeving gebruikt door leerkrachten als buitenlokaal ?

Buitenlokaal gebruikt	Totaal	
	N	%
nee	2	5
Ja	40	95
Totaal	42	100

Toelichting gebruik als buitenlokaal:

- als sportlokaal voor LO, als buitenlokaal voor de beroepsgerichte onderwijsprogramma's Tuin&landschap, sport en bewegen, CKV, tekenen.
- beweeg- en leeromgeving, zij het nog zeer sporadisch
- biologie, bewegen en gezond gedrag
- buiten lesgeven
- Dit moeten we gaan ontwikkelen. Wordt dit jaar geïmplementeerd
- er is een buitenklas/podium
- er worden verschillende opdrachten m.b.t. natuuronderwijs rekenen (ruimtelijke ordening etc.) uitgevoerd.

- het weer moet wel goed zijn
- in de toekomst....momenteel wordt een vlonder aangelegd bij het water. een buitenlokaal is ingericht d.m.v. zitelementen
- In verschillende lessen; LO, Natuur, verzorging en een aantal andere lessen
- les gekregen van IVN, nu in gebruik
- op diverse momenten. Moestuin, buitenklas etc.
- tijdens verschillende activiteiten
- toevallig 28-10-2015 een IVN begeleiding gehad. Lessen zijn dan uitgewerkt. Er is ook een rekenplein en er zijn concreet lessen ontwikkeld.
- voorstellingen in het amfitheater zijn er al, echte lessen moeten we nog mee aan de slag.
- zal vanaf voorjaar 2016 pas echt gaan gelden!
- Zowel als buitenlokaal les en natuur ed als ook sport en spellessen bij klim en speeltoestellen.

Hoe heeft uw school de ambassadeursrol naar andere scholen in de omgeving ingevuld met betrekking tot gezonde schoolpleinen (N=45)?

Invulling ambassadeursrol	N	%
via rondleidingen aan docententeams of ambtenaren gemeenten etc.	25	56
via schoolwerk bezoeken van stichtingsbesturen	13	29
via open dagen/informatie bijeenkomsten	13	23
via presentaties op congressen en werkbezoeken	5	11
Via de opening	2	4
Krant en buurtkrant	2	4
als vraagbaak voor andere scholen die via de gemeente een subsidie hebben gekregen	1	2
nog niet ingevuld	12	27

Is er een Vignet Gezonde School aangevraagd?

Vignet aangevraagd	N	%
Ja	35	81
nee	1	2
nog niet, hier zijn we mee bezig	7	16
Totaal	43	100

De reden voor het niet aanvragen is omdat het Themacertificaat nog niet bekend is voor het mbo.

Welk(e) themacertifica(a)t(en) heeft/gaat uw school aangevraagd/aanvragen (N=42)?

Themacertificaat	N	%
Bewegen en sport	28	67
Welbevinden en sociale veiligheid / sociaal-emotionele ontwikkeling	19	45
Voeding	15	36
Roken en Alcohol	6	14
Milieu en natuur	5	12
Roken, alcohol en drugpreventie	4	9
Fysieke veiligheid	3	7
Psychosociaal welbevinden	3	7
Hygiëne, huid, gebit en gehoor	0	0
Relaties en seksualiteit	0	0

Hoe heeft u de samenwerking met de GGD of Gezonde Schoolplein-adviseur tot nu toe ervaren?

Samenwerking met GGD	N	%
goed	34	79
kan beter	7	16
slecht	1	2
Nog geen samenwerking	1	2
Totaal	43	100

Er zijn geen specifieke redenen genoemd waarom het beter kan of waarom er een goede samenwerking is.

Hoe beoordeelt u de ouderbetrokkenheid bij het gezonde schoolplein?

Mate van betrokkenheid ouders	N	%
zeer hoog	4	9
hoog	11	26
gemiddeld	18	43
laag	5	12
zeer laag	4	10
Totaal	42	100

Hoe worden ouders gevraagd om deel te nemen aan het project gezonde schoolplein (N=42)?

Methode van vragen om deelname ouders	N	%
Oproep in nieuwsbrief/ouderavond	36	86
Ouders worden persoonlijk benaderd	24	57
Ouders zijn in het projectteam opgenomen	23	55
Oproep via de ouderraad	17	40
Ouders worden niet echt gevraagd maar sommigen bieden zich spontaan aan	4	10
Ouders worden niet betrokken	3	7
intekenlijsten gebruikt voor de werkdagen	1	2
werkgroep positief bezig op school	1	2

Wat doet u om ouders en buurt te betrekken (N=42)?

Methode van betrokkenheid ouders en buurt	N	%
Buitenschoolse activiteiten organiseren op het schoolplein	27	64
Schoolplein openstellen (op aanvraag) voor buurtactiviteiten	25	59
Regelmatig stukjes schrijven over het gezonde schoolplein via social media en/of buurtkrant	22	52
Ouders en buurtbewoners opnemen in het toezicht van het schoolplein na schooltijden	15	36
Ouders betrekken bij uitvoering en beheer gezonde schoolplein	15	36
Ouderraad meer verantwoordelijk maken	12	29
Ouders als contactpersoon naar andere ouders	9	21
Aanhaken bij landelijke boomplantedagen/groendagen	9	21
Ouders en buurtbewoners koppelen aan bijvoorbeeld vrijwilligers van IVN voor natuur- en milieueducatie	8	19
Ouders betrekken bij website	7	17
Bij intake voor school: beroep op ouders voor gezond schoolplein	6	14
Ouders betrekken bij fondsenwerving	5	12
Competenties van ouders zichtbaar maken / talentveilingen	2	5
De facilitair manager heeft de buurt via de wijkraad geïnformeerd.	1	2
we organiseren met de ouders tweejaarlijks groot onderhoud.	1	2
Geen idee, niets	3	7

Hoe wilt u het gezonde schoolplein levend houden bij de leerkrachten en leerlingen na realisatie (N=43)?

Methode van aandacht bij leerkrachten en leerlingen	N	%
Beheer en onderhoud agenda is geïntegreerd in agenda van de school	32	74
Klassen hebben verantwoordelijkheden voor het beheer van schoolplein olv de leerkracht	30	70
Evaluatie gebruik van gezond schoolplein (wegnemen drempels/doorvoeren verbeteringen)	23	53
Gezonde schoolplein structureel onderdeel van schoolvergaderingen	14	32
Uren begroten voor leerkrachten om bijvoorbeeld lessen te ontwikkelen en activiteiten te organiseren	14	32
Organiseren van een schoolplein actiedag	13	30
Organiseren van themabijeenkomsten over het schoolplein en het mogelijke gebruik van het schoolplein?	9	21
Gezonde schoolplein als vast onderwerp bij studiedag leerkrachten	5	12
Ieder jaar het personeel trainen in het gebruik van het schoolplein.	4	9
Gezond schoolplein is onderdeel van een integrale aanpak gezonde school	1	2
we hebben een werkgroep gezonde en veilige school en we hebben een combinatiefunctionaris en een beweegteam in de school	1	2
nog in bespreking	1	2
Lessen sport en bewegen integreren in sportplan	1	2
Nog geen idee	3	7

Was er bij uw school sprake van onderbreking van de ideale tijdlijn?

Onderbreking tijdlijn	N	%
Nee	27	63
Ja, fondsenwerving zorgde voor vertraging	6	10
Ja, door wisseling van coördinator/directeur	3	5
Aanvraag vignet duurde langer	1	2
Alles neemt meer tijd in	1	2
Ja, het moest sneller i.v.m. oplevering bij start nieuwe schooljaar!	1	2
Ja, kwam door de grootte van het totaalproject van 5 pleinen.	1	2
Langer in ontwerpfase gebleven	1	2
randvoorwaarden	1	2
Ja, uitvoerder leverde niet het werk wat moest worden gerealiseerd	1	2
Ja, door vakantie	1	2
Ja, samenwerking met gemeente liep moeilijk	1	2
Ja, buurt zorgde voor vertraging	2	4
Ja, leerkrachten zorgen voor vertraging	0	0

Wageningen Environmental Research
Postbus 47
6700 AA Wageningen
T 0317 48 07 00
www.wur.nl/environmental-research

Wageningen Environmental Research
Rapport 2814
ISSN 1566-7197

De missie van Wageningen University & Research is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen University & Research bundelen Wageningen University en gespecialiseerde onderzoeksinstituten van Stichting Wageningen Research hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 5.000 medewerkers en 10.000 studenten behoort Wageningen University & Research wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.

To explore
the potential
of nature to
improve the
quality of life

Wageningen Environmental Research
Postbus 47
6700 AB Wageningen
T 317 48 07 00
www.wur.nl/environmental-research

Rapport 2814
ISSN 1566-7197

De missie van Wageningen University & Research is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen University & Research bundelen Wageningen University en gespecialiseerde onderzoeksinstituten van Stichting Wageningen Research hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 5.000 medewerkers en 10.000 studenten behoort Wageningen University & Research wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.

